

REVERENDO PARITER ATQVE
 GENEROSO DOMINO, DN. IOAN. LAVREN-
 CINO LUGDUNENSI, PRÆCEPTORI PRI-
 mario Diui Antonij apud Riuum euerfum Prouin-
 ciæ Pedemontium, Henricus Cornelius Agrippa.

S. P. D.

QUONIAM sic tibi persuasum video vir cla- D. Laurenci-
 rissime, ut multo landabilius ducas scire plura *fluvia.*
 mediocriter, quàm unum aliquod insigniter: &
 licet tu iam in utroque & Pontificio & Cesareo

iure insigniter doctus sis, tamē circa eā disciplinā tibi immo-
 rādū nō cēseas, nec illā omnimoda ingenij occupatione dignū
 esse arbitraris, sed & alias quasq; optimas disciplinas felicif-
 simi ingenij amplitudine prosequeris, etiā occultiores abstru-
 sioresq; sciētiās diligētī inuestigatione perscrutaris Vnde fit,
 ut ego etiā mei ingenij industria cupiā tuis desiderijs morem
 gerere, & te à nostrorū arcanorū pomerijs non excludere, ita
 nāq; virt. tua deposcit & beneuolētia erga me tua meretur.

Volūm⁹ igitur te donare arte, & ea nō vulgari, nō triviali nō
 circa unū aliq; obiectū occupata, sed arte artū omniū regi-
 na, qua duce ad reliquas omnes sciētiās & artes facile cōscē-
 des, ita, ut nō modo in illis mediocrē disciplinā, sed & insignē
 doctrinā rationabiliter valeas profiteri Est autē ars inuen-
 tina Raymūdi Lullii, cui⁹ ea dignitas est ac præcellētia, ea ge-
 neralitas ac certitudo, ut se sola sufficiēte, nulla alia sciētia
 præsupposita, nō ullo indigēs forinsecō inuamne infallibili-
 ter, cū omni securitate ac certitudine, errori omni semoto, de
 omni re scibili, veritatē ac sciētiā, sine difficultate & labo-
 re inuenire nos faciat. Secūdo sup oēs alias sciētiās sub se cō-
 plectēs, & ad verū ordinās, soluens oēs quæstiones & obiectio-
 nes, quæ circa qucūq; scibile fieri possūt: nec ullū scibile est, qd
 hāc effugiat. Argumētatur insup per argumēta infallibilia,
 certissima & notissima, quib. nemo potest cōtradicere: ideoq;
 nō indiget aliarū sciētiarū vel scripturarū testimonijs, sed i-
 ipsa omnē aliarū scripturarū ac sciētiarū autoritatē, etiā i-
 ipsam sacrā scripturā disponit, ordinat & pbat. Habet enim
 principia vniuersalia generalissima ac notissima, cum mi-

Presentis li-
 bri cōmendo.

Ars inuentio-
 na Lullii.
 1. promissura.

2. promissura.

3. promissura.

tua quadam habitudine ac artificioso discurrendi modo, in quibus omnium aliarum scientiarum principia & discursus tanquam particularia in suo uniuersali elucescunt. Ea insuper huius scientiæ est promptitudo & facilitas, ut etiam pueri impuberes, hac arte freti, in omnibus ferè facultatibus doctè differere possint. multi etiam qui in extrema senectute se ad literas contulere, hac arte paucis mensibus in viros doctissimos euasere, ita hac ars omnem temporis indigentiam vincit & inopiam. Quod ne fabulosum videatur, extant nostræ memoriæ testes, Petrus Dagunus Mediatius, & Iacobus Iannarius, viri tota Italia celebrati, quorum prior tricesimo septimo ætatis suæ anno, cum vix prima haussisset elementa literarum, septem duntaxat mensibus huic artificio incumbens, omnibus doctissimis viris miraculo habitus est, quem & tota ferè Italia verbo experta est, & opera eius in hunc diem quantum doctrina præstitit, præ se ferunt. Alter autem (quod magis mirum est) cum septem peregisset lustra, à literis penitus alienus, intantum hac arte profecit, ut sicut ex scriptis eius videre licet, nulli doctorum hominum sit postponendus. Notum est Ferdinandum Cordubam Hispanum, per cuncta ultra & citra montes gymnasia, omnibus studijs hac arte celebratissimum extitisse: atque Raymundus Sabunde, qui librum creaturarum siue theologiam naturalem edidit, eo ipso, præter reliqua scripta sua satis ostendit, quantum hac arte valuerit. Præterea Iacobum Fabrum Stapulensem, ac Carolum Bouillum apud Parisios diuulgatæ sapientiæ viros, Raymundo deuotissimos scimus, eorumque scripta testantur. Et ut ad meos Germanos veniam, Andreas, Petrus, Iacobus germani fratres, natione Frisones, cognomine Canterij, unica cum sorore adhuc pueri decennes, in omni disciplinarum genere egregie differuere, quos non modo Germania & Gallia, sed tota pene Italia, ipsaque Roma & nouit & admirata est. Horum Andreas mihi huius artificij præceptor contingit, cuius fundamento innixus, deliberavi etiam ego aliquod edificium superstruere, atque hac in Artem Breuem succincta commentariola

*mentariola scribere : quæ cum iam diu apud me detinerem,
 cogitabundus cui ea dignè dicare deberem, tu mihi protinus
 occurristi hoc ipso dignissimus, quod præter generosam nata-
 lium dignitatem, in super amplissimo ingenio decoratus, vir
 desideriorum es, & qui nihil quod sciri possit ignorare velis.
 Accipe igitur nunc, benignissimo animo has nostras lucu-
 brationes. Accipe Lullianum artificium : huic insiste, huic
 inhære, quousque penetraueris, & in actum ac praxim de-
 ducere noueris: tum in actus virtute, confidens ingenio
 aggredere omnia & euades omnium scientia-
 rum toto animo plenissi-
 mus. Vale.*

Ddd 8

HENRICI CORNELII
 AGRIPPÆ ARMATÆ MI-
 LITIAE EQUITIS AVRATI, ET
*Vtriusque Iuris Doctoris, In Artem Breuem
 Raymundi Lullij, Com-
 mentaria.*

*Ars inuen-
 tiua Lullij.
 Varij ea de
 re scripti lib.*

RAYMUNDVS Lullius composuit artem ad sci-
 entiarum inuentionem, quam ex eo artem inuen-
 tiuam nuncupauit: & ipsam, per multos & varios
 tractatus sparsim scriptis tradidit, quorum alium
 intitulauit artem demonstratiuam, alium de mixtionibus prin-
 cipiorum, alium vocauit artem magnam, alium altero breuem,
 in quo totam artem inuentiuam breuiter complectitur, sicut
 per praesentem expositionem compendiosè declarabimus. Di-
 citur autem hæc ars inuentiua, quia docet nos inuenire & mul-
 tiplicare res, & terminos, & propositiones, diffinitiones, diuisio-
 nes, media, loca, argumenta, quaestiones, quaestionum & argu-
 mentorum solutiones atque deductiones, veritates & scientias,
 de omni re, & ad omne id quod proponitur.

*Discrimē in-
 ter res & ter-
 minorum in-
 uentionem.*

Inuenire autem rem vel terminos hoc solum interest, quo-
 niam res cum vna sit, pluribus potest terminis explicari, idem
 aut simile significantibus, conuertibiliter vel aliter. Inuenire i-
 taque terminos nihil aliud est, quam re aliqua proposita, illam
 pluribus & ijs quidem aptis verbis, amplificare & exornare.

Terminus.

Dicimus autem terminum, quicquid extra propositionem
 est, ut nomen & verbum, quæ principales partes sunt orationis,
 siue etiam aliquod categoricum, quicquid præter nomen & ver-
 bum finitum & rectum est, ut quidam, omnis, nullus, & reliquæ
 partes orationis, siue etiam aliquod complexum quantumli-
 bet multiplex, à parte prædicati vel subiecti positum, vel modus
 etiam, vel dictum de quo modus prædicatur.

*Terminus
 compositus.*

Rem autem compositam, vel terminum compositum, dici-
 mus orationem complexam, quam ex rebus incomplexam fa-
 cimus. Terminis itaque incomplexis repertis, facile erit eos va-
 ria adiunctione complexas facere, ut homo, & homo iustus.

*Terminorum
 generalium*

Primum autem nos inuenire oportet terminos generales,
 quibus in omni re proposita vti possimus, secundum huius ar-
 tis intentionem: & huiusmodi termini sunt, quos Raymundus
 Lullius nobis sub quadruplici figura tradidit, extra quos nihil
 cadit in intellectu.

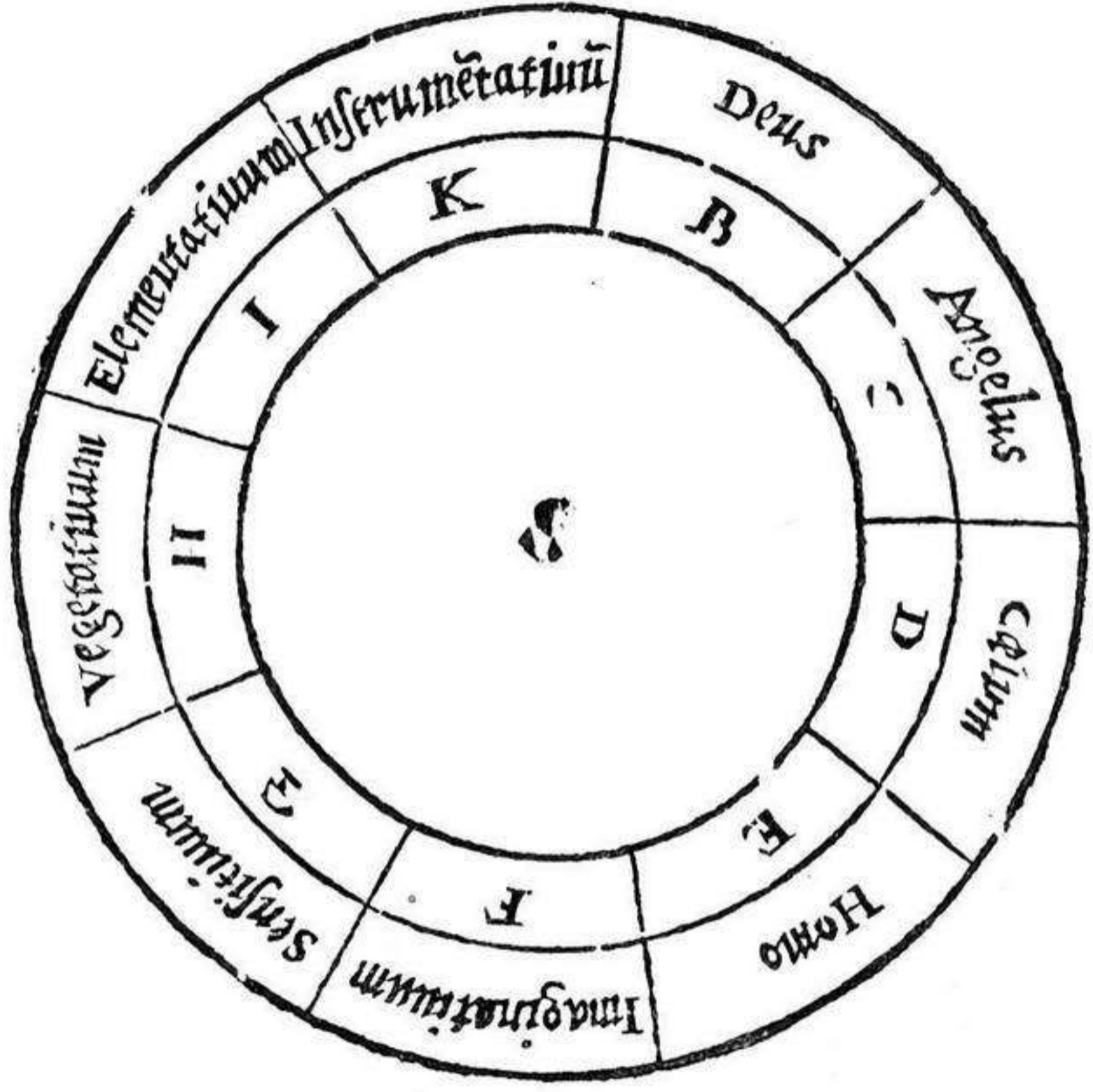
Diuisio.

In tres itaque partes praesens expositio nobis partienda erit,
 in qua-

in quarum prima, iuxta intentionem materię, terminos ipsos generales declarabimus, & multiplicare docebimus. In secunda parte, complexorum inuentionem ostendemus: In tertia vniuersalem artis dispositionem & applicationem docebimus, & per exempla demonstrabimus.

- 1. Pars principalis seu tractatus.
- 2. Pars.
- 3. Pars.

I. PARS DE SVBIECTIS vniuersalibus.

Prima pars in sex subdividitur: nam primò declarantur sub 1. Partis subiecta vniuersalia, quarum figura apud Raymundum notatur *diuisio*. per literam S. Secundò agitur de prædicatis absolutis, quarum figura signatur per A. Tertio de prædicatis respectiuis, seu de triangulis quarum figura notatur per T. Quarto de quæstionibus earumque regulis ac speciebus, quarum figura tenet literam. Q. & hæc sunt quatuor figuræ generales artis, & quælibet illarū apud Raymundū nouē possidet terminos notatos per nouē has literas, B C. D. E. F G H. I K. Post figurarū expositionē, quinto terminorum multiplicationem & extraneos terminos

2. Termini cuiusque fig.

inuenire docebimus. Sexto loco figurarum in se inuicem multiplicationem ostendemus.

Figuram quare in precedenti pagina.

I.
Subiecta &
vniuersalia.

Primum itaque nunc diffinitiones subiectorum nobis memorandæ sunt, ut in prædicatorum attributione considerentur, diffinitiones, circumstantiæ & conditiones subiectorum, quas vniuscuiusque subiecti genus, natura atque ordo demonstrat. Quoniam non omnia prædicata, aut non eodem modo omnibus subiectis conueniunt, aut cohærent, vel consequuntur, vel attribuuntur, vel antecedunt. Nam ea quæ de Deo dicuntur, per quendam alium modum quam de creaturis dicuntur: ita quæ homini secundum rationem attribuuntur, oportet in bruto non esse: sic illa quæ de homine iusto, aliter quàm de homine iniusto dicuntur. Sed nunc ad diffinitiones subiectorū veniamus.

B.
Deus.

Deus, est illud ens, in quo bonitas, magnitudo & cætera prædicata absoluta in arte posita, sunt vnum & idem numero, habens in se omne complementum, & aliquo extra se non indigens. Est itaque Deus, illud ens infinitum, æternum, perpetuum, ante & post omnium rerum principium & finem, ipsum sine principio & fine, in quo sunt perfectiones omnium rerum vniuersæ, & imperfectiones omnes absunt.

C.
Angelus.

Angelus, est substantia spiritualis, creata, corpori non coniuncta, nec coniungibilis: ideoque non indigens tempore, neque motu, neque loco, secundum suam essentiam & naturam intellectualis, immortalis, insensibilis & impassibilis, ex sui natura & proprietate, nisi ex ea facultate, quæ sibi ex libero arbitrio permessa fuit, se moribus deprauarit. Similis descriptio animæ conuenit, nisi quia corpori coniuncta est, ipsūque sepe appetit.

D.
Cælum.

Cælum, est illud corpus, quod habet magis extensam magnitudinem quàm aliud corpus. Est itaque cælum corpus incorruptibile, in quo non cadit mutatio ad formam, sed tantum ad vbi, sua materia & forma compositum, non elementorum compositione coactum, habens animam viuentem, rationis capacem, meliorem meliori coniunctam corpori, quàm sit anima humana.

E.
Homo.

Homo, est substantia, in qua anima rationalis & corpus mortale coniunguntur. Est itaque homo qui habet esse, viuere, sentire, imaginari & intelligere.

F.
Imaginatiua

Imaginatiua, est illa potentia, in qua animal imaginatur similitudines eorum quæ fuerunt sensibus præsentata: itaque sub eo continentur, animalia perfecta, & sunt illa quæ habent esse, viuere, sentire, & apprehendere potentiis & sensibus interioribus & exterioribus.

G.
Sensitiua.

Sensitiua, est illa potentia cum qua animal sentit res sensibiles; itaque sub ea continetur animal, quod habet esse, viuere, sen-

re, sentire & apprehendere per potentias apprehensiuas exte-
riores, carens sensibus interioribus, aut potius sine illis consi-
deratum: potest enim sine illis intelligi, quamuis fortassis sine
illis dari non possit. Sunt autem secundum Raymundum sex
sensus particulares, scilicet visus, auditus, odoratus, gustus, ta-
ctus, affatus.

Vegetatiua est illa potentia per quam naturaliter fit trans-
mutatio de vna substantia in aliam: itaq; vegetatiuum dicimus
illud, cui conuenit esse & viuere, vt ea quæ generantur, nutriū-
tur & vegetantur, sicut arbores & plantæ, & ita viuunt, licet
sensu careant.

H.
Vegetatiua.

Elementatiua, est potentia in elementatis, cum qua elemen-
ta existunt & agunt actualiter, & præsentialiter ac potentiali-
ter in ipsis elementatis. Est itaq; elementatiuum quod habet
solum esse substantiale, & continet sub sua generalitate primo,
quatuor elementa simplicia, scilicet ignem, aërem, aquam, ter-
ram: deinde omnia mixta inanimata in quibus non est vita, si-
ue sint perfecta, vt sunt metalla & gemmæ: siue imperfecta: vt
nix, grando, pluuia & etiam quæuis alia elementata, quæcun-
que de quatuor elementis sunt composita, sine vita tamen con-
siderata, licet vita non careant, vt animalia & plantæ & homo
secundum corpus.

I.
Elementati-
ua.

Priusquam nunc ad instrumentatiuam procedamus, primo
de scala naturæ pauca exponemus.

Scala naturæ quinq; habet gradus generales, ad quos tota
rerum vniuersitas reducitur, qui sunt esse, viuere, sentire, ima-
ginari, intelligere: & infra quemlibet illorum sunt multi gra-
dus speciales, qui sub vno gradu generali continentur.

Scala natu-
ra.

Conditio istorum graduum est, vt omnis inferior possit esse
sine superiori, & non è contra: & omnis gradus superior funda-
tur in inferiori: ideoq; infimus gradus, qui est ipsum esse, est
principium, radix & fundamētum scalæ, in quo omnes alii gra-
dus sustentantur, ipsum autem à nullo sustentatur, nec in alio
fundatur: ideo potest separatim sine aliis reperiri, alii autem
sine ipso reperiri minime possunt.

Proprietates
sive conditio-
nes istorum gra-
duum.

Esse ergo est primus gradus scalæ naturæ, & sub ipso sunt
multi gradus dignitatis, secundum quos aliqua res habet nobi-
lius esse quam alia: & illæ cognoscuntur à propriis ac speciali-
bus accidentibus rerum, sic quod vbi sunt nobiliores propieta-
tes, ibi sit nobilius esse, sicut in igne luciditas, subtilitas, leuitas,
caliditas: in aëre diaphaneitas, subtilitas minor, leuitas minor
& humilitas: in aqua fluxibilitas lubrica, perspicua grossities,
grauedo labilis, & frigiditas: in terra opacitas tenebrosa, solida
grossities, ponderositas grauissima & siccitas. Similiter nobilius

I. Esse

esse est in mobili circulari, quam recto in mobili sursum quam deorsum: in motu simplici, quam composito: graduatur etiam esse secundum gradus durationis & virtutis, & reliquos principiorum. insuper illud esse est nobilius, in quo fundantur nobiliores gradus ipsius scalæ: & hoc idem de reliquis gradibus scalæ inferioribus intelligendum est.

2. *Viuerē.*

Secundus gradus generalis est viuerē, & habet propria accidentia, & proprias potentias, quæ sunt generatiua, nutritiua augmentatiua, &c & quæ ad illas sequuntur vel antecedunt, vt attractiua, digestiua, retentiua, expulsiua, quæ proprie sequuntur esse compositum ex elementis, & quodammodo præcedunt actus vitales: & quælibet istarum vititur suo elemento & instrumento: nam attractiua siue appetitiua, aère gaudet, quia implet: retentiua terra, quia restringit: digestiua igne, quia est dilatiuus partium & ampliatur: expulsiua aqua, quia lubricitate sua euacuat.

3. *Sentire.*

Tertius gradus tenet sentire, & intelligitur de exterioritatibus, & habet sex particulares sensationes, visum, auditum, olfactum, gustum, tactum & affatum, secundum quos distinguuntur gradus nobilitatis sensitiuorum: & inter omnes sensus auditus est nobilior, quia non potest reperiri sine sensibus interioribus: nam vbicunq; est auditus, ibi necessario est memoria, ideoq; absq; auditu non est disciplinabilitas.

4. *Imaginari*

Quartus gradus est imaginari, & coherent sibi sensus intrinsecus qui communis dicitur: item imaginatio, phantasia, æstimatio, memoria, secundum quorum præminentiam sumuntur illo gradu gradus particulares.

5. *Intelligere.*

Quintus gradus est intelligere, & habet sibi coniuncta recollere, & libere velle, sine quibus esse non potest: & quæ hæc sequuntur, discernere, docere, eligere, iudicare, sermocinari, & quæ inde proueniunt, sapientia, scientia, ars, ingenium, noticia, fides, opinio, credulitas, religio, virtus, & eiusmodi, secundum quorum graduationem & possessionem graduantur sub hoc genere contenta: & supra hunc gradum non est ascensus in scala naturæ: & ipse continet in se singulos inferiores, & quilibet gradus superior, continet suos inferiores, in se realiter, & dignificat eos, ea dignitate qua ipse dignificatus est: in his autem quæ supra naturalia sunt, non est ita, vt quilibet gradus superior contineat inferiorem realiter, sed continet illum secundum nobilissimum modum continendi & dignificandi, vt formaliter, & intellectualiter, & non secundum modum coniunctionis, sed vniōnis & cuiusdam identitatis, gradatim secundum subiecti nobilitatem minus à se inuicem distinctos.

Et quia iam descendimus ad subiectum elementalitatis, in quo.

Graduum horum ce naturalium mixta affectio Supernaturalium.

quo situatur infimus gradus scalę naturę, separatus ab omniaibus aliis, videlicet ipsum esse, sive viuere, sentire, imaginari, intelligere, vel sine illis consideratum: ideo scire nobis conuenit, quia quoddam est esse primitiuum & per se subsistens, non ab aliquo nec de aliquo, nec in aliquo, sed simpliciter ante omne non esse, quod est Deus: aliud est esse, non in aliquo, nec de aliquo, tamen ab aliquo, quia à primo esse de nihilo productum: & tale est esse creatum substantiale, cui præcessit non esse: tertium est esse quod est ab alio, de alio, in alio, & non nisi in alio: ut esse accidentis, cuius esse est secundarium, natura & perfectione: natura, quia præsupponit substantiam in absolute & respectu: perfectione quia substantia est per se, in se, de se, propter se, & sui: accidens autem, per ipsam, & ipsius substantię: itaq; nunc consequenter de accidente, dicamus, quod Raymundus instrumentatiuum vocat, quod est vltimum in genere subiectorum.

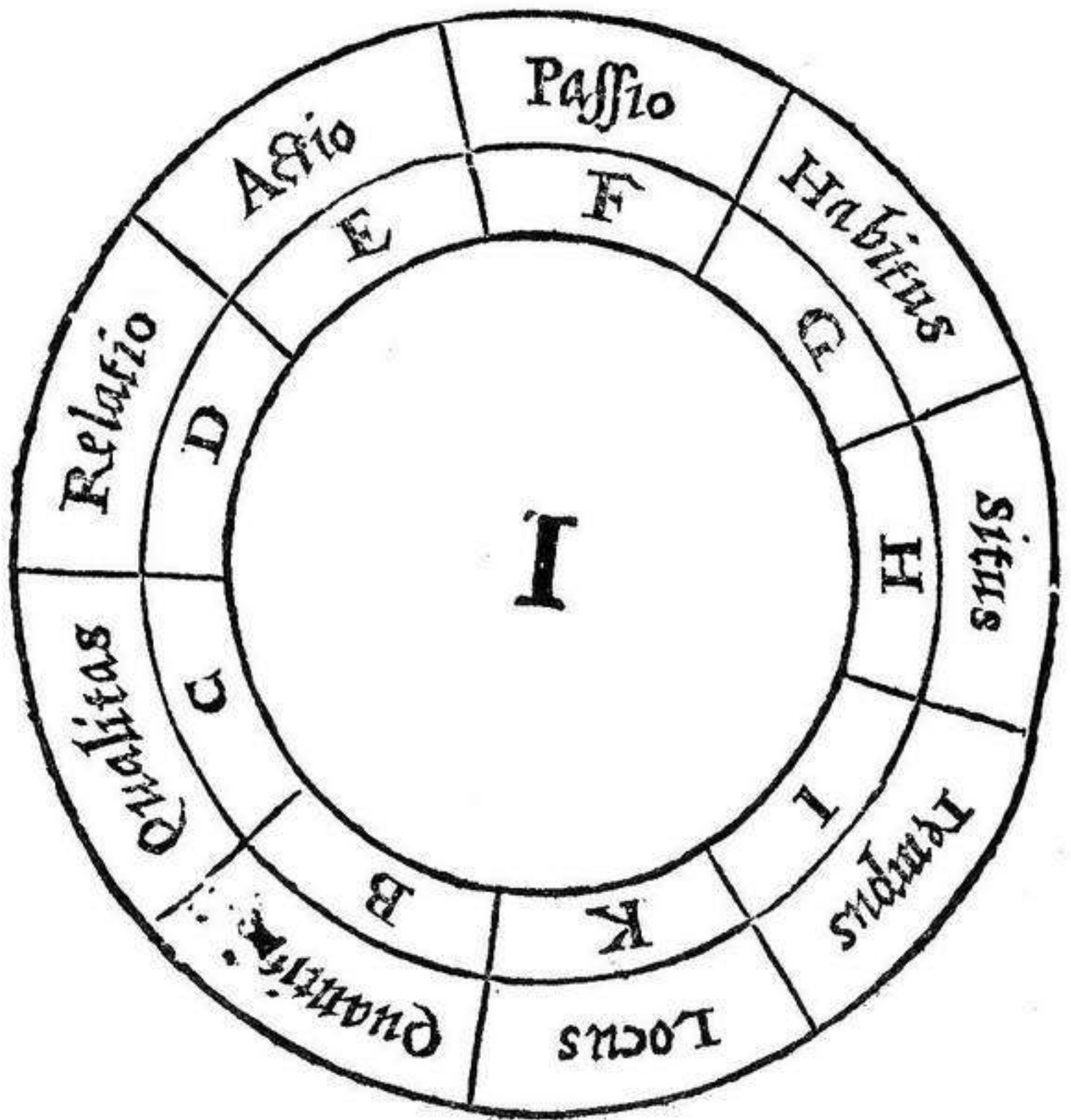
Instrumentatiuum est potentia illa quę est instrumentum substantię, cum qua agit aliquod opus, & per se existere non potest: itaq; continet sub se omne id quod habet esse in alio, ut in principali subiecto: itaq; consideratur dupliciter, vel absolute secundum se considerata: vel quemadmodum subiecto alicui adiungitur, ut si dicatur de iusticia Dei, vel hominis, & tunc reducitur ad genus sui subiecti, conditionum subiecti obseruandarum causa.

K.
Instrumenta
11861178.

Adhuc autem subiectum hoc instrumentalitatis apud Raymundum consideratur dupliciter, scilicet naturaliter & moraliter. Naturaliter, sic continet in se nouem prædicamenta accidentis, & quicquid artificialiter instrumentum est alicuius operis in quantum instrumentum. Moraliter autem, sic continet sub se virtutes & vitia, & quicquid eiusmodi est, ut gratię & dona.

Instrumentalitatıs itaq; naturaliter consideratę talis constitui potest figura, prænotata litera I.

Nunc

Nunc consequenter singula hæc accidentium principia diffiniamus & declaremus.

Quantitas est principium ratione cuius entia creata sunt finita siue terminata. Est itaq; quantitas, principium, cui convenit ratio mensuræ, secundum multitudinem, magnitudinem, diminutionem, & diuturnitatem. Quantitatis autem aliud continuum, cuius continuæ partes sunt, ut linea, longitudo, latitudo superficies, altitudo & profunditas corporis, & tempus mensurans actus, * & locus atq; motus circumscribens corpus. Quantitatis aliud discretū, cuius partes non copulantur ad aliquem terminum, ut numerus & oratio, & alia multa, sicut in respectibus duplum, dimidium, longius, brevius, & huiusmodi: & in actibus, in quantum violenti, vehementes, intensi vel remissi: similiter in qualitatibus, prout remissæ vel intensæ.

Qualitas est principium ratione cuius res sunt quales siue determinatæ, itaq; secundum qualitatem dicimus aliquid esse quale, ut secundum iusticiam iustum, secundum bonitatem bonum. Species autem qualitatis sunt, ut habitus, dispositio, virtus, naturalis potentia vel impotentia, ut esse fortem, risibilem, & quæ sunt contraria: item passio vel passibilis qualitas, ut calor,

* atque motus & locus circumscribens, &c.

calor, dolor: item forma, & circa eam constans figura, vt triangulum, quadrangulum.

Relatio est principium ratione cuius aliquod ens de necessitate refertur ad aliud: idem alio nomine vocatur ad aliquid, quia eius esse ad aliud est, vel secundum superpositionem, vt pater filii, dominus serui: vel secundum æquiparantiam, vt frater fratris, vicinus vicini.

Actio est principium ratione cuius agens agit in passum. Passio est principium ratione cuius patiens patitur sub agente.

Habitus est principium quo res induit de semetipso rem quæ ipsam sustinet, & est illud per quod etiam sunt habituata, siue vestita de similitudinibus aliorum: itaq; habitus communiter est corporum, & eorum quæ corpori adiacent, vt tunicatum esse &c.

Situs est principium per quod partes recte & debitè sunt positæ in subiecto in quo sunt, vt caput sursum, pedes deorsum: est itaq; situs nihil aliud quam partium ordo in toto. Tempus est illud principium, in quo & per quod entia creata, sunt nouiter incepta. Consideratur autem hic tempus, non solum secundum mensuræ rationem, sed etiam secundum id quod ex tempore in re temporali relinquatur, vt esse senem vel iuuenem.

Locus est principium ratione cuius vna substantia aliam in se continet & collocat. Est itaq; locus circumscriptio corporis, & hoc principium alio nomine dicitur vbi: & est vbi repletiuum: vt Dei in mundo, animæ in corpore: & est aliud vbi diffinitiuum, videlicet secundum operationem etiam vel in absentia rei, vt solis in terra: secundum eundem modum angeli dicuntur esse in loco, scilicet secundum operationem: est aliud vbi occupatiuum, vt corpus occupans locum aliquem in alio corpore: & est aliud vbi continentia, quod continet in se.

Quando * aut instrumentatiua moraliter consideratur, in virtutes diuiditur & vitia, quæ sub duobus nouerariis

Raymundus complectitur: qui tamen velit aliter hæc restringere vel ampliare, potest id suo modo facere, &

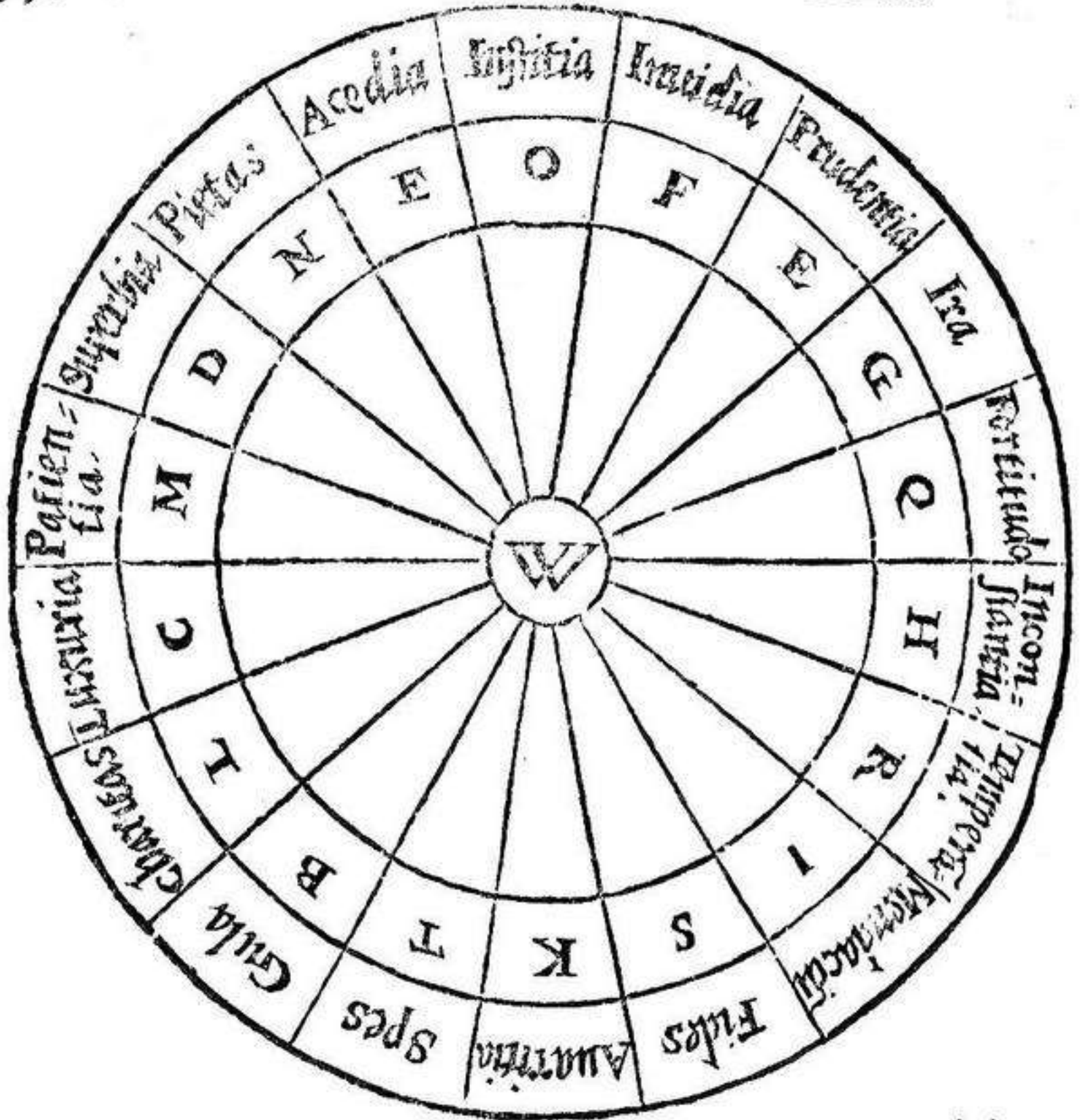
figuram earum mixtim ita fabricare pos-

sumus, prænotatam dupli-

ci litera W.

* *Autem*

Qui

*Subiectorum
generalium
necessitas.*

*4. Conditio-
nes.*

1. Conditio.

Conditio.

Conditio.

Conditio.

Qui supra in figura S. narrati sunt nouem termini generales subiectorum, hi ad nostram intentionem maximi necessarij sunt, in quibus continetur omne id quod est, tamen sub ordine quodam atque quibusdam inter se gradibus: ideo obseruandæ nobis sunt necessariò conditiones illæ quas Raymondus Lullius in arte sua quatuor enumerat per quas regulatur & conditionatur intellectus quoties nobis subiectum aliquod per principia respectus & regulas huius artis deducendum est. Harum prima est vt obseruentur, definitio, conditiones & proprietates ipsius subiecti, tales, cum quibus differat ab omni alio subiecto, cui tunc ita attribuuntur principia & regulæ, affirmando vel negando, vt nulla causetur læsio definitionum subiecti & principiorum & conditionum suarum. Secunda conditio est, vt conferuentur differentia subiectorum in attributione principiorum & regularum, sicut bonitas Dei differt à bonitate angeli per infinitatem & æternitatem. Tertia conditio est, vt concordantia quæ est inter vnum subiectum & aliud, non destruat, sicut angelus cum homine conuenit in intellectu, ille cum brutis sensu, ipsa cum plantis vegetatione, & sic de similibus. Quarta conditio est, vt in quo gradu, vnum subiectum altero superius vel inferius vel æquale est, secundum eundem gradum attribuuntur illi principia & regulæ artis,

artis, & hæc omnia lucidius patebunt in practica tertiæ partis horum commentariorum. His addi potest quinta conditio *5. Conditio* talis ut omnis perfectio quæ affirmatur de aliquo subiecto inferiori, dicatur suo modo de omni superiori: & quicquid imperfectionis negatur de inferiori, negetur & de superioribus: ita quicquid imperfectionis attribuitur, vel perfectionis negatur, de superiori: eodem modo attribuatur vel negetur de inferiori: ut si homo est mortalis, ergo omnia animalia necesse est esse mortalia, si homo intelligit, multo magis angelus intelliget. Sexta conditio est, ut quicquid attribuitur duobus terminis, attribuaturs omnibus intermediis: ut Deus & homo intelligunt, ergo angelus & cœlum intelligunt. Similiter de quocunq; dicuntur duo extrema, de eodem dicantur omnia intermedia, ut in Deo est esse & intelligere, ergo vivere & sentire. *6. Conditio.* *7. Conditio.*

II. PARS DE PRÆDICATIS absolutis.

SECUNDARIÒ nunc de figura A. hoc est, de prædicatis absolutis dicendum erit. Accipiuntur autem hæc prædicata, pro quibusdam terminis generalibus prædicabilibus de omnire, secundum aliquem modorem, per quos discursus fieri potest circa aliquod subiectum, vel simpliciter attribuendo, vel ostendendo aliquod prædicatum inesse subiecto, propter congruentiam quæ erit cum his terminis.

11.
De fig A. seu
prædicatis
absolutis.

Sciendum etiam quod prædicata non solum accipiuntur hic termini qui actu prædicantur, sed etiam qui apti nati sunt prædicari, secundum aliquod genus prædicationis, etiamsi sit forma abstracta, & extra genus suum considerata, ut bonum, bonitas & eiusmodi.

Prædicata a-
ctu vel ap-
tudine.

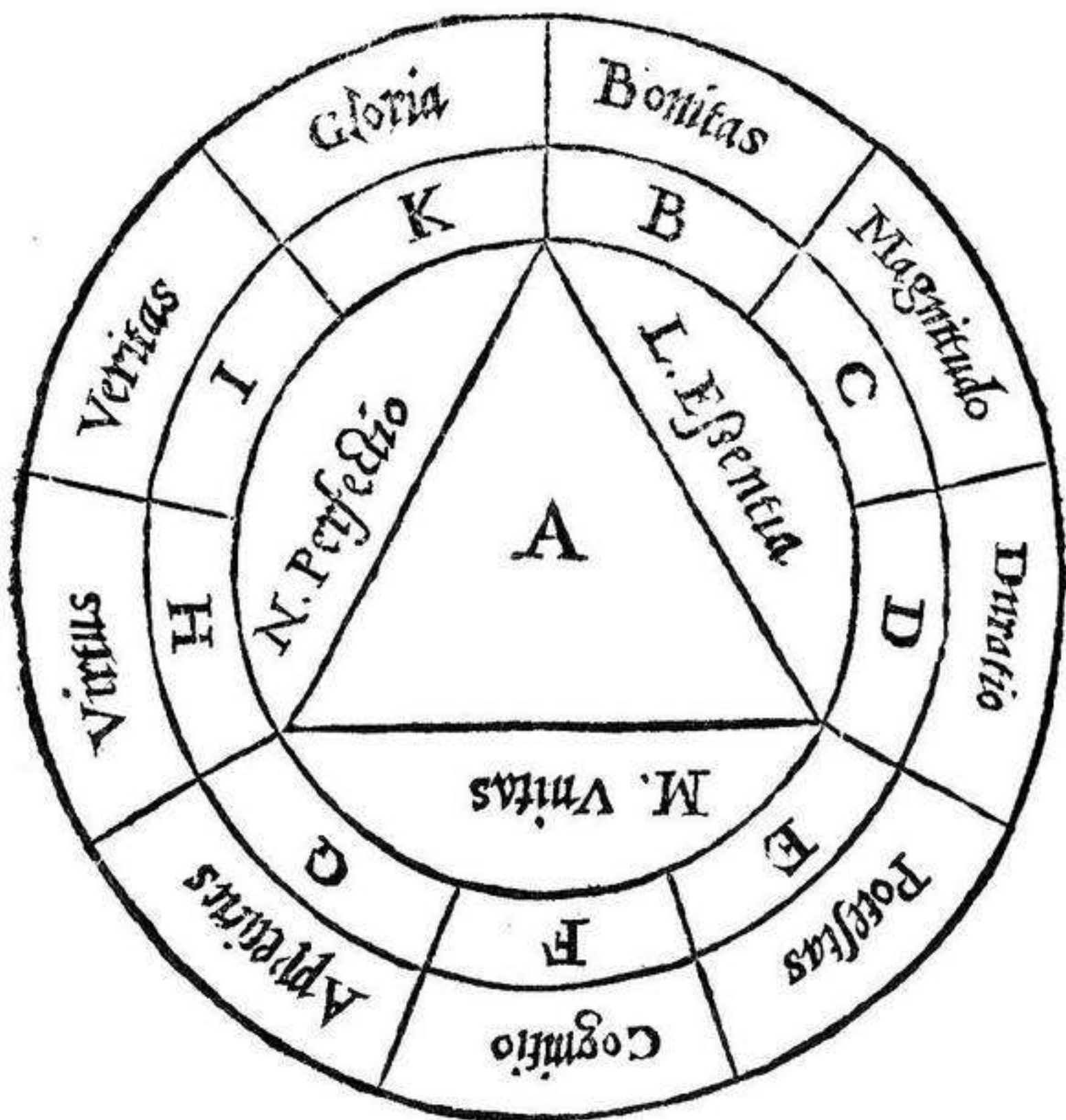
Sciendum, quod quamvis prædicatorum infinita ferme multitudo reperiri possit, quemadmodum & subiectorum, tamen in hac arte Raymundus redegit ea in certum numerum ac ordinem, & vocavit illa prædicata absoluta, & principia generalia, vultque quod non sint ex genere prædicationis accidentalis, sed etiam substantialiter & causaliter de aliqua re prædicari possint, prout aliqua res non solum accidentaliter sed etiam substantialiter bona magnaue dici potest: unde sciendum est, quod omne principium generale & substantiale, creatum est cum alio accidentali innato, quod est de suo genere: sicut bonitas accidentalis, quæ est accidens bonitatis substantialis & instrumentum cum quo illa bonitas cætera, & ita vnumquodque principium est plenum sui plus, in quantum est substantiale, habens partes in se merito essentielles, & concretas, de sua essentia, specie & natura videlicet terminabile, ac & est plenum omnibus partibus, quæ sunt similitudines, quas ab aliis

Cur Lullius
finitu. n præ-
dicatorum nu-
merum dele-
gerit.

Habitudo
principiorum
generalium
& substan-
tialium erga
accidentalia.

*Prædicatorum
substratio &
prædicatio
mutua.*

principiis assumit, & ab illis subiectatur, & illæ similitudines sunt accidentales, quæ de partibus substantialibus procedunt. Præterea ista prædicata, non solum prædicari habent, sed etiam sibi inuicem subiecti, siue in concreto, siue in abstracto, utcumq; considerato, ut si dicamus bonam magnitudinem, vel magnam bonitatem, siue magnum bonum.

Nunc consequenter ad terminorum istorum declarationem accedamus.

*B.
Bonitas.*

Bonitas est ens, ratione cuius bonum est bonum, & bonum agit bonum: & sic bonum est esse: & malum est, non esse. Est itaq; bonitas, principium diffusionis & communicationis, similitudinis, formæ & fluxus: fluxus enim à forma est in materia susceptio: idcirco bonitas in rebus dupliciter consideratur, videlicet in quantum est permanens, qua res in se est bona, & in quantum est fluens, qua res est bona fluens in aliud secundum operationem.

*1. Permanens.
2. Fluens.*

*M.
Magnitudo.*

Magnitudo est ens, ratione cuius bonitas duratio & cætera principia sunt magna, ambiens extremitates essendi: itaq; nil aliud est magnitudo, quam extensio substantiæ, bonitatis: durationis, potestatis, &c. siue secundum substantiam, ut puta qua

res magna est in se, siue secundum motum, vel augmentum, vel operationem. Est itaque magnitudo triplex, videlicet virtutis, quæ in spiritualibus rebus consideratur, secundum respectum virtutis: & est magnitudo molis siue materiae, in quantum consideratur in corpore vel circa corpus: & est magnitudo actionum siue operationum & hæc consideratur essentialiter & accidentaliter. Atque hinc est quod gradus maioritatis & minoritatis diuersimode sumuntur, secundum magnitudinem in qua fundantur: sic etiam intensa vel remissa qualitate, super qua similitudo fundatur, similia sunt sibi similia aut minus similia.

1.
Virtutis.
2.
Molis.
3.
Actionis.

Duratio est ens ratione cuius bonitas & cætera principia durant: ipsa itaque est permanentia essentia bonitatis, &c. & est triplex propter tres terminos permanendi. Aeterna quæ sine principio & fine est: Aeuiterna, quæ principium habet sine fine: Temporalis, principium & finem habens, quæ variatur magnitudine, ita ut alia breuior, alia longior sit. Sciendum insuper, quoniam duratio quædam est de essentia subiecti, entis intimæ pars alia est de essentia temporis vel æui, &c. mensurans priorem à se essentialiter distinctam, quæ est coessentialis proprietatis mundi, in eo sustentata sicut accidens in subiecto, mensurans omne quod est in mundo, vel per tempus quod sequitur motum, vel per tempus æuiterdatum, & ita circa alia principia considerabis.

D.
Duratio.
1. . eterna.
2. Aeuiter-
na.
3. Temporalis.

Potestas est id per quod bonitas, magnitudo, &c. possunt existere & agere, ipsa itaque est principium essendi, agendi, patiendi & existendi, ut in inferioribus vel materia, itaque potentia tendit ad esse, impotentia verò ad corruptionem, & consideratur dupliciter: naturaliter, quæ aliter se habere non potest, & voluntariè, quæ est in arbitrio. Adhuc nota hic, quod potentia quædam est efficiens in effectu, sicut intellectus in intelligibili in eadem essentia: alia est ad fieri, ut aliquid de quo possit fieri, realiter distincta ab efficientis essentia, ut in generatione cum motu, loco & tempore.

E.
Potestas.
1. Naturalis.
2. Voluntariè
Efficiens.

Cognitio est proprietas ratione cuius cognoscens cognoscit, & consideratur in hac arte ut qualiscunque seu quantumlibet de aliquo suscepta notitia, siue secundum veritatem, siue secundum speciem, quamuis ea quæ secundum speciem est & errore contrahitur non recte cognitio dicatur, sed opinio vel suspicio, quæ tamen hic cognitioni iunguntur: & talis cognitio est actus intellectus, qui neque de veritate, neque de suo opposito certificatus est, per necessarias rationes, ut in credere & opinari, aliquid esse verum vel possibile, quod non est, sed secundum veram cognitionem impossibile est esse intelligibile, hoc esse possibile, quod est impossibile, quia suus appetitus est de rebus veris san-

F.
Cognitio.
Opinio.
Suspicio.

1. Intellectualis. **Intellectu-** **tum.** Est autem cognitio multiplex, nam alia intellectualis, quæ fit simplici intuitu absque discursu, qualis est in angelis, & in modo scientiæ infusæ, & in prophetia. Est alia rationalis, quæ fit discursu rationis, siue sit sapientia, quæ est altissimarum & primarum rerum cognitio, siue sit scientia, quæ est habitus conclusionis per demonstrationem acquisitus: siue sit intellectus speculatiuus, qui ex speculatiuis principiis procedit: siue practicus qui ex practicis, siue sit ars, quæ est recta ratio agibilium cum appendiciis & partibus suis. Est alia cognitio sensitua, quæ aliquid apprehendit & cognoscit aliquo sensuum interiorum vel exteriorum, circa suum obiectum versante, aut post primam & propriam sui obiecti apprehensionem, ex his aliquid iudicante & conditionem aliquam componente, quam quidem cognitionem in animalibus brutis instinctum vocamus, ut est providentia formicæ, & studium apum. Est alia cognitio apprehensua, sine sensu & motu aliquo cognitiua, ipsa videlicet natura cognoscente quid sibi proprium conuenientius sit, neque enim in naturam suam res ferretur, ut grauia deorsum, aut in loco suo quiesceret, si nulla certa esset eius cognitio.

G.
Appetitus.
Rationalis.
Sensitiuus.
Insensibilis.
Voluntatis.
libertas.
G. Appetitus est id per quod bonitas, magnitudo, &c. sunt appetibiles & amabiles. Est itaque appetitus, insita rebus assequendi aut fugiendi alicuius rei cupiditas, qua vnaquæque res naturaliter fertur & per se in id quod sibi conuenit, & fugit aduersum. Appetitus alius est rationalis, quem voluntatem dicimus: est itaque voluntas appetitus cum ratione. Est alius sensituius, qui inest animalibus brutis sine ratione, & in homine secundum inferiorem portionem. Est alius insensibilis, ut ille quo dicimus arbores & plantas appetere solem & pluuiam. Et nota hic quod quamuis appetitus de sua natura versetur circa amabile, ea tamen eius libertas est maximè in voluntario, ut possibile sit hoc esse odibile, quod est amabile, & e contra.

H.
Virtus.
Intellectus.
Theolog.
Animalis.
H. Virtus est origo vnionis, bonitatis, magnitudinis &c. Ipsa itaque est origo & principium operationum, manens in substantia, & fluens in operationes, & hæc multipliciter diuiditur. Nam alia intellectualis, quæ non nisi intellectu administratur, ut sapientia, scientia, prudentia, &c. alia theologica, quæ non nisi de super venit, ut fides, spes, charitas & gratiæ, quæ virtutes gignunt, siue sint gratis datae, ex quocunque genere donorum, siue pertineant ad animam, ut intellectus & consimilia, siue ad corpus, ut forma, sanitas & similia, vel ad res exteriores, ut potentia, diuitiæ &c. siue sint gratiæ gratum facientes, siue præuenientes, siue subsequentes, siue operantes, siue cooperantes. Est alia virtus quæ animalis dicitur, siue sensitua, quæ sensibus operatur, quæ

uæ est apprehensiuæ alicuius sensibilis, ut interius per sensum communem, imaginationem, phantasiam, existimationem, memoriam: vel exterius, ut per visum, auditum, olfactum, gustum tactum. Est alia virtus animalis, quæ motiua dicitur, qua se mouet animal, cui coniungitur virtus concupiscibilis & nascibilis ac virtus vitalis qua viuunt aliquid, ac virtus vegetatiua, cuius potentia sunt generare, augmentari, nutriri, &c. ad quos sequitur attractiua, retentiua, expulsiua, digestiua, ad quam sequitur separatio & assimilatio. Est etiam virtus prima elementorum & elementorum plures virtutes, quæ virtutes naturales vocantur. Sunt præterea in ipsis virtutes cœlestes, quæ occultæ seu specificè nuncupantur. Ipsa etiam natura virtus appellari potest, est enim principium quiescendi. Plures adhuc diuisiones virtutis dari possent. tot enim sunt virtutum genera, quot operationum & potentiarum, secundum actionem & passionem.

Veritas est id quod verum est de bonitate, magnitudine, & cæteris, & ipsa est duplex, videlicet propositionis, & rei: veritas propositionis, siue mentalis siue vocalis est, cum prædicatum vere attribuitur suo subjecto, ex eo enim quod res est vel non est, oratio dicitur vera vel falsa: hinc describitur veritas, quod est adæquatio rei intellectæ ad intellectum: veritas autem rei, est vera conseruatio naturæ in suo genere: vnde falsitas est in re, quando ea quæ alicui rei iure conueniunt, in re ipsa non sunt. Consideratur autem veritas rei, vel secundum actum siue vsum vel secundum habitum, sicut homo furiosus: secundum actum verè homo dici non potest, habitu verò sic. Adhuc notandum est, quod veritas quædam est æterna, quæ conuertitur cum suo subjecto, ut in Deo, quæ immediatè causat aliam veritatem creatam, quæ non conuertitur, potestque deficere, & hæc est necessaria rebus, ut agant naturaliter & artificialiter, & ut Deus in illis agat naturaliter, quod non potest immediate. Et idem de aliis principiis intelligas.

1. Veritas

Gloria est ipsa delectatio in qua bonitas, magnitudo, & cætera principia quiescunt. Ipsa itaque est quies rei in fine suo, aut ipsa per se consummatio delectans quæ in omnibus rebus reperitur, quando in appetiti consecutione res delectatur.

R.
Gloria.

Habent autem hæc principia distinctionem quandam & ordinem, nam ad Deum relata, prima tria essentialia sunt, reliqua tria dicuntur personalia, personarum attributa distinguētia, vltima tria dicuntur notionalia, quasi notiones quasdam importantes.

Distinctio
ordo horum
principiorum

Iterum dicuntur tria prima essentialia, quia essentiam quodammodo ingrediuntur, tum quod his essentia subsistit. Tria vero sequentia dicuntur causalia, cum quibus & ex quibus

Essentialia
Causalia

causantur operationes extrinsecæ & intrinsecæ, atque ad unitatem atque eius fluxum pertinent, vltima verò tria ad perfectionem accommodantur, quoniam in consummatione sunt, atque in ipsis est * consummatione causationis.

*Perficiencia.
* consummatio.*

3. generalia principia.

Itaque istis nouem principiis per Raymündum positis, tria alia principia generalia, ad quæ hæc nouem reducuntur, haud inconuenienter addere possumus, quæ sunt scilicet, essentia, unitas, perfectio.

1. Essentia.

Essentia itaque est, quæ vnaquæque res est in se & in suis principiis, in quibus ut res dicitur esse, sicut homo in animali & rationali, & domus in sua materia & opifice.

2. Unitas.

Unitas autem est, secundum quam aliquid dicitur esse vnum & hæc diuiditur, nam alia rei realem continens existentiam, & hæc vel est simplex, in quam nulla cadit multitudo, nec discreta, nec partibus composita, ut quælibet forma simplex, vel est composita, ut multarum rerum in vnum collectio, siue secundum modum unitatis substantialis, ut formæ & materiæ in vno supposito, siue continuitatis, ut partium continuerum in suo toto, & punctorum in linea: siue discretionis, ut unitatis in numero: siue accidentalis, ut accidentis cum suo subiecto, quod vnum est numero, nec dicitur compositum, nisi per modum

1. Rationis.

quendam. Alia est unitas rationis, quæ secundum intentionem abstractam vnum aliquid facit, in intentione verius quàm in re, ut genus & species ad sua inferiora. Est & unitas identitatis, & hæc alia est nominis, ut cum plura in vno nomine conueniunt, aut plura nomine in vna re. Alia est secundum conuersionem, ut diffinitio & diffinitum, proprium & species, & huiusmodi.

2. Identitatis.

3. Perfectio.

Perfectio est secundum quam aliqua res consummata est & suis terminis completa: perfectionum verò, alia est in fine perfectionis simpliciter, & hæc est collecta consummataque integritas, cui nil addi potest in vniuerso, ut crescat perfectio eius, nihil etiam subtrahi ut subsistat, qualis est in Deo. Alia perfectio est secundum modum essendi vniuscuiusque rei, & secundum mensuram conditionis suæ, secundum quam est vnaquæque res habituata ratione sui generis, sicut arbor est perfecta in gradu suo, & animal sanum, dicitur perfectum, quod potest

1. Simplex.

2. Pro modo essendi.

operari operationes sibi debitas sine defectu, & post operationes non habet lésionem, & in hoc genere gradus

perfectionum sunt per accessum ad ens perfe-

ctum simpliciter & per recessum

ab eo.

III. PARS DE PRAEDICATIS

respectivis.

III.

De fig. T.

Tertio nunc de figura T. hoc est triangulorum siue respectuum, dicendum est. Respectus autem, & ipsi praedicata quodammodo sunt, non tamen absolute de aliqua dicuntur, sed comparationem inter res diuersas faciunt, ut si dicatur Deus est bonus, nulla comparatio est: si autem dicatur Deus differt ab homine, ab angelo per bonitatem & aeternitatem comparatio est: similiter si dicatur, duratio angeli & hominis differunt per tempus & aeternitatem. Itaque hi termini per se nihil praestant, sed fundamentum eorum querendum est ex generibus subjectorum, & praedicatorum absolutorum, & secundum hanc rationem ipsi etiam in subjecta vel praedicata transeunt, ut si dicatur, homo & brutum differunt cognitione, vel si dicatur differens cognitio reperitur in homine & bruto.

Genera itaque respectuum, Raymundus in tres triangulos partitur, quibus fere omnes reliqui continentur.

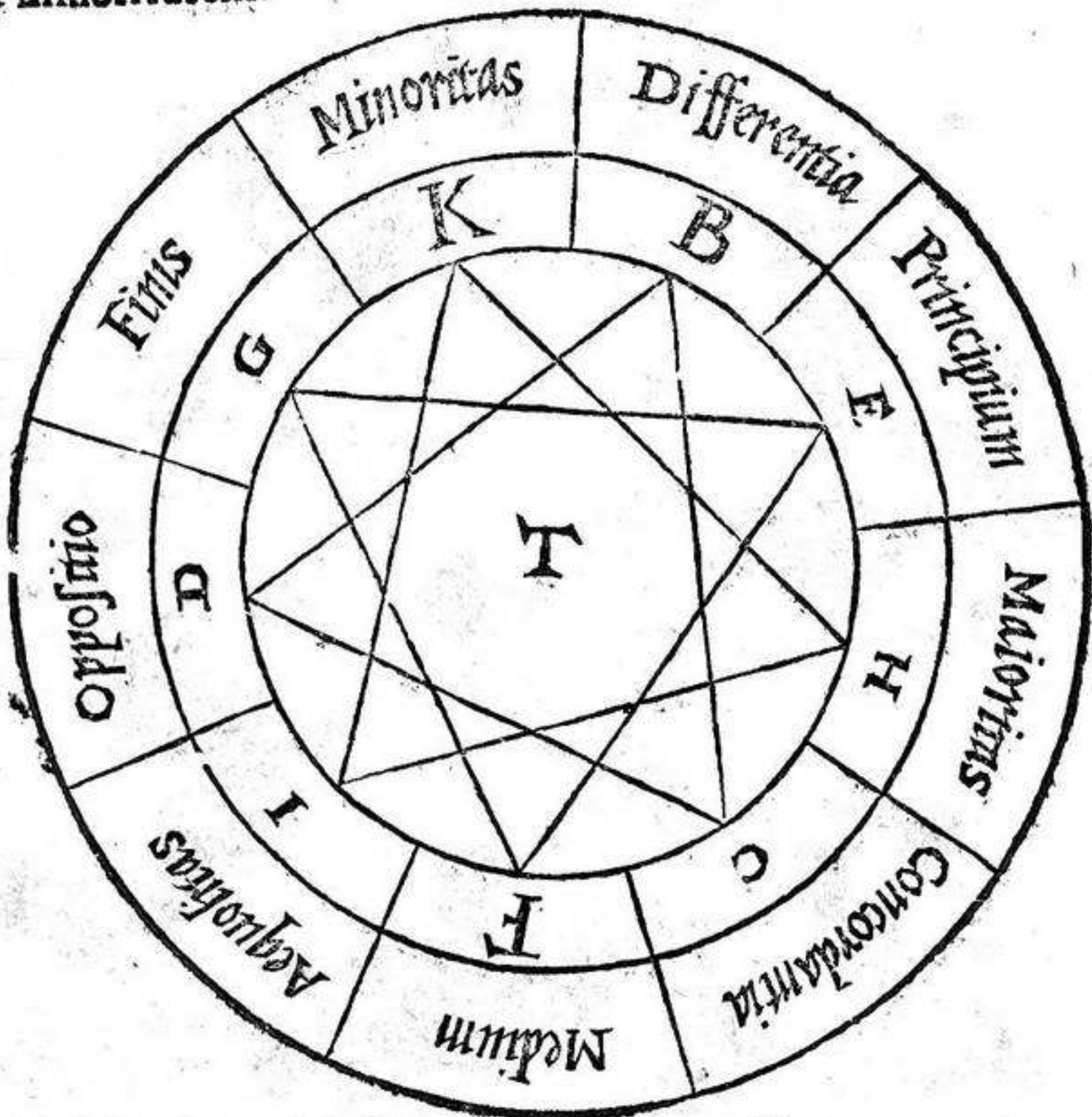
Primus triangulus continet differentiam, concordantiam, contrarietatem siue oppositionem. Secundus constat ex principio, medio & fine. Tertius habet maioritatem, qualitatem & minoritatem.

3. Respectus
trigena.

1.

2.

3.

De his nunc per ordinem dicitur.

P.

Differentia.

Differentia est id per quod bonitas, magnitudo &c. sunt rationes clarę & inconfusę. Est itaque differentia, qua alterum differt ab altero, vel à seipso essentialiter, accidentaliter, aut realiter, quamuis non semper secundum idem nec in eodem tempore.

1. Essentialis.

Est ergo differentia alia essentialis, quando res adinuicem comparatę differunt in aliquo essentialiter, sicut homo differt à lapide per animatum, & hæc differentia dicitur magis propria: sic quęcunque differunt per actum & obiectum, differunt per essentiam, sicut voluntas & intellectus. Alia est differentia

2. Accidental.

accidentalis, quę fit per accidens, siue proprium siue commune, ut risibile bipes: & hac ratione differentia sumitur ex primis intentionibus: ex secundis autem intentionibus sic diuiditur,

3. Secun. in intentionum.

ut alia genere differunt, alia specie, alia numero. Genere differunt, de quibus diuersa genera non subalterna nec propinqua dicuntur, ut homo & pirus, de quibus animal & arbor. Specie autem differunt, quę sub diuersis speciebus sunt, ut sub homine & equo, hic homo & hic equus. Numero differunt, quę diuersum habent numerum, ut Socrates & Plato. Quęcunque autem ge-

Mutua horundem consecutio.

nera differunt, eadem & specie, & numero, sed non econuersione cuius oppositum in concordantia est, ut ea quę specie concordant, eadem & genere, quod etiam non conuertitur: itaque differentiam dicimus constitutiua[m] speciei, & diuisiua[m] generis, sicut rationale cum differentia sibi opposita diuidit animal, & illi additum, constituit speciem, ut hominem & brutum: intelligimus autem hic sub differentia, omnem distinctionem, alteritatem, distantiam & diuersitatem, non solum rei, sed & rationis, per quam videlicet aliquid à seipso dicitur esse aliud: quod quamuis re seiungi non possit, ratione tamen seiungatur, ut virtus & honestas, rationale & homo. Est itaque realis differentia

Realis.

Rationis.

realis creatura & principium generale, per quod res differunt per differentiam quam habent in se: differentia autem rationis, est intentionalis & phantastica, quam intellectus facit, & non est ens reale, nec principium generale, ut differentia inter finitum & infinitum, quia aliàs daretur medium, quod esset neque Deus, neque creatura. Vnde circa hæc sciendum est, quod ens rationis accipitur vno modo pro quodam fabricato per rationem simpliciter, videlicet similiter dependens ab operatione intellectus, repugnans existentię & naturę, & ipsi intellectui, siue esse rei fabricatę per ipsam, tam compositiue quàm diuisiue, ut omne impossibile simpliciter, sicut hominem esse animal irrationale. Alio modo sumitur ens rationis pro aliquo fabricato per rationem cum aliquo obiecto extrinsecus mouente, & tale dicitur ens rationis secundum quid, quia non simpliciter,

1. Simpliciter.

2. Secundum quid.

accidentalis, & sub his diuisa in multas species, quæ hic permixtim sequentur. Est itaque diuisio totius in partes, quod genus tot modis diuiditur, quot sunt totorum genera. Aut diuiditur aliquid in suas species, ut superius in sua inferiora sicut animal in hominem, equum, &c. Aut diuiditur totum integrale, vel substantiale, vel accidentale, in suas partes, secundum esse, vel secundum modum essendi. Pari ratione diuiditur totum, secundum partes suas, in quantitate, in tempore, in modo. Aut diuiditur causa in effectus diuersos quos causat. Aut effectus in diuersas causas à quibus causatur, secundum quodcunque genus causarum. Aut diuiditur subiectum in accidentia, siue consideretur subiectum secundum speciem, ut hominum alius albus, alius niger: siue secundum numerum, enumeratione quadam, per secundam & tertiam speciem regulæ *QC*. ut in homine inest color, risus, intelligentia, &c. Aut diuiditur accidens in subiecta, prout in diuersis subiectis reperiri potest, ut corona, alia auri, alia argenti, alia ex herbis & floribus. Aut diuiditur virtus in operationes, non ut genus, nec proprie ut causa, sed ut quoddam primitiuum, à quo operationes proficiscuntur. Aut diuiditur substantia in potentias, quæ in ea sunt, ut angelus in intellectum, voluntatem & memoriam. Aut diuiditur absolutum in comparata, ut bonum in melius & optimum. Per extraneum autem fit diuisio, secundum attributa intrinseca, vel extrinseca, secundum intentionem dicentis quam ipse proponit, quod tam in complexo quam in incomplexo fieri potest.

Diuisio complexi, scilicet propositionis vel orationis fit, ut in subiectum & prædicatum, patientem & ultra patientem, & in modum actionis & passionis, & in modum subiecti & prædicati, si tot sunt termini expressi vel subintellecti, quot quisque per se notare potest, ut in hoc exemplo: Spiritus Domini repleuit orbem terrarum. In quibus verbis considerantur, res replens, actus repletionis, & patientes, scilicet orbis terrarum. Similiter in hoc themate: Sapientia ædificauit sibi domum, consideratur ædificans, actus ædificationis, & patientes domus. Quod si hanc diuisiōnem per extranea multiplicare volumus, hoc eo modo fieri potest, per aliquorum attributionem, ut dicendo, sapientia ingenita prudenter ædificauit sibi domum sanctam: & quum ita propositio in terminos aliquos diuisa est, postea singuli termini subdividentur, secundum aliquem modorum superius dictorum, aut per se, aut cum aliquo alio iuncto in eadem propositione: & hæc sunt diuisiōnum fere genera: & si qua alia sunt, quisque facile per se inuenire potest.

Concordantia est id, ratione cuius bonitas, magnitudo, &c. in vno & in pluribus concordant. Est itaque concordantia qua in-
 cale subiecta prædicatæ in vim subiectorum redacta, concor-

2.
Complexi.

Multiplicatio per extranea.

Subdiuisio.

C.
ordantia.

dant aut sunt eadem. Est autem concordantia alia vnionis, secundum aliquem modorum vnitatis, velut aut partium in quantitate, aut vniuersalium in tempore, aut in modo, aut aliquo horum in suo toto. Alia est mixtorum in mixto, alia continuorum in continuo, aut discretorum in toto discreto, aut materiz & formæ in vno supposito. Sunt etiam quæ inter se concordant in aliquo tertio, per modum vnionis & vnitatis, vt trinitatis in Deo, & in his nonnunquam false dicitur, quæcunque sunt eadem in vno tertio, sunt eadem inter se: de hac autem vnitate & identitate loquuti sumus in capite præcedenti. Sunt alia quæ concordant in vno tertio, velut in medio iungenti per vnionem. Alia in termino concurrente, vt vir & mulier in filio. Est alia concordantia æqualitatis, vt æqualium in eadem quantitate. Alia proportionis, vt dupli & dimidii. Alia proportionaliter concordant, vt duarum proportionum inter se secundum aliquam medietatem arithmeticam, geometricam vel harmonicam. Alia est concordantia effectus, vt calidi & frigidi in induranda terra: alia causationis, vt induratio terræ & mollificatio ceræ in caliditate, & in hunc modum plura. Illorum autem quæ similitudine inter se concordant, aliud est similiter simile, æquè per omnia: aliud similiter simile, sed non æqualiter per omnia: aliud dissimiliter simile, vt per oppositum, atq; hinc oritur illa regula: sicut affirmatio est causa affirmationis, ita negatio est causa negationis: possunt enim affirmatio & negatio ad similem consequentiam peruenire. Illa autem quæ inuicem concordant, in hoc quod sibi inuicem iunguntur, pluribus modis se contingere dicuntur: aut quia essentia alicuius, vt rationale hominis: aut sicut essentiz proprietates, vt risibile homini: aut vt forma subiecto, vt anima in corpore: aut contingit aliquid sicut transmutans transmutatum, vt cælum ad elementa: aut sicut ars subiectam sibi materiam, vt faber clauum: vel sicut pars indiuidua in suo toto, vt stellæ in cælo, intellectus: voluntas & memoria in angelo & anima: vel sicut pars separabilis à suo toto, vt partes aquæ ab integritate sui elementi ad quod colliguntur: aut sicut effectus suæ causæ adhærens, vt herbæ terræ semper affixæ: aut sicut effectus ex suis causis constans, vt animalia reptilia ex terra: pisces ex aqua: aut sicut causa efficiens, vt Deus creans mundum: aut sicut causa exemplaris, vt homo secundum imaginem Dei: aut sicut causa finalis, vt homo ad cognoscendum Deum & dominandum creaturis: aut sicut causa affinitatis, quæ causæ primariæ secundariæ obediunt vt Deus cum anima mouet corpus, & finis secundarius principali, sicut stellæ vt luceant, & lucendo influant: aut causa cognationis, vt homo homini, vir mulieri: aut vt medium parti-

Reliqua diuisiones.

D.

Oppositio.

1. *Contraria*

2. *Contradictoria.*

3. *Priuantia.*

4. *Relatiua.*

5. *Localis.*

Oppositio in propositionib.

1. *Contraria.*

2. *Subcontr.*

3. *Cont. dict.*

4. *Subalter.*

2. *Species circa*

quas praecipue versa-

tur primum

trigonum.

Sensuale.

Intellectuale

Collatio triū

Cuspidū hu-

ius trigoni.

cupationis vt colores mediū inter album & nigrum: vel diuisionis vt firmamentum in medio aquarum. Potest præterea concordantia diuidi eisdem modis quibus differentia, sicut ex prioribus notum est & è conuerso, differentia, secundum eum modum, secundum quem concordantiam nunc diuisimus, ac quæ admodum supra diuisionem declarauimus, è conuerso collectionem constituemus, varias res ad propositū nostrum referēdo.

Oppositio est quorundam mutua resistentia propter diuersos fines. Est itaq; oppositio secundum quod aliqua opponuntur Oppositorum itaq; alia sunt contraria, quæ sunt mediata, vt album, nigrum: quædam immediata, vt virtus vitium: alia sunt contradictoria, vt affirmatio negatio. Debet autem contradictio esse ad idem, secundum idem, similiter & in eodem tempore: alia sunt priuatiue opposita, in quibus non est ordo regressibilis, vt habitus & priuatio, cæcitas & visus: alia dicuntur relatiue opposita, vt pater & filius & hoc ex natura verbi & rei, quandoq; autem fit ex applicatione quæ faciat respectum rei, quæ non est ex prima impositione talis, vt si dicatur equus regis, securis & sectoris. Est alia oppositio, quæ est localis, vt duorum polorum in sphaera, & huiusmodi: & est alia oppositio in propositionibus & oratione, & illa quædam est contraria, vt vniuersalis affirmatiua ad vniuersalem negatiuam: quædam subcontraria, vt affirmatiua & negatiua particulares: quædam contradictoria, vt affirmatiua & negatiua, vna vniuersalis alia particularis: quædam est subalterna, vt affirmatio & negatio particularium ad suas vniuersales eiusdem qualitatis. Raymundus ipse in arte ponit duas species, circa quas iste prior triangulus præcipue versatur, scilicet sensuale & intellectuale, vt inter intellectuale & intellectuale, intellectuale & sensuale, sensuale & sensuale. Diffinit autem Raymundus sensuale, omne illud ens quod sensibus percipit vel percipitur, siue percipi potest, tam interioribus quam exterioribus sensibus. Intellectuale est illud ens, quod est solum perceptibile per intellectum, voluntatem vel memoriam, & non per imaginationem neque per sensus, sicut sunt Deus, angelus, anima rationalis, virtutes, vitia, scientiæ, artes, & omnia quæ ista habent in semetipsis, similiter dicuntur res intellectuales. Et est sciendum circa hunc triangulum, quod differentia est magis generale principium quam concordantia & oppositio, quia vbicumque est concordantia & oppositio, ibi est differentia, sed non è conuerso in omnibus: ita concordantia maius est principium quam contrarietas, quia ab ea descendunt principia primitiua positiua: à contrarietate autem priuatiua, & ideo concordantia magis conuenit principiis figuræ A. quam contrarietas: quia concordantia

stantia applicatur illis ponendo, contrarietas autem primando. Et scias quod differentia & concordantia sunt principia substantialia in suis partibus substantialibus, vt differens, differentiale, differentiari: concordans, concordabile, concordare, quæ sunt partes de eorum essentia & substantia, & sunt alio modo principia accidentalialia inquantum aliqua non per se, sed per accidens differunt vel concordant, vt per differentiam & concordantiam; opposito autem nullo modo potest esse principium substantiale, excepta oppositione relationis & locali.

Secundus triangulus constat principio, medio & fine. Principium est, in quo alicuius rei primitiua ratio vel essentia consistit. Principium, aliud vniuersale, vt vnumquodque superius secundum prædicationem, quod de essentia sui inferioris est, vt genus suarum specierum, species suorum indiuiduorum & singularium, de quibus in quid prædicatur: differentia etiam quodammodo suæ speciei principium est. Et hæc sunt principia ratione, intentione & diffinitione potius, quam tempore; vt prius oportet existere animal quam hominem, &c. Generū vero aliud generalissimum, vt ens, substantia & qualitas, &c. Aliud subalternum, quod sub alio genere locatur, vt animal sub corpore & illud potest esse species, seu subalternata. Nam species specialissima, est illa sub qua non est alia species, vt homo, sicut in dialecticis manifestum est, in rhetoricis autem aliter sumitur, pro ut ibi & personarum & actionum & negotiorum consideratio habetur: vt dicatur si nihil turpe bonum generalissimum est: sub eo autem specialius dicimus, usuram turpem esse quæstum: specialissime autem hunc quæstum esse usurarium, & hoc modo specificando secundum respectus negotiorum, actionum & personarum.

Principium causale, est principium primitiuū, quoniam ante causam nullum ens existere potest. Est itaq; causa, ad cuius esse sequitur aliud: non autem tam stricte intelligendum est hoc verbum vt necessitatem importet, quia etiam sub hoc genere principium ponimus positiuum videlicet ad cuius positionem sequitur aliquid, vt edificator domui: similiter principium priuatiuum, vt absentia Solis nocti, & similia, per quæ & priuatio vnius est principium inductionis alterius. Causarum itaq; alia per se, alia per accidens. Causæ per se dicuntur, aut intrinsecæ, aut extrinsecæ: intrinsecæ sunt, sicut materia & forma, quæ ingrediuntur constitutionem rei: & dicuntur intrinsecæ secundum quendam dicendi modum, vt aliquod materiale id quod est, vt aliquod formale id quo est, quæ in omni re & actione considerantur, & in omni intentione, ita etiam. vt si sit aliqua forma simplex, suo materiali & formali cõsterque vbi nomina de-

Principi
1. Vniuers

2 Causale

Causa per se.

sunt per tium & bile denotentur, vt intellectus ab intellectu & intelligibili: sed in his cauendum est, ne quis fallatur, abutendo his in vim actionis & passionis intrinsecæ, sed secundum modum intrinsecorum principiorum. Similiter, in moralibus, in genere demonstratiuo & deliberatiuo, materiam & formam accipimus, vt in virtute, vitio, verbis, intentionibus, actibus, voluntate, facto & animo. Causa itaq; materialis, est principium essenziale, quo est substantia secundarie, vt corpus in homine: Materia vero est ens quod proprie & maxime sub passione consistit, vnde inter materiam & passionem non est dare medium. Est igitur materia ex qua aliquid fit, & hæc est aut propinqua, vt lateres parietis: aut remota, vt lectum vnde fabricatus est paries, & hæc divisio etiam in aliis causis accipitur. Dicitur enim materia, obiectum circa quod alicuius poëtæ actio aut intentio versatur, similiter & subiectum, cui aliquid inest vt accidens & quæ sunt similiter.

Causa materialis.

Causa formalis.

Causa autem formalis est principium essenziale, per quod substantia maxime consistit in suo esse, & in illo conseruatur: forma vero est, per quod actio maxime consistit, & extra eam nulla actio existere potest: ipsa itaq; dat esse rei, non vt efficiens sed vt id quod res est id quod est: & hæc aut est essentialis, vt forma informans materiam, sicut anima rationalis per quam est homo: vel accidentalis, vt forma circa aliquod constans figura, vel exemplaris siue idealis, vt alicuius rei exempla. Et dicuntur causa siue principium essenziale, ipsæ partes absolutæ totum aliquid constituentes, sicut substantialitas, & spiritualitas constituunt angelum, & hoc principium est medium principii effectiui quoad facere: est aliud principium * essenziale, quæ sunt tium, bile & are, vt intellectinum, intelligibile, intelligere in angelo: vt simpliciter composita vel resultantia ex essentiali principio

* *Coesessentialis.*

Causa efficiens.

1. Subdiuisio

Causa efficiens, est principium quod facit aliquam rem, vt agens naturale vel artificiale, siue principium vnde motus: & est aut primitiua, aut coniunctiua, quæ vtraq; etiam apud medicos & oratores consideratur. Primitiua siue antecedens est, ex qua aliquid per se sequitur, quæ etiam ab effectu separatur: & hæc apud oratorem consideratur in causa iurisdictionali, vt in parte assumptiua, si quid in necessitatem confertur: vel in impulsiuua, vt si in rem vel in personam impellentem crimen aut factum transfertur. Quandoq; tamen partim primitiue, partim coniunctiue mixtim apud oratorē causa rei inuestigatur, vt in causa coniecturali & probabili: vt si à vita, consuetudine, fide, & his quæ impellere possunt, argumentum sumatur. Causa autem coniuncta est, quæ cum effectu manet, vt inflatio,

tumor

umor cum percussione, & hæc apud oratorem sumitur, quæ oportunitatem factio præstat, quam signum vocant, ut locus, tempus, occasio, spes celandi, & huiusmodi. Est iterum causa efficiens, substantialis, ut domificator domui, aut accidentalis, quanquam accidens per se nihil causet, ut longitudo portationis. Adhuc quædam est principalis, ut lector: quædam instrumentalis, ut securus: simpliciter quædam mediata, quædam immediata.

2. *Subdiuisio*

Causa finalis est, principium propter quod res finaliter est facta, ut totum suarum partium. Est itaque finis, propter quem aliquid fit, & ipse est primus in intentione: & ultimus in executione: & ex his alius est ultimo ultimus, alius subordinatus, ut arma belli, bellum pacis causa sumuntur. Et est finis impulsivus licet improprie, ut impudentia Calpurniæ, quæ causa fuit impulsiva, ne mulieribus liceret * postulare in iudicio.

*Causa finalis.** *Pro aliis.*

Causa autem per accidens est, quæ aliquo indicio ex se non importat necessitatem effectus subsequenti, ut sunt casus, occasio, fortuna. Sed quia Raymundus in arte diuidit principium in causale, quantitatis & temporis, sub principio quantitatis & temporis, intelligit principium accidentale siue instrumentale, ipsa videlicet nouem prædicamenta accidentis, quæ sunt quantitas, instrumentum seu principium mensuræ, qualitas determinationi, relatio coniunctionis, actio formæ, passio materiæ, habitus doctrinæ, situs figuræ, tempus, motus, locus continentis, & de his singulatim dictum est superius. Hinc præterea motus sub ratione principii consideratur, & est actus mobilis secundum quod mobile, & huius sex sunt species, scilicet generatio, quæ est progressio de non esse ad esse, seu à potenciali ad actuale. Corruptio, quæ est progressio de esse ad non esse. Augmentatio & diminutio, quæ sunt mutationes quantitatum. Alteratio quæ est mutatio qualitatis: & motus secundum locum, qui est vel rectus, vel non rectus: necessarius, vel voluntarius: intra se, vel extra se, siue per occasionem.

*Causa per accidens.**Principium accidentale seu instrumentale.**Motus.*

Est aliud principii genus, quod ordinale dicitur, quod aliquid est prius, siue natura, siue tempore, siue diffinitione, siue cognitione: & illud non recte principium dicitur, sed solum prius, quoniam nihil principii tribuit suo posteriori suæ originis. Est præterea principium originale, ut punctus lineæ, sonus rui, unitas numeri, pater filii, & huiusmodi.

*Principium Ordinale.**Principium originale.*

F.

Medium.

Medium est, quod aliqua extrema inter se quadam coordinatione coherent positivè vel priuativè, constructivè vel destruetivè. Medium Raymundus diuidit in medium coniunctionis, mensurationis & extremitatum. Medium coniunctionis est, quod plura coniungit in unum, vel quod ducit aliqua de prin

2. *Diuisio.**Coniunctio*

nis.

cipio

Mensuratio. cipio ad finem, siue quod coniungit inter extrema, vel natura, ut copula inter subiectum & prædicatum: vel situ & loco, ut unitas media in ternario. Medium mensurationis est, per quod substantialiter aut accidentaliter æqualia vel inæqualia mensuratur, & dicitur esse medium operationis, quo aliquid fit ut oculus ad videndum, securis ad secandum. Deinde est medium extremitatum quod concluditur inter duo extrema. Sub his modis quidam alii sumi possunt, nam est quoddam medium adhesionis, seu instrumentale, ut clauus coniungens duo ligna. Aliud medium participationis, quod inter duo extrema positum naturam trahit vtriusq;, ut colores medii inter album & nigrum, & numerus impariter par, inter pariter parem & pariter imparem. Aliud est medium comprehensionis, quod continet ea inter quæ ponitur, ut genus inter duas differentias se diuidentes. Aliud est medium negationis, ut temperatum inter calidum & frigidum, & perfectum inter superfluum, & diminutum. Aliud est medium transitionis, per quod fit motus, actio atque passio: siue secundum locum, ut à termino à quo ad terminum ad quem: siue secundum speciem, ut aër illuminatus vehens spiritus visibiles: aut secundum quietem vel defensionem, ut quietes media inter duos motus ad terminos oppositos, sicut status morbi inter augmentum & declinationem. Est adhuc medium quoddam essentialiale, quoddam coessentialiale, hoc est medium principii essentialis vel coessentialis: horum primū est, ipsa mutua informatio partium absolutarum, vnius actiua, alterius passiva: Alterum est ipse actus formæ in materiam, & materiæ sub forma.

Finis. Finis est, in quo aliquid terminatur & quiescit, cui sicut à principio influxus est, sic principio refluere videtur. Est itaque finis perfectionis, ille in quo res perficitur, siue habet suum finale complementum secundum aliquod genus perfectionis, de quibus superius in prædicatis dictum est. Alius est finis terminationis, seu finitionis siue extremitatum, in quo res ulterius non extenditur, & est extremū alicuius rei, substantiæ vel accidentis, secundum essentialiam, vel tempus, vel locum, vel qualitatem, vel quantitatem, & huiusmodi, siue ante, siue post: & huic opponitur infinitum. Finis autem defensionis est, cum res desinunt esse, vel operari, siue pati, & sumitur secundum multiplices circumstantias, ut hoc vel illud tantum, aut tale, tunc vel ibi, & huiusmodi, in quantum alia & aliter sunt vel operantur. Alius est finis priuationis, in quo res finiunt in non esse, & consideratur naturaliter, moraliter & artificialiter, & sub eo est finis corruptionis & defectiois, qui & ipse eosdem habet terminos per oppositum. Est adhuc finis essentialis, qui dicitur consistentiæ &

2. Subdiuisio
Essentialiale.
Coessentialiale.
Finis.
Perfectionis.
Extrimitatū.
Defensionis.
Priuationis.
Corruptionis.
Defectiois.

est duplex hæc consistentia extrema, ut partes absolutæ extrema vnius consistentiæ cum alia sicut spiritualitas & substantia in angelo, & coincidit cum principio essentiali: est alia consistentia, quæ proprie finalis dicitur, ut ipsum totum ex his resultuū, & finis eorum, ut spiritus. Potest adhuc finis diuisio sumi secundum diuisionem principii, sicut in prioribus dictum est. Similiter quæ hic de fine dicuntur, suo modo referantur ad principium, & secundum hæc utraq; diuersitas mediū simili ratione inuestigetur, & à mediū diuisione, sumatur principium & finis illi conueniens.

Tertius triangulus constat maioritate, æqualitate, minoritate. Maioritas est, imago immensitatis, bonitatis, magnitudinis, &c. Æqualitas est, subiectum in quo finis concordantiæ quiescit. Minoritas est, ens circa nihil, unde res creatæ de nihilo, quæ de non esse in esse veniunt, ante sunt in minoritate quam maioritate. Et iste triangulus facit respectum in rebus, secundum aliquod genus magnitudinis & proportionis, & habet diuersimode considerari quemadmodum superius ostendimus vbi de quantitate in figura subiectorum loquuti sumus. Raymū- dus vero huic triangulo duas species assignat circa quas potissime versatur, quæ sunt substantia & accidens, totus enim iste triangulus versatur, vel inter substantiam & substantiam, vel inter substantiam & accidens, vel inter accidens & accidens, ut æqualitas inter duas substantias, sicut duorum indiuiduorum in specie, & æqualitas inter substantiam & accidens, sicut extensio quantitatis æqualis suæ substantiæ; & æqualitas inter duo accidentia, sicut calidum in tertio gradu & frigidum in tertio. Est autem substantia ens quod per se existit, in se, sicut Deus, angelus, cælum, homo, &c. Accidens est ens quod per se existere non potest, nec in se, sed in substantia, & per substantiam, qualia sunt quæ ex nouem principiis accidentalibus sunt, & sub illis continentur, de quibus superius late dictum est.

Hæc sunt Respectuum genera, quæ ad copiam inuentionis maxime videntur accommodata: quicumq; enim respectus in rebus sunt, in aliquo istorum generum contineri habent. Qui sicut per Raymundum in tres triangulos diuisi sunt, ita triplici viæ doctrinali videntur accommodati, ita tamen quod vnus triangulus alium adiuuet, in explendo suo munere & officio, & alius alium probet, & se mutuo penetrent, & inter se singuli etiam termini quandam penetrationē habeant. Itaq; primus triangulus diuisiuus dici potest, quantū ad differentiam: secundus diffinitiuus, propter principiu: tertius vero collectiuus, & finis ostensiuus, cui etiam anguli mediū & finis subseruiunt. Hinc ex primo triangulo, in probanda propositione aliqua affirmatiua,

2. Subdiuisio

3. Subdiuisio

Principii, finis & mediū
mutua partitiones.

H.

Maioritas.

I.

Æqualitas.

K.

Minoritas.

Species circa
quos potissime
versatur
hoc trigonū.

1.

2.

3.

Substantia.

Accidens.

vtimur concordantia: in destruenda ea, vtimur differentia vel oppositione: & e conuerso in negatiua, vt differentia accommodata est solutionibus: concordantia ad probandum & medium inueniendum, oppositio ad improbandum, cui differentia inseruit. Vnde concordantiam sequitur hæc regula: Quando alterum de altero prædicatur vt de subiecto, quæcunque de eo quod prædicatur dicuntur, omnia de subiecto dicuntur, ita tamen quod seruetur idem modus prædicationis & suppositionis. Sic ex sequenti triangulo colligimus alicuius rei necessitatem, causalitatem vel contingentiam, sic essendi vel non essendi. Tertius vero triangulus, parum vel nihil probat, nisi ex locis sibi coniunctis, quare magis utilis est ad amplificationem sermonis, quam ad probationem rei.

IV. PARS DE QVAESTIONIBUS earumq; Regulis & Speciebus.

QUARTO nunc de figura Q. hoc est, quæstionum & regularum tractandum est. Dicitur autem hic quæstio non vt dubitabilis propositio, sed ipsum signum quæsitium, siue ipse terminus per quem quærimus. Regulam autem dicimus, rectam rationem respondendi ad quæstionem.

Quæstiones autem inter se distinguuntur, nam quædam sunt essentialia, vt istæ quatuor, vtrum quid, de quo, quare: quæ quærunt de ipsa re vel essentialibus eius. Reliquæ vero sunt accidentales, vt quantum, quale, quando, vbi, quomodo, & cum quo: quæ quærunt de aliquo accidente rei, & sub his quæstionibus plures aliæ species continentur. Neq; tamen ita restringimus istas quæstiones, quia & per essentialia accidentalia

quærantur & e conuerso, quemadmodum hoc diuisio atque mixtio exoptulant;

Prima

Reg. Concordantia.

IV. De fig. Q.

Quæstiones.

Mixta communitio et permixtio harum quæst.

B.

Prima itaque quaestio est. Verum, per quam quaerimus si ne *Verum.*
 illa res quae proposita est, aut fiat, aut fuerit, aut futura sit. Deinde per eandem quaestionem quaerimus ulterius, de rationibus, speciebus & regulis omnium aliarum quaestionum, tam est generalis ista quaestio, quod etiam in omnibus aliis quaestionibus vis ipsius supponitur: ut si responsum est ad aliquam quaestionem, iterum inuestigamus per hanc quaestionem, sit ne recte responsum? ut si quaeratur, quid est homo, quo dicto, iterum emergit ista quaestio, ut, sit ne homo id quod dictum est, & similiter in aliis quaestionibus, ut sit ne ex eo, sit ne propter id, sit ne talis, & sic de singulis pro sua conditione. Regula autem huius quaestio- *Regula.*
 nis, apud Raymundum est possibilitas. Itaque huic quaestioni *An sit.*
 iungitur quaestio si est, cuius regula potius est entitas, & illae re- *Regula.*
 gula contrahuntur particulariter secundum singulas proposi-
 tiones, ut possibilitas siue entitas substantiae, quantitatis, quali- *3. Species Lul*
 tatis, necessitatis, contingentiae, & huiusmodi. Habet autem haec *liana.*
 quaestio apud Raymundum tres species, quae sunt affirmatio, *4. Species Ar-*
 negatio, dubitatio. Sed possumus ponere alias species respon- *grippen.*
 dendi ad hanc quaestionem, ut possibile, contingens, necesse, im-
 possibile. Oportet itaque respondentem ad hanc quaestionem *Vsum.*

secundum artem discurrere cum subiecto quaestionis, per praedicata & respectus, regulas ac regularum species, & ex his id eligere, quod vel verius vel probabilius & magis conueniens reperitur, cum definitionibus ipsius subiecti, de quo agitur, tum praedicatorum & respectuum. Sunt autem quaedam quae in hoc quaestionis genus non cadunt, quae adeo per se nota sunt, ut neque probatione indigeant, vel nec probari, nec demonstrari possint, ut prima principia. Nunc ergo aduerte aliquas condiciones obseruandas, ut ad hanc quaestionem sine errore valeas respondere, affirmando vel negando, secundum quod veritas ipsa requirit. Harum prima est, ut affirmemus omne illud esse verum, quod est magis intelligibile, recolibile & amabile, discurrendo per principia & regulas, definitiones & species, quantum fieri potest cum maiori intelligentia, & non cum minori: nam primum est de genere scientiae, hoc autem credulitatis & opinionis. Secunda conditio est quoriescunque ad affirmationem alicuius sequitur destructio principiorum & definitionum, negatiua est tenenda. Tertia est, ut non concedamus illud esse verum, quod non est intelligibile, postquam intelligibile est, suum oppositum esse verum. Quarta est, ut positis duobus vel pluribus possibilibus, illud tenendum est, quod est magis intelligibile, amabile & recolibile.

Secunda quaestio est, quid est, cuius multae sunt species, & secundum illas diuersae regulae, quamuis Raymundus solummodo quatuor eius species ponat, ut quid est in se, quid est in alio, quid habet in alio. Regulamque huius quaestionis vocat quiditatem. Est itaque quid essentialiter, ut cum quaerimus quid est in se, vel quid est in alio, cui respondetur per definitionem rei, non solum essentialiter, sed etiam quamuis aliam, quae notificat rem, quare sub illa comprehenditur quid, explicans nomen rei, siue per interpretationem, siue per vocabuli significationem, siue per translationem, ut si quis senectutem vocet occasum vitae, siue per allegoriam, siue metaphoram vel paraphrasim, quae omnia in rei definitionem venire possunt. Ad quid est: in alio respondetur per quiditatem respectiuam, ut si est forma, potentia, pars, finis, totum, perfectio, plenitudo, effectus, accidens, locatum: vel aliquid in fine, & e contra. Est praeterea quid rei, quocumque modo rem ipsam definiens. Est aliud quid contentiuum, cuius essentia est in existentia, quando quaerimus quid habet in se secundum aliquem modum essendi & habendi, essentialiter vel accidentaliter, siue ut pars in toto, vel totum in suis partibus: aut inferius secundum praedicationem in suo superiori, vel e contra, siue ut forma substantialis vel accidentalis in materia vel subiecto, aut ut potentia in virtute, aut locatum in loco, aut

causa

*Exceptio.**1. Conditio.**2. Conditio.**3. Conditio.**4. Conditio.**C.**Quid est.**4. Species.**Lulliana.**Regula.**1. Quid essentialiter.**2. Quid rei.**3. Quid contentiuum.*

causa in effectu & e contra, aut ut principiatum in suo principio & e contra, & huiusmodi. Et aliud quid operatiuum querens de actibus & operationibus, intrinsece aut extrinsece, ut quid habet in alio, siue verè alio, siue interpretatiuè, ut si queratur, quid habet intellectus in sensu, cuius responsionis copia ex virtutibus & operationibus sumitur, tum ex diuersis prædicatis verbaliter, actiuè vel passiuè acceptis: habet enim vnum quodque in alio quod habet in se: habet insuper actum operandi, tam proprium quàm appropriatum. Est aliud quid personale, cuius regula est personalitas, quod quis dici potest, quod de persona siue supposito querit, ut quis creauit mundum, quo tam in recto quàm in obliquo, per quendam modum ad rectum reducibilem, mutata constructione vtimur, ut quis te accolat, vel per quem accusaris, seu à quo accusaris, & in hunc modum plura.

4. Quid operatiuum.

5. Quid personale.

Tertium quæstionis genus est de quo, cuius tres sunt species apud Raymundum, ut de quo originaliter, siue primitiuum, quod dici potest à quo, cuius regula est deriuatio siue originalitas, variè quidem secundum varietatem originis, iuxta ea quæ de principio dicta sunt, & ad hanc respondetur tripliciter, vel quia non ab aliquo, nec de aliquo, ut Deus: vel quia ab aliquo & non de aliquo, ut angelus & omnis forma primitiua: vel quia ab aliquo & de aliquo ut corporalia. Secunda species est, quando querimus de quo materialiter, cuius regula est materialitas, ut si queratur de quo factus est homo, respondetur de limo terræ. Tertia species est, de quo possessiuum, quæ querit possessionem, dominium, pertinentiam, respectum & relationem, cuius regula responsiua ex omni ratione respectuum sumitur, & hæc quæstio potest notari per signum cuius, ut si dicatur, cuius est pater, cuius est bonitas, & huiusmodi, & accipitur dupliciter, deriuatiuè, ut Deus est bonus, vel bonitas est subiecti in quo est: vel sumitur possessiuè, ut homo est Dei vel tempus est subiecti in quo est.

D.

De quo.

1. A quo. I

2. De quo materialiter.

3. De quo possessiuum.

Cuius.

Adhuc ad hanc quæstionem de quo, per plerasque alias regulas ac species respondere possumus, ut conuersiuè, sicut Deus de suis dignitatibus quæ in eo conuertuntur, exceptis paternitate, filiatione & spiratione: vel effectiuè, ut angelus de Deo: vel constitutiue, ut anima de suis potentiis memoria, intellectu & voluntate: vel compositiuè, ut homo de corpore & anima: vel deriuatiuè, ut particulare de vniuersali: vel originaliter, vel materialiter, ut dictum est.

Quarta est quæstio quare, quæ interrogat de quiditate subiecta modo essendi rei, & eius regula generalis est causalitas, & inuestigat duas causas, videlicet formalem, quæ querit per quid res est, seu quare res sunt, vel agunt per existentiam &

E.

Quale.

Formale.

agentiam, hoc quod sunt vel agunt, & ista prima species huius quæstionis est idem (licet secundum diuersum modum) cum secunda specie C. scilicet quid habet in se. Et est sciendum, quia ista species quærit de re dupliciter, vel in quantum abstrahit ab omni respectu, & respondetur quod res est per se, vel in quantum respicit principium formale aut effectiuum, & respondetur per aliud, ut per essentialia: aut per effectiuum & huius speciei regula est formalitas: aut inuestigat hæc quæstio causam finalem quæ proprie dici potest propter quid, quærens existentiam & agentiam rerum propter alias res vel de finibus earum, & hoc duplici respectu, vel ad habitudinem intrinsecam, & respondetur propter se, quia omne quod potest aliquo modo absolui, primo est propter se, quam propter aliud: vel ad habitudinem extrinsecam, & respondetur propter aliud, cuius regula est finalitas. Et est aliud quare, quærens secundum necessitatem positionis ab effectu ad causam, & à posteriori ad prius, ut à specie ad genus, cuius regula est necessitas consequentis, ut animal est, quia homo est. Est & aliud propter quid, secundum illationem à priori, cuius regula est necessitas antecedentis, ut homo est, quia animal rationale est.

Finale.

Positivum.

Illationum.

F.

*Quantum.
neg general*

Quinta quæstio est, Quantum & quærit de quantitate absoluta vel comparatiua, continuave discreta, cuius regula generalis est, Quantitas, non solum quantitas rei, sed ita generaliter accepta, ut quamlibet comprehendere valeat formalitatem, uti infinitum & finitum, & per hanc quantitatis quæstionem variè quærimus, secundum varietatem specierum quantitatis. Aut enim quærit de magnitudine secundum longum, latum & profundum. Aut de loco, aut de tempore, aut de multitudine, & fit per signum quot, cuius regula est quotitas, & hoc diuersimodè: aut secundum ordinem, ut cum quotus sit quærimus: aut secundum multiplicationem, ut cum quotuplex sit quærimus: aut secundum distributionem, quæ variatur secundum subiectum quantitatis, ut cum quærimus quoties modorum, quotubilocorum, quotennis annorum & huiusmodi, & hæc dicuntur quantitates rei. Nam alia est quantitas propositionis, secundum quam propositio dicitur vniuersalis, vel particularis, vel indefinita. Reliqua huius quæstionis sumenda sunt ex his quæ superius de quantitate & magnitudine dicta sunt, & ex respectibus ultimi trianguli figure T.

*Quot.
neg.*

*propositionis
Relectio.*

G.

Quale.

Sexta quæstio est quale, quærens qualitatem rei, secundum aliquem modorum quo qualitas qualificat, propriè vel appropriatè, essentialiter, ut differentia specifica, aut coessentialiter, ut proprium, aut accidentaliter, aut conuertibiliter vel contra, & regula huius quæstionis est qualitas, & potest diuidi secundum

e g.

dum species qualitatis, ut supra ostensum est. Est autem qualitas propria, quæ inest rei secundum suam naturam propriam, ut calor in igne: appropriatè eutem in est rei per naturam alterius: ut calor aquæ ab igne, itaque determinant substantiam, & quærimus de illis nominaliter: aliquando autem quærimus adverbialiter de actu substantiæ, ut qualiter, tunc respondemus per adverbium consimile, ut bene, magnifice, extense, longe, late, finaliter, effectualiter, totaliter, partialiter, formaliter, materialiter, & modo consimili, ex figura A & T.

*Nominalis,
Adverbialis.*

Septima quæstio est quando, quærens de designatione rei secundum eius permanentiam, cuius regula est temporalitas, cuius diuisio ex subiecto temporis & principio durationis petenda est, atque ex temporum diuisione, ut cum dicimus diem, noctem, hyemen, æstatem, etiam secundum aliquod extraneum, ut sub hoc rege, sub hoc consule, & multiplicatur regula huius quæstionis per regulas C. D. K.

*H.
Quando
Reg.*

Octaua quæstio est ubi, quærens de designatione actus essendi cuiuscunque rei, & quamuis vnaquæque res vnico ubi sit designata, secundum incommunicabilem quantitatem suam multis tamen vbificationibus designari potest, secundum quod multa sunt quæ abstrahunt à tali quantitate, & aliqua quæ ab omni, vnde contingit hanc quæstionem plures habere species, cuius regula est localitas, & accipit diuisionem secundum modum essendi in loco, & secundum terminos loci, ut de subiecto ubi dictum est: sic quærimus ubi, & quærimus vnde, videlicet principium vnde motus: & potest comprehendere sub à quo. Adhuc accedit huic quæstio in quo, quærens de continenti, & respondemus, per quid est in alio, & multiplicatur similiter hæc quæstio per regulas C. D. K. Nunc exemplificabimus quomodo istæ duæ quæstiones H. & I. deducuntur per regulas C. D. K. Vt si quærat per primam speciem regulæ C. intellectus quando est, respondetur quando suum esse est: ita ad secundam dicitur, quando habet suas partes sibi coessentiali: ad tertiam quando agit in alio, sicut practicus in subiecto: ad quartam, quando intelligit similitudinem illius. Quod si quærat ubi est intellectus, respondetur per primam speciem C. est in ubi coessentiali & naturali, scilicet in suo esse siue essentia sicut homo in humanitate, & suo esse. Per secundam, est in seipso sicut suæ partes in suo toto. Per tertiam, est in anima, siue in homine, siue in loco in quo est homo. Per quartam est in illa virtute per quam habet habitum sciendi, & in illo subiecto in quo habet actum practicum. Itaque cognoscimus, quia locus est eas cui proprie competit locare, ipso habente collatiuum, collocabile & collocare, & est habitus in subiecto collocato, in quo habet suum esse sicut

Reg.

*Exemplum
1. per reg C.*

2. per reg. D.

caliditas in igne, & actio in agente. Quando autem respondendum occurrit per regulas D. in hunc modum considerabimus, ut ad quando per primam speciem, quia tempus est essentia primitiua, eo quod non est de alia essentia producta, neque genita, sicut prima materia, quæ non est de alia materia, similiter prima forma, & sic tempus in quantum primitiuum, est prima forma ex qua causantur suæ formæ particulares ut dies, horæ, &c. Per secundam speciem, tempus, mediante motu continente in se mouere, mouentem & motum siue mobile, est de temporificatiuo, temporificabili & temporificare, tamen non accipias quod tempus & motus sint idem per essentiam, sed sunt duo habitus, ex quibus subjectum est habituatam & passionatum. Per tertiam speciem tempus est subditum agenti & agibili, per

3. per reg. D.

agere, eo quia substantia de ipso induit se naturaliter & moraliter. Simili ratione ad ubi respondemus per regulas D. per primam speciem, sicut intellectus est primitiuus, ipso non habente aliquid præiacens ex quo sit deriuatus materialiter: sic locus est primitiuus, in quantum est generalis, ipso existente vna parte vniuersi, intelligibilis tantum, per secundam, ut sunt suæ figuræ visibiles & imaginabiles, sed non secundum essentiam. Per tertiam locus est collocati possidentis locum, sicut calefactum possidet caliditatem, ipso habituato caliditate. Reliquum nunc

4. per reg. K.

per species regulæ K. inuestigamus has quæstiones H. & I. in hunc modum per ambas regulas, cum suis speciebus, ut tempus, per primam regulam consistit in mouente, mouere & mobili siue moto, & hoc habitualiter, sicut pars in parte substantialiter, & similitudo temporis consistit sicut figura, per præteritum, præsens & futurum, sicut in habitu caliditatis sunt figura, calefaciens, calefactibile, calefacere, & in motu, mouere, mouens, mobile: similiter vnus locus est in alio per accidens, & omnia loca particularia sunt in vniuersali, & figura loci & apparet in continente, continere, & contento. Per secundam regulam K. tempus est instrumentum substantiæ cum subjecto, ut sit agibilis & sua agibilitas est figura per tempus & per motum. Similiter locus est instrumentum substantiæ, cum quo collocat partem in parte, sicut habituatus est in habitu, bonus in bonitate, albus in albedine, &c. & figura huius instrumenti apparet per sensum & imaginationem, ut in collocante formam in aquam, & aquam in forma, &c. & in isto modo apparet, quomodo intellectus attingit verè & realiter essentiam temporis atque loci, atque huc pertinent etiam illi nouem modi essendi in, qui sunt pars in suo toto, totum in suis partibus simul sumptis, species in genere, genus in specie, forma substantialis in materia, accidens in subjecto, effectus in sua causa, res in suo fine, contentum in suo continente.

Nouem modi
essendi in.

Nota quæstio est, quomodo, cuius regula est modalitas: nam quærit modalitatem efficiendi, operandi, & omnium eorum quæ possunt rei alicui attribui, essentialiter aut accidentaliter, primariè aut secundariè, ut secundam naturam quæstionis hæc quæstio non videatur variari, sed secundum naturam quæsitorum, & respondetur ad omnes species huius quæstionis per medium gerundium & vniendo, componendo, resultando, operando, ut infra.

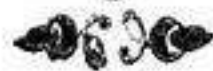
Huic quæstioni adiungitur quæstio cum quo, cuius regula est instrumentalitas: nam ipsa quærit de instrumento & medio operationis, siue de re cum habitudine ad instrumentum, cui responderi oportet per sua correlatiua, & potest ampliari responsio, secundum ea quæ essentialiter rei competunt, aut quæ essentialiter consequuntur, aut huiusmodi, & ipsa ex sua vi nulla diuisione eget, sed secundum diuisionem instrumenti & medij diuidi potest, quatenus aliud est naturale, aliud artificiale, aliud morale, ut superius ostensum est: & sub hac quæstione accipitur quæstio per quid, de medio quærens, secundum omnem medij modum. Raymundus verò assignat his vltimis ambabus quæstionibus quatuor species, seu quærendi modos, ut si quæretur quomodo & cum quo est pars in se, & hoc per modum differentiæ vel proprii; secundum quod quælibet res habet essentialitatem suam distinctam ab omni alia re: vel si quæretur, quomodo vel cum quo est pars in parte, per modum actionis vel passionis, vniendo: vel si quæretur, quomodo vel cum quo sunt partes in toto, & econuerso, constitutiue vel compositiue, componendo ac resultando: vel si quæretur, quomodo vel cum quo totum transmittit similitudinem suam & suarum partium extra se, & hoc secundum modum perfectionis, vel finis, operando.

Hi itaque sunt termini ad hanc artem maximè necessarij, per quos totius artis discursus fieri potest. Possumus tamen præter istos terminos alios accipere extraneos, etiam alienissimos & quantumlibet multos, per quos eodem modo discurremus. Quinto itaque nunc, de multiplicatione horum terminorum dicimus, deinde extraneos terminos sumere docebimus.

V. PARS TERMINORVM multiplicatio.

GENERA itaque subjectorum sic multiplicabimus, aut sub genere quærendo diuisionem, aut illi vni de quo agitur, diuersa attribuendo, per complexionem substantialem aut accidentalem, hoc modo faciendò subjectum variè complexum. I. itaque reducere nos oportet res ipsas, sape à generil⁹ ad species,

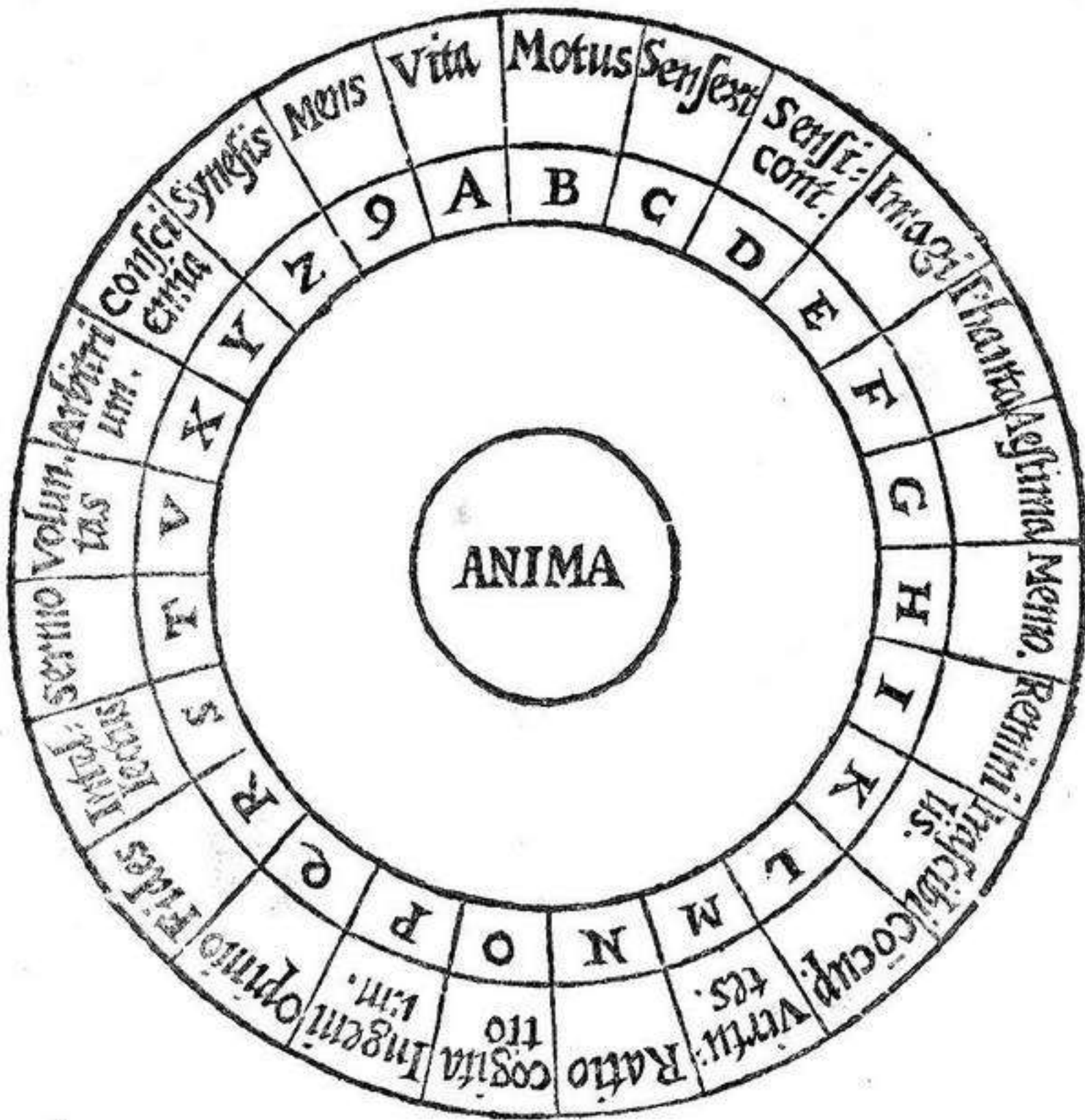
ue essentielles siue accidentales: sepe à speciebus ad genera, à
 subjectis ad proprietates, à partibus ad totum & econuerso: sic
 à similibus, differentibus, oppositis, prioribus, posterioribus,
 causis, effectibus, exemplis, actionibus, passionibus, maioribus,
 minoribus, æqualibus, secundum variam conferentiam alicu-
 ius subjecti in se, aut ad aliud, ad ostendendum aliquid esse vel
 non esse, alicui quidquam inesse, vel non inesse, aliquid sic aut
 aliter se habere, & si aliquod subjectum compositum est, statim
 ad suum genus reducendum erit, atq; si sit accidens proprium-
 ve ad suum subjectum reducitur, ut tum ratio complexi, tum
 incomplexi habeatur, propter eam restrictionem quæ in com-
 plexo est, ut ab omnibus his commodè duci possit oratio: atque
 hoc modo magna copia ex his subjectorum generibus, cum
 suis speciebus occurrerit dicenti. Itaque iuxta præsens artificium
 illud quod principali subjecto habetur, tanquam in centro col-
 locetur, & circum illud in circumferentia, per literarum nume-
 rum distinctum locentur illa, quæ sibi essentialiter aut acciden-
 taliter attinere videntur, vel etiam quoquo modo extranea ad
 ipsum accipi possunt, quæ subjectum ipsum multiplicare vale-
 ant; ut exempli gratia, sit anima pro subjecto, qua posita in cen-
 tro, circumscribamus illi genus suum, principia, partes, proprias
 passiones maximè coherentes, accidentia communia, virtutes,
 actus, operationes, causas, potètiæ, & si quid extra illa est, quod
 vel per similitudinem, vel oppositionem, vel alios respectus ad
 illam referri potest, in quibus omnibus sicut in subjecto princi-
 pali, cum omnibus generibus prædicatorum & respectuum,
 questionum & regularum, simpliciter & commixtim, planè &
 illatiue, & quibusque aliis modis procedere possumus, sic
 enim fiet, ut cum de anima sermo habendus sit, de
 omnibus his quæ ad eam pertinent, occurrat
 dicendum, itaque nunc figuram quan-
 dam de anima pro exemplo
 subiungemus.

Præterea

*Diagramma-
tis conficien-
di ratio.*

*Exemplum
philosophicū.*

Præterea sub his terminis descensus fit ad magis specialia, ut diuidendo motum animæ in potentias, nutritiuam, augmentatiuam, generatiuam, & motum progressiuum. Sic sensus exteriores in visum, auditum, olfactum, gustum, tactum. Similiter intellectum in agentem, possibilem, speculatiuum & practicum, & sic de similibus, de quibus omnibus particularem sermonem facere continget.

Descensus ad magis specialia.

Simili ratione si in genere demonstratiuo oratio habenda sit, ut puta in persona laudanda, ponatur illa tanquam pro subiecto in centro, & circumscribamus illi originem, gentem, patriam, parentes, maiores, formam, vires, diuitias, potentiam, actiones & circa huiusmodi, loca, tempora, occasiones, & singulis istis alias determinaciones, ut certus & facilis sit ordo, ut variè possint hæ res inter se commisceri.

2. Exemplum oratorum in genere demonstratiuo.

Simili ratione in genere deliberatiuo ponatur genus actionis in centro, & circumscribantur huic bona, mala, vsilia, facilia, difficilia, possibilia, impossibilia, commoda, incommoda, leges, decreta, statuta, priuilegia, consuetudines, opiniones, honestates, à re in personam, & è conuerso, diuerdendo vario modo, & ita cum omnibus istis coniunctim & separarim, essentialiter & accidentaliter, per singula principia, prædicata, respe-

3. Exemplum ibidè oratorum in genere deliberatiuo.

ctus, quaestiones, regulas, mixtim & plane, procedendo sicut id ad intentionem facilius & magis commodum videbitur

Hæc iam dicta via, secundum diuisionem hanc, aut attributionem, etiam ad prædicatorum multiplicationem applicari habet, nam habito vno prædicato generali, cum illo & sub illo, per eundem modum procedere possumus.

2. Prædicato-
rum multi-
plicatio.

Nunc etgo consequenter de prædicatorum multiplicatione dicendum est, quæ his modis patebit: nam accepto quouis substantiuo vel adiectiuo, mediante copula aut aliquo verbo conuenienti nomini, aut aliter, siue illud vere siue false prædicetur, secundum genus prædicationis multiplicabimus ea secundum multiplicationem quæ superius de subiectis posita est, faciendo variam attributionem prædicatorum ad ipsa subiecta, vel generaliter ad rem, vel specialiter ad personam, vel specialissime ad attributa personæ aut rei, quemadmodum hæc ex generibus subiectorum, cum omnibus suis partibus, speciebus & proprietatibus & quibuscunq; quæ in eam considerationem veniunt, ita etiam vt ex subiectis prædicata fiant, & in prædicati vim transeant, vt si dicatur Deus creat angelum, vel Deus est homo, seu homo est animal, & sic de similibus: vel diuidendo subiecta & prædicata per genera, differentias, species, per conuenientiam & causas, & secundum aliqua plura eiusmodi procedendo & inuestigando. Quæ res multiplicat tam subiecta quam prædicata, quemadmodum de iis supra ostensum est.

Exemplum.

3. Respectum
multiplicat.

Multiplicantur autem respectus, secundum viam quam de subiectis & prædicatis supra ostendimus, & secundum multitudinem specierum, & varietatem quæ sub his continetur, etiam cum ipsa sui fundamenti mutatione, vt differentiam, secundum bonitatem & magnitudinem & huiusmodi, quantum ad prædicata, aut inter subiectum & accidens, siue inter corpus & spiritum, quantum ad subiecta. Sic in multiplicanda differentia & concordantia, facile erit secundum varias species eorum perquirendo sub differentia diuersa genera, species, propria, accidentia, secundum quæ aliqua inter se differunt: & similitatione sub oppositione, & secundum quæ aliqua aliquo modorum opponuntur, & per oppositum quærendo concordantias rerum perscrutabimur, & simili via in cæteris triangulis procedemus. Nam & principiorum multiplicatio, facile inuenitur ex diuisione, principio assignata: nam in eodem genere principia sese ex principiatu ostendunt & econuerso, secundum quodlibet genus ipsorum. Medii vero multiplicatio inuenitur, vel cõiunctione, vel separatione, vel administratione, vel ostendendo non primum nec vltimum, non agens principale neq; subiectum, nõ hoc vel illud extremorum. Finis multiplicationem si-

militer

militer, vel terminis, vel cōsummationibus, vel distinctionibus, indicabimus simul & reperiemus. Maioritas vero, æqualitas & minoritas, eisdem modis secundum fundamenti rationem secundum quod sumuntur multiplicari possunt, siue ex subiectis quæ ad inuicem operantur, siue ex prædicatis & attributis secundum quæ operantur.

Multiplicantur autem quæstiones istæ secundum cōmunitatem quæstionum essentialium & accidentalium inter se, ita ut quæuis quæstio per species aliarum quæstionum duci possit: ut si de speciebus quid est, quæratur per quantum, vel per quale, ut quantum est in se, quantum est in alio, quæ est in se, quale est in alio: similiter de speciebus quæstionis de quo, quærimus quæta aut qualis est, res originaliter, essentialiter, effectiue, &c. & sic sub speciebus quæstionis quare, quanta aut qualis est res formaliter, finaliter, consequutiue: similiter species quæstionum accidentalium, per quæstiones essentielles ducuntur, & commiscuntur singulæ quæstiones cum speciebus omnium quæstionum positæ in relatione. ut de quo est quod habet in se, quare habet hoc in se, quantum est quod habet in se, &c. faciendo mutuam quæstionum & regularum inter se cōmixtionem, variis suppositis aut quæsitis, variando etiam quæstiones secundum attributum aliquod generale aut speciale: ut si quæratur quid est homo secundum bonitatem, aut homo bonus? cui responderetur recte iuxta speciem quid est in alio, ut si quæratur quid est bonitas in magnitudine, responderetur forma vel bonitas magnificata. Itaq; ad hoc genus quæstionis responderetur dupliciter, aut per significationem, & sic ad quodlibet in alio quod in se, licet non eodẽ modo: aut secundum eandem suppositionem quæ proprie est acceptio termini subiectiui pro aliquo in propositione: supponit autem hic terminus quantum dici oportet, aut materialiter pro voce & scripto, aut simpliciter pro intentione aliqua quæ contra materiam non existit, ut homo non est species: aut personaliter pro suis inferioribus, aut pro quibus ad significandum imponitur. Hæc autem variantur secundum addita in propositione, ut confundatur aut distribuatur, vel ampliatur, aut restringatur, aut ex situ mouet suppositionem, ut confundatur aliter & aliter, in prædicato vel subiecto sine necessitate rei vel signi, vel ut prædicatum contrahatur ad mensuram subiecti, & de his late patet apud dialecticos. Sed in his paulo extra propositum vagati sumus. Quemadmodum autem vnaquæq; quæstio per varias variarum regularum species deducitur, sic etiam ad vnamquamq; quæstionem per aliarum quæstionum regulas ac species responderetur, quemadmodum de hac latius in secunda parte horum cōmentariorum dicemus.

4. Quæstio
nū multo
catio
tratio
ductio

Respondendi
ratio varia.

*Q. Quæstionum
multiplicatio
per divisionem.*

dicemus. Deniq: ex diuisione quæstionum, non parua sumitur
multiplicatio, tam regularum quam ipsarum quæstionum, ideo
hic aliam figuram Q. magis copiosam subiungimus.

*77.
Extraneorum
inuestigatio.*

Cæterum nunc quomodo termini extranei accipiendi sunt
videamus. Sunt autem termini extranei, quicunq; non sunt a-
perte in hac arte notati, quorum multiplex copia emergit ex
multiplicationibus principiorum, vt supra ostendimus: item
per oppositionem ad terminos in arte expressos, item similitu-
dine & vicinitate ad eosdem, item ex cuiusq; rei vel actionis seu
negotii scientiæ vel artis propriis communibusq; principiis. Et
eiusmodi termini inuenti rediguntur suo modo in circulos &
figuras, cum literarum distributione, & secundum artem in se
inuicem ducuntur, & cum terminis expressis commiscuntur,
prout orationi conuenire videtur. Et ut ista clariora sint, exem-
pla aliqua per tabulas ponemus, iuxta quæ similia formabimus,
& reducemus in figuras & circulos, secundum multitudinem
terminorum literis præsignando. Sic in theologia terminos ac-
cipiamus tales.

B Deus	<i>Alia tabula</i>
C Christus	B Articuli fidei
D Angelus	C Sacramenta

E	Lex	D	Præcepta
F	Homo	E	Dona spiritus sancti
G	Anima	F	Virtutes
H	Spiritus	G	Gratiæ & præmia
I	Natura	H	Beatitudines
K	Gratia	I	Opera misericordiæ
L	Virtutes	K	Potentia hominis decem, videlicet.
M	Opera	B	Intellectus
N	Fructus	C	Voluntas
O	Meritum	D	Memoria
P	Remuneratio	E	Affatus
Q	Utilitates	F	Imaginatio
R	Beatitudo	G	Visus
S	Aduersitates	H	Auditus
T	Pericula	I	Odoratus
V	Tentationes	K	Gustus
X	Peccatum	L	Tactus
Z	Pœna		

In Philosophia vero figuram siue tabulam in hunc modum formemus.

A	Forma
B	Materia
C	Generatio
D	Corruptio
E	Elementatio
F	Vegetatio
G	Sensus
H	Imaginatio
I	Motus
K	Intellectus
L	Voluntas
M	Memoria

Oppositorum autem terminorum tabulam sic formabis.

A	Primus motor	Primum mobile
B	Æternitas	Motus
C	Infinium	Finitum
D	Fatum	Natura
E	Instans	Tempus
F	Locus	Vacuum
G	Intelligentia	Corpus
H	Simplex	Compositum
I	Forma	Materia
K	Substantia	Accidens
L	Totum	Pars

M	Actus	Potentia
N	Habitus	Privatio
O	Causa	Effectus
P	Necessarium	Impossibile
Q	Verum	Falsum
R	Prius	Posterius
S	Eadem	Diuersa
T	Vnum	Multum
V	Actio	Passio
X	Vniuersale	Particulare
Z	Esse i aliquid	Habere aliquid.

Similiratione in medicinis ex suis principiis figuram formemus in hunc modum.

- 1 Elementa
- 2 Complexiones
- 3 Humores
- 4 Membra
- 5 Virtutes
- 6 Operationes
- 7 Spiritus
- 8 Sexus
- 9 Ætas
- 10 Habitudo
- 11 Continens
- 12 Motus
- 13 Quies
- 14 Somnus
- 15 Vigilia
- 16 Inanicio
- 17 Repletio
- 18 Nutrimentum
- 19 Medicina
- 20 Accidentia animæ
- 21 Tempus
- 22 Regio
- 23 Exercitium
- 24 Consuetudo
- 25 Coitus
- 26 Morbus
- 27 Accidentia
- 28 Causæ
- 29 Signa
- 30 Prognostica
- 31 Crises

Simili ratione in philosophia morali, construere poterimus terminos oppositos, ex virtutibus & vitiis. Omnis namq; virtus habet peculiare vitium quod illi opponitur: habet etiam aliud, quod illam quadam similatione imitatur. Et sunt virtutes quæ sibi opponi & repugnare videntur: similiter & vitia, sicut hæc sequens tabula ostendit.

<i>Malitia</i>	<i>Prudentia</i>	<i>simplicitas</i>	<i>Stultitia</i>
<i>Prasumptio</i>	<i>Scientia</i>	<i>Fides</i>	<i>Credulitas</i>
<i>Arrogantia</i>	<i>Doctrina</i>	<i>Disciplina</i>	<i>Curiositas</i>
<i>Astus</i>	<i>Industria</i>	<i>Opinio</i>	<i>Error</i>
<i>Infirmetas</i>	<i>Conscientia</i>	<i>Arbitrium</i>	<i>Perversitas</i>
<i>Ocium</i>	<i>Contemplatio</i>	<i>æstusitas</i>	<i>Importunitas</i>
<i>Calliditas</i>	<i>Peritia</i>	<i>Docilitas</i>	<i>Inertia</i>
<i>Crudelitas</i>	<i>Iustitia</i>	<i>Misericordia</i>	<i>Mollities</i>
<i>Calumnias</i>	<i>Correctio</i>	<i>Amicitia</i>	<i>Adulatio</i>
<i>Superstitio</i>	<i>Religio</i>	<i>Securitas</i>	<i>Inobedientia</i>
<i>Inhumanitas</i>	<i>Severitas</i>	<i>Pietas</i>	<i>Ostentatio</i>
<i>Ambitio</i>	<i>Prasidentia</i>	<i>Obedientia</i>	<i>Ignorantia</i>
<i>Agrestia</i>	<i>Integritas</i>	<i>Familiaritas</i>	<i>Impudentia</i>
<i>Duritia</i>	<i>Fortitudo</i>	<i>Patientia</i>	<i>Ignavia</i>
<i>Præcipitatio</i>	<i>Promptitudo</i>	<i>Sollicitudo</i>	<i>Anxietas</i>
<i>Superbia</i>	<i>Magnanimitas</i>	<i>Lenitas</i>	<i>Puſillanimitas</i>
<i>Temeritas</i>	<i>Audentia</i>	<i>Timor</i>	<i>Timiditas</i>
<i>Pertinacia</i>	<i>Constantia</i>	<i>Mansuetudo</i>	<i>Mutabilitas</i>
<i>Obſtinatio</i>	<i>Confidentia</i>	<i>Deliberatio</i>	<i>Negligentia</i>
<i>Tyrannis</i>	<i>Potestas</i>	<i>Subiectio</i>	<i>Obscuritas</i>
<i>Tristitia</i>	<i>Temperantia</i>	<i>Lascia</i>	<i>Lascivia</i>
<i>Dubitatio</i>	<i>Spes</i>	<i>Certitudo</i>	<i>Contemptus</i>
<i>Pena</i>	<i>Pœnitentia</i>	<i>Voluptas</i>	<i>Petulantia</i>
<i>Anaritia</i>	<i>Frugalitas</i>	<i>Liberalitas</i>	<i>Prodigalitas</i>
<i>Hypocrisis</i>	<i>Humilitas</i>	<i>Gloria</i>	<i>Vanitas</i>
<i>Deiectio</i>	<i>Verecundia</i>	<i>Laus</i>	<i>Iactantia</i>
<i>Morositas</i>	<i>Modestia</i>	<i>Libertas</i>	<i>Insolentia</i>

Secundum ea quæ iam dicta & exemplificata sunt, patet quomodo magna multitudo terminorum extraneorum reperiri possit. Raymundus autē in arte ipsa centum enumerat terminos, quos vocat centum formas, per quas conditionatur aliquod subiectum, discurrendo illud cum ipsis, per principia & regulas, & discurrendo ipsas formas, tot modis quod quælibet illarum differens est in ipsis subiectis, seruando tamen per omnia cuilibet formæ suam diffinitionē, vt discurramus aliquod subiectum cum entitate, vnitate, natura, & ceteris, vel discurrendo aliquam formam, vt entitatem prout est vna forma in Deo & alia in angelo, & alia in aliis subiectis. Sed nunc formas ipsas enumerabimus

merabimus, non omnes, sed potiores: nam quæ residuæ sunt, qui scire velit, illas apud Raymundum requirat.

Essentia	Esse
Existencia	Existens
Entitas	Ens
Idem	Alterum
Simplicitas	Compositio
Vnitas	Pluralitas
Creatio	Transsubstantiatio
Natura	Ars
Primæuitas	Deriuatio
Plenitudo	Vacuitas
Pulchritudo	Monstrositas
Ordo	Confusio
Status	Motus
Forma	Materia
Necessitas	Contingentia
Realitas	Intentionalitas
Substantia	Accidens
Spiritualitas	Corporeitas
Prius	Posterius
Generatio	Corruptio
Habitus	Priuatio
Potentia	Obiectum
Actus	Proprietas
Comprehensio	Apprehensio
Infinitas	Nouitas

Verum qui termini principiis in arte nominatis vicini sunt, vel opponantur siue repugnent, ex sequentibus collige in figura A.

B. Bonitati consonat emanatio, communicatio, diffusio, melioratio, constructio, nobilitas, honestas, utilitas, commoditas, sanctitas, esse, essentia, actio.

Repugnant bonitati malitia, solitudo, destructio, restrictio, inhonestas, dedecus, prophanum, damnum, incōmodum, otium.

C. Magnitudini conueniunt extensio, intensio, infinitas, immensitas, incomprehensibilitas, subtilitas, superioritas, vnitas, indiuisibilitas, totalitas, summitas, vniuersitas, singularitas, emanatio, amplitudo, multitudo, plenitudo, abundantia, sufficientia, diuitiæ, numerus, pondus, mensura, distantia, figuratio, punctus, linea, superficies, soliditas.

Repugnant magnitudini minoritas, parueitas, paupertas, cōprehensibilitas, partialitas, diminutio, insufficiensia, occupatio, comprehensum, limitatum, vacuum.

D. Durationi adest æternitas, incorruptibilitas, immortalitas, immutabilitas, antiquitas, firmitas, sempiternitas, indissolubilitas, primæuitas, tempus æuum, semper, primitiuum, constantia, perseuerantia.

Repugnant, corruptio, mutatio, priuatio, inconstantia, dissolubilitas, præteritum, transitorium, recens, aliquando.

E. Potestati adherent possibilitas, esse, existere, operari, agere, producere, creare, dominari, omnipotentia, magnipotentia, fortitudo, vis, violentia, æctus, autoritas, iurisd. et o, præceptum.

Repugnant otium, resistentia, impotentia, passio, & potentia passiuæ, impossibilitas, debilitas, impedimentum, seruitus.

F. Cognitioni adsunt Sapientia, prophetia, prænotio, instinctus, præscientia, prouidentia, prudentia, præfagium, scientia, industria, intelligentia, opinio, sensus, fides, electio, recollectio, contemplatio, interpretatio, immemoratio, memoria, diligentia; ordo, necessitas, rationabilitas, arbitrium, conscientia * synde- * *Sinēsis* resis, coniectura, diuination, præsumptio, suspicio, nomen, consequentia.

Repugnant, ignorantia, error, obliuio, incredulitas, stultitia, negligentia, confusio, contingens, fors, casus, fortuna, extraordinarium.

G. Appetitui, consonant voluntas, amor, libertas, audacia, spes, liberum arbitrium, dilectio, conseruatio, licentia, permissio, consuetudo, interpretatio, & omnes animi passionis constitutiæ.

Repugnant, odium, coactio, desperatio, timor, ira, horror, metus, violentia, maleuolentia, obligatio.

H. Virtuti adsunt, dignitas, nobilitas, honestas, laus, decus, honor, gratia, donum, meritum, fortitudo, natura, operatio, vnio, instrumentum, instrumentalitas, potentia agendi & patiendi.

Repugnant, vitium, impotentia, ineptitudo, vilitas, ignauia.

I. Veritati adsunt, iustitia, ordo, regulatio, correctio, lex, præceptum, prædestinatio, necessarium, possibile, esse, existentia, idea, imago, exemplar.

Repugnant falsitas, error, mendacium, confusio, incorrigibilitas, impossibile, contingens, dispensatio, priuilegium.

K. Gloriæ consonant, gaudium, lætitia, plenitudo, perfectio, pulchritudo, beatitudo, libertas, foelicitas, voluptas, fruitio, delectatio, finis, præmium, retributio.

Repugnant, contrarietas, inquietudo, imperfectio, deformitas, impedimentum, infœlicitas, damnatio, pœna, pœnitentia, ingratitude, tristitia.

L. Essentiæ coherent, esse, substantia, natura, forma, infor- *in principis generalit.* matio, entitas. *ura;*

Repugnant, non esse, non ens, accidens, casus, fortuna, violentia, negatio, falsitas, mendacium.

M. Vnitati respondent, simplicitas, identitas, conuertibilitas, paritas, integritas, singularitas, proportionalitas, fortitudo, indiuidualitas.

Repugnant, debilitas, multitudo, compositio, mixtio, diuisio, diuersitas.

N. Perfectiōni conuenit, finis, complementum, pulchritudo, status.

Repugnat, imperfectio, deformitas, diminutio, defectus mutabilitas, superfluitas.

*In fig. T. seu
respectibus.*

Simili modo in figura T. conueniunt.

B. Differentia, distinctio, pulchritudo, distributio, diuisio, distantia, pluralitas, ordo.

Repugnant, confusio.

C. Concordantia, proximitas, similitudo, unio, identitas conuertibilitas, collectio, compositio, comparatio, amicitia, sympathia.

Repugnat, discordia.

D. Oppositio, contrarietas, contradictio, repugnantia, resistentia, inimicitia, derogatio, negatio, priuatio, corruptio, destructio.

Repugnat, disquiparantia.

E. Principium, causa, origo, impulsus, nobilitas, productio, influxus, effluxus, antecedens, absolutum, prioritas, autoritas.

Repugnat, otium.

F. Medium, instrumentum, centrum, forma, dignitas, mediatum, perfluens, refluens, comitans, coniungens, connectens.

Repugnat, vacuum.

G. Finis, quies, perfectio, consummatio, retributio, refluxus, affluxus, euentus, obiectum, consequens, terminus, determinatio, finitum, posterioritas, extrema.

Repugnat inquietudo.

H. Maioritas, magnidecentia, magnificentia, autoritas, superioritas, libertas, difficultas, causalitas, maius, magis, superius.

Repugnat, nihilum & nullitas.

I. Aequalitas, similitudo, conformitas, conuertibilitas, imitatio, propinqua, immediata.

Repugnat, inæqualitas.

K. Minoritas, humilitas, obedientia, opera, effectus, inferius, facile, minus.

Repugnat immensum, infinitum, omnipotens.

Verbaliter autem colligimus sic in figura A. Bonitas bonificat,

*Collecti Ver-
baliter.*

ficat, communicat, diffundit, construit, emanat, agit, essendi vim tribuit, sanctificat, emendat.

Magnitudo, magnificat, amplificat, extendit, intendit, multiplicat, extollit, mensurat, figurat, sufficit.

Duratio, confirmat, conseruat, durat, perseuerat.

Potestas, continet, operatur, agendi vim tribuit, fortificat, producit, possificat, creat, liberat, præcipit.

Cognitio, regit, cognoscit, credit, recolit, intelligit, inuestigat, eligit.

Appetitus, appetit, vult, diligit, sperat, deliberat, permittit.

Virtus, operatur, nobilitat, dignificat, fortificat, vim tribuit, laudat, honestat.

Veritas, verificat, iustificat, circunscribit, corrigit, ordinat, regulat, demonstrat, castigat, præcipit.

Gloria perficit, complet, in fine quiescere facit, liberat, beatificat, saluat.

Similiter in figura T.

Differentia, distinguit, decorat, ornat, diuidit, distribuit, discernit, separat.

Concordantia vnit, adsimilat, comparat, pacificat, communicat, colligit, continet, conciliat.

Oppositio, opponit, resistit, repugnat, contradicit, contrariatur, inimicatur.

Principium creat, producit, causat, efficit, effluit, disponit.

Medium trahit, perfluit, appetit, rapit, allicit, coniungit, separat.

Finis perficit, redit retribuit, refluit, repetit.

Maioritas magnificat, dignificat, præcipit, causat, ligat.

Aequalitas æquiparat, similat, approximat.

Minoritas humiliat, obedit.

*VI. PARS FIGVRARVM MVL-
tiplicatio inter se.*

SExtò nunc de figurarum mixtione multiplicationeque dicamus. Fit autem hæc mixtio, aut ex parte subjecti aut à parte prædicati, aut modi, aut cuiusque eorum: & iterum fit tripliciter, aut terminorum in arte explicitorum inter se, aut terminorum extraneorum inter se, aut explicitorum cum extraneis: & omnia hæc varie, aut in vna figura tantum, aut in diuersis & pluribus, ut in figura S, si dicitur Deus est homo: & in figura A, si dicatur bonitas est magna: in figura T, ut differentia est principiās: & in figura Q, ut angel⁹ est de Deo, vel quærendo de quo est angel⁹, & similiter permiscēdo quæst. & reg. in seipis-

*VI.
De figurarum
mixtione &
multiplica-
tione.*

cem circa aliquod subiectum: in diuersis autem figuris, vel duplici vel multiplici, sic procedetur, ut in figuris S. A. Deus est bonus, in S. T. Deus est principium, in A T bonitas est concordans. Et hoc modo multa varietas commixtionis emerget, quando cum vnaquaque litera circuli immobilis, variantur omnes literę quę sunt in circulo mobili, & in hac duplici vel multiplici figura, sæpe alter circulorum duplicatur vel multiplicatur, ut in S. A duplicando circulum S. ut si dicatur, Deus est melior angelo, vel angelus est melior homine, sic in S. T. ut Deus differt ab homine, sic in A T. dicendo, bonitas differt ab æternitate, vel duplicando circulum T. dicendo, concordantia magis conuenit veritati quàm differentia. Similiter & eodem modo in extraneis terminis faciendum est, possumus enim extraneum subiectum accipere, & cum eo similiter per has figuras siue circulos, vel simplices vel duplices, vel magis multiplices, discurrere, similiter cum extraneis prædicatis & respectib⁹ agere, ita quod semper vnus circulus immobilis maneat pro basi, cui omnes alij circuli mobiles vario modo applicentur: & quemadmodum in hac duplicitate proceditur, sic & in multiplicitate fieri habet & magis varie, pro circulorum multitudine, quo nunc istis nunc illis variatis, necesse est diuersas complexiones propositionesque emergere, continentés multos terminos, sub vna constructione, vel diuersa vel coniuncta cum alijs propositionibus, siue per coniunctionem copulatiuam, vel disiunctiuam, siue per suppositionem, siue in syllogismo, aut aliter, & ista mixtio est centrum, & fundamentum ad multas propositiones, diffinitiones, quæstiones, media, loca, argumenta, conditiones, obiectiones, & solutiones, & intellectus inuenit per illam quicquid vult. Et sunt species mixtionis huius communiore istæ, Aa. Tt. Qq. At. Aq. Tq. Atq. & extenditur hæc mixtio secundum duplicationem, vel multiplicationem vniuscuiusque circuli, in aliqua istarum specierum contenti, prout circa subiectum aliquod maius minusve diffuse voluerimus, vel aliter opus sit discurrere.

Species mixtionis communiore.

4. Mixtionis species Lulliana.

Raymundus ipse in arte hac quatuor duntaxat ponit mixtionis species, quas quatuor vocat generales figuras, quarum prima est figura A. in seipsam ducta, ut si dicatur bonitas est magna. Secunda est figura T, in se ducta, ut si dicatur differentia est principians. Tertia constat ex prima & secunda, ut bonitas est differens.

Quarta componitur ex tribus prioribus omnibus iunctis. Quælibet autem istarum figurarum propriam habet conditionem, quas in omni discursu conuenit obseruare, sicut nunc dicimus de singulis his figuris, secundum Raymundi ipsius sententiam eas breuiter declarando.

Prima figura primò ac principaliter versatur circa primum ^{1. Fig. vsus.} ens in quo subiectum & prædicatum conuertuntur, in identitate subiectæ naturæ & numeri. Et hoc est necesse. Nam aliàs æquitas quæ est inter subiectum & prædicatum esset absolute destructa, ut puta eternitas, quæ esset superior per infinitatem durationis, & sua bonitas esset inferior per potestatem operationis, quod est impossibile. Et istud primum ens est Deus, cui primo & conuertibiliter principia huius figuræ applicantur: deinde ad omnia reliqua subiecta proportionaliter. Inquirimus ^{fig.} igitur per hanc figuram, naturalem coniunctionem, dispositionem & proportionem, quæ est inter subiectum & prædicatum; & inuestigamus per eam, quæ conuertuntur, & quæ non, & quæ sunt propriæ passionis, & quæ appropriatæ, inter subiectum & prædicatum: ut ad faciendum conclusionem possit medium inueniri. Et mixtio istius figuræ fit tripliciter, vel in abstracto, ut bonitas est magnitudo, vel in concreto ut bonitas est magna: & eliciuntur ex ista figura propositiones octoginta vna, secundum quemlibet prædicandi modum, contrahendo vnum principium ad aliud. Et conditio in hac figura maxime obseruanda est, ut conuersio & proportio quæ est inter vnum principium & aliud non destruat, utpote de quo dicitur, duratio secundum æternitatem, de illo dicatur magnitudo secundum infinitatem, & potestas secundum omnipotentiam.

Vsus huius

Mixtionis modi.
81. Propo. ex mixtione huius figuræ.
Conditio seu cautio.

Secunda figura quæ est triangulorum, ipsa inquit obiecta ^{2. Fig. vsus.} optata. vnde per illam iam primo intellectus incipit acquirere scientiam, discurrendo per illam circulariter, linealiter, rectè & transuersaliter, mutando angulos cum angulis, terminos cum terminis, generaliter, & specialiter. Et facit totidem propositiones suo modo, quot de prima figura dictæ sunt. Et conditio ^{81. Proposit.} huius figuræ obseruanda est talis, ut vnus triangulus alium adiuuet, & alius alium probet, & se mutuo penetrent. ^{Conditio seu cautio.}

Tertia figura miscet omnia principia cum omnibus, ut intellectus per omnia principia cognoscat quodlibet principium, inueniat que medium, cum quo subiectum & prædicatum coniungantur, ut ad quamlibet propositionem siue conclusionem probandam & declarandam, multas inueniat rationes. Conrinet autem hæc figura triginta sex combinationes, quas dicimus ^{36. Camera seu combina-} cameras, quarum quælibet duas continet literas, & quælibet litera stat pro subiecto & prædicato cuiusque duarum præcedentium figurarum. Et hoc modo in qualibet camera sunt duodecim ^{12. Proposit.} propositiones, ut in camera b.c. dicimus, bonitas est magna, cuiusque ^{sele-} bonitas est differens, bonitas est concordans: magnitudo est bona, est differens, est concordans: differentia est bona, est magna, ra-

Camera seu combinationes.
12. Proposit. cuiusque selectione camera.

est concordans: concordantia est bona, est magna, est differens. Et scias insuper quod vnaqueque propositio duas habet implicitas quaestiones, de natura literarum cameram constituentium, vnde in quavis camera sunt viginti quatuor quaestiones. Et ita in tota figura sunt propositiones quadringentæ & triginta duæ, ac quaestiones octoginta sexaginta quatuor, & conditio huius figuræ est, ut vna camera non sit contra aliam, sed se mutuo adiuuent & probent Insuper obseruandum est, ut discurremus vnamquamque cameram huius figuræ tribus modis, secundum suarum literarum significata, primò cum diffinitionibus figuræ A. secundò cum speciebus triangulorum figuræ T. tertio cum speciebus regularum figuræ Q secundum conditionem cameræ, affirmando vel negando.

Quarta figura ipsa disponit intellectum, ad inuestigandum, & inueniendum, obijciendum, probandum, & determinandum per necessarias conclusiones. Et ista figura constat ex tribus circulis, extremo immobili, & duobus interioribus mobilibus: & continet in se tres præcedentes, ideo ipsa est generalior quam tertia. Nam in qualibet camera huius figuræ sunt tres literæ. Et istæ cameræ, propter nimiam suam multitudinem memoratu difficillimam, reducuntur ad formam tabulæ suis columnis distinctæ, in qua intellectus discurrendo per principia & regulas, facit se adeo vniuersalem & generalem, ita quod sophista contra illum stare non potest. Conditio istius figuræ est, ut accipiantur solum illæ cameræ, quæ sunt magis applicabiles ad propositum, recipiendo ex illis conuenientiam inter subjectum & prædicatum, tali modo, quod non sequatur inconueniens, vel impossibile. Et cum ista conditione intellectus facit scientiam per quartam figuram, & habet plurimas rationes ad eandem conclusionem.

Sequuntur nunc figuræ tabularum, & primo tabula tertiæ figuræ, quæ est triginta sex camerarum, quæ eliciuntur ex octoginta vna cameris tabulæ quadratæ, quas generant duorum circulorum mixtiones quando vnus mobilis voluitur cum quolibet litera circuli immobilis.

bb	cb	db	eb	fb	gb	hb	ib	kb
bc	cc	dc	ec	fc	gc	hc	ic	kc
bd	cd	dd	ed	fd	gd	hd	id	kd
be	ce	de	ee	fe	ge	he	ie	ke
bf	cf	df	ef	ff	gf	hf	if	kf
bg	cg	dg	eg	fg	gg	hg	ig	kg
bh	ch	dh	eh	fh	gh	hh	ih	kh
bi	ci	di	ei	fi	gi	hi	ii	ki
bk	ck	dk	ek	fk	gk	hk	ik	kk

34. Quaestiones cuiusque camera.

433. Propos. 3

364. Quast. totius fig. 3.

4. Fig. vsus.

3. Circuli huius figura.

Reductio camerarum in formam tabula.

Conditio.

Utilitas.

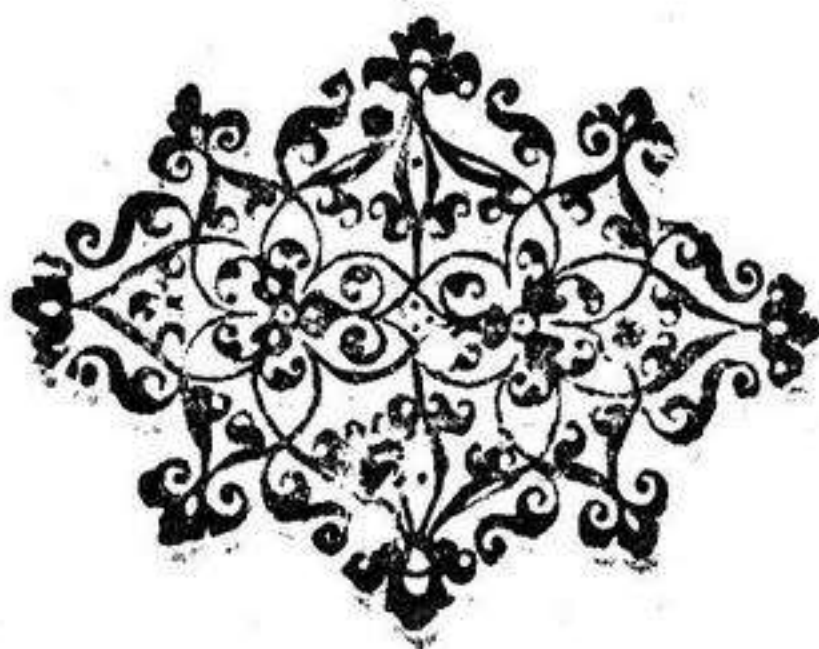
Figura tabularum.

Per hanc tabulam argumentamur in hunc modum, ut in ca- *Vsus huius*
 mera b c , omne quod est sui diffusium est magnum, bonitas *tabula.*
 est huiusmodi, ergo magna: item, vbicunque est pluralitas, ibi
 est differentia, in bonitate est pluralitas, scilicet bonificatum
 bonificabile & bonificare, ergo in bonitate est differentia, & bo-
 nitas est differens: item, omne quod producit suam similitudi-
 nem in eadem specie, producit cum concordantia, sed bonitas
 producit plures bonitates in eadem specie, ergo & cetera: item,
 omne id quod habet actum bonum est bonum, magnitudo est
 huiusmodi, ergo est bona. Item, magnitudinem esse differen-
 tem & concordantem, eisdem rationibus probatur, quibus de
 bonitate. Item, omne id quod facit ad esse est bonum, differen-
 tia & concordantia faciunt ad constituendum esse, ergo sunt bona.
 Item, vbi est distantia ibi est magnitudo, vbi differentia ibi di-
 stantia, ergo, & c. Item nulla actio est sine magnitudine, concor-
 dia est activa, ergo est magna. Item, omnis differentia que est si-
 ne contrarietate est concordans, differentia inter substantiam
 & substantiam est huiusmodi, ergo est concordans. Item, omnis
 concordantia est inter plura, nulla pluralitas est sine differentia
 ergo concordia non potest esse sine differentia, ergo est diffe-
 rens: & in his argumentis que per hanc tabulam formantur, me-
 dium sumitur ex definitionibus principiorum, conditionibus *Meditor ar-*
 & speciebus regularum, que cadunt in cameram propositam: & *gumentorum*
 sicut hoc exemplificauimus in vna camera, ita secundum ean- *hinc desum-*
 dem rationem operaberis per omnes cameras, generaliter & *ptorum unde*
 specialiter, sicut vsus requirit, & fiunt adhuc in vna figura argu- *accipitur.*
 menta in terminis extraneis permixtim cum terminis artis, vel
 sub illis acceptis sumendo medium secundum species questio-
 num, vel conditiones principiorum, & figurarum, ac regula-
 rum, ut accipiendo medium per conditionem primæ figuræ, ar-
 guimus in hunc modum: nulla potestas quæ conuertitur cum
 magnitudine & æternitate est limitata aut impedita, diuina po-
 testas est huiusmodi, ergo, & cetera. Item nullum ens in quo
 bonitas & principium sunt idem, est causa malitiæ, Deus est hu-
 iusmodi, ergo & cetera. Item, accipiendo medium secundum
 primam conditionem regulæ b. arguitur: omne illud per quod
 homo potest Deum magis intelligere, & in ipso credere, & re-
 colere, & magis amare, est à Deo ordinabile, sed hoc est per in-
 carnationem Dei, ergo. Item omne illud per quod diuina boni-
 tas potest magis glorificare beatos, est necesse, sed hoc est per
 incarnationem Dei, & per resurrectionem mortuorum, ergo &
 cetera. Vt intellectus per hanc tabulam terciæ figuræ sic magis *Commonitio*
 generalis, debet vnamquamque cameram ipsius discurre-
 re, iuxta hæc que dicta sunt, cum duodecim propositio-

nibus, ac totidem argumentis cum viginti quatuor quaestioni-
bus, & cum earum speciebus ac regulis, speciebusque regula-
rum & triangulorum, ac cum definitionibus principiorum su-
mendo media ut diximus, & inferius in secunda parte latius do-
cebimus, probando intentum, vel ex natura subjecti, vel ex eius
definitione, vel per formam eius, vel materiam, vel actum, vel
ex his sumptis à parte praedicti, ut sicut bonitas habet natura-
lem bonificandi, est ratio per quam bonum est bonum, & agit
bonum, est forma dans esse bonum, concipit in se cuncta boni-
bilia, habet actum bonificandi, & bonificare, & sic de similibus,
probationes sumendo, & faciendo demonstrationes, vel per
propter quid, vel per quia, vel per aequiparantiam, ut alibi
docebimus.

Sequitur tabula quartae figurae, quae est octoginta & unius co-
lumnarum, & quaelibet columna novem camerarum, quae fa-
ciunt in toto cameras septingentas & viginti novem, secundum
triangulum circulo-variationem, sed Raymundus non recipit ni-
si ducentas & quinquaginta duas cameras, scilicet harum
vigintiocto columnarum, ex quibus colliguntur ca-
pita tabulae octoginta quatuor,
ut infra.

TABVLA QVARTAE
Figura.

4. Figura ta-
bula.

729 Camer.

252 Raymun-
dina.

84. Capita.

IN ARTEM BREVEM LVL.

bbb	bcb	bdb	beb	bfb	bgb	bhb	bib	bkb
bbe	bce	bde	bce	bfc	bge	bhe	bic	bke
bbd	bed	bdd	bed	bfd	bgd	bhd	bid	bkd
bbe	bce	bde	bce	bfe	bge	bhe	hie	bke
bbf	bef	bdf	bef	bff	bgf	bhf	bif	bkf
bbg	beg	bdg	beg	bfg	bgg	bhg	big	bkg
bbh	bch	bdh	bch	bfh	bgh	bhh	bih	bkh
bbi	bci	bdi	bci	bfi	bgi	bhi	bii	bki
bbk	bck	bdk	bck	bfk	bgk	bhk	bik	bkk

HEN. CORN. AGRIP. COM.

c b b	e c b	e d b	c e b	c f b	e g b	c h b	c i b	e k b
c b c	e c c	e d c	c e c	c f c	e g c	c h c	c i c	e k c
c b d	e c d	e d d	c e d	c f d	e g d	c h d	c i d	e k d
c b e	e c e	c d e	c e e	c f e	e g e	c h e	c i e	e k e
c b f	e c f	c d f	c e f	c f f	e g f	c h f	c i f	e k f
c b g	e c g	c d g	c e g	c f g	e g g	c h g	e i g	e k g
c b h	e c h	c d h	c e h	c f h	e g h	c h h	c i h	e k h
c b i	e c i	c d i	c e i	c f i	e g i	c h i	c i i	e k i
c b k	e c k	c d k	c e k	c f k	e g k	c h k	c i k	e k k

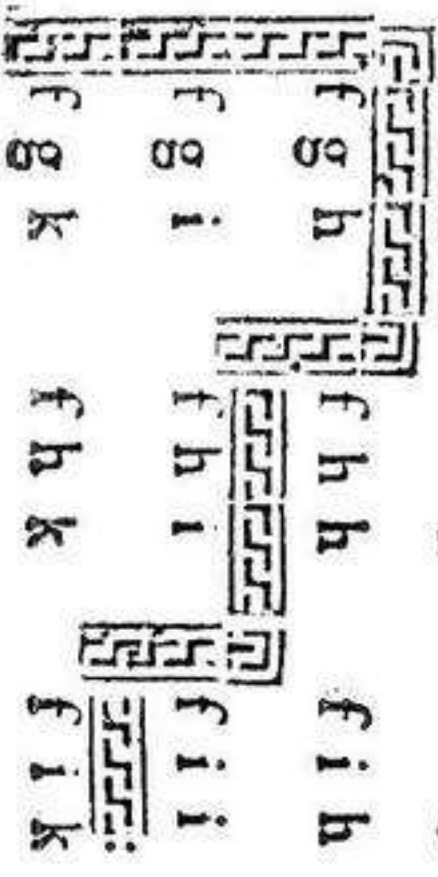
dbb	deb	dfb	dgb	dhb	dib	dkb
dbc	dec	dfe	dgc	dhc	dic	dkc
dbd	ded	dfd	dgd	dhd	did	dkd
bbe	dee	dfe	dge	dhe	die	dke
bbf	def	dff	dgf	dhf	dif	dkf
bbg	deg	dfg	dgg	dhg	dig	dkg
bbh	beh	dfh	dgh	ihh	dih	dkh
bbi	bei	dfi	dgi	dhi	dii	dki
bbk	bek	dfk	dgk	dhk	dik	dkk

HEN. CORN. AGRIP. COM.

e b b	e c b	e d b	e e b	e f b	e g b	e h b	e i b	e k b
e b c	e c c	e d c	e e c	e f c	e g c	e h c	e i c	e k c
e b d	e c d	e d d	e e d	e f d	e g d	e h d	e i d	e k d
e b e	e c e	e d e	e e e	e f e	e g e	e h e	e i e	e k e
e b f	e c f	e d f	e e f	e f f	e g f	e h f	e i f	e k f
e b g	e c g	e d g	e e g	e f g	e g g	e h g	e i g	e k g
e b h	e c h	e d h	e e h	e f h	e g h	e h h	e i h	e k h
e b i	e c i	e d i	e e i	e f i	e g i	e h i	e i i	e k i
e b k	e c k	e d k	e e k	e f k	e g k	e h k	e i k	e k k

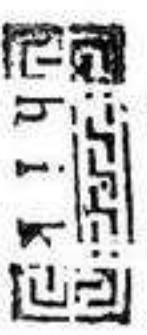
IN ARTEM BREVEM LUL.

fb b	fc b	fd b	fe b	ff b	fg b	fh b	fi b	fk b
fb c	fc c	fd c	fe c	ff c	fg c	fh c	fi c	fk c
fb d	fc d	fd d	fe d	ff d	fg d	fh d	fi d	fk d
fb e	fc e	fd e	fe e	ff e	fg e	fh e	fi e	fk e
fb f	fc f	fd f	fe f	ff f	fg f	fh f	fi f	fk f
fb g	fc g	fd g	fe g	ff g	fg g	fh g	fi g	fk g
fb h	fc h	fd h	fe h	ff h	fg h	fh h	fi h	fk h
fb i	fc i	fd i	fe i	ff i	fg i	fh i	fi i	fk i
fb k	fc k	fd k	fe k	ff k	fg k	fh k	fi k	fk k

HEN. CORN. AGRIP. COM.

gbb	gcb	gdb	geb	gfb	ggb	ghb	gib	gkb
gbc	gcc	gdc	gce	gfc	gsc	ghc	gic	gkc
gbd	gcd	gdd	ged	gfd	gsd	ghd	gid	gkd
gbe	gce	gde	gee	gfe	gse	ghe	gie	gke
gbf	gcf	gdf	gef	gff	gsf	ghf	gif	gkf
gbs	gcs	gds	ges	gfs	gss	ghg	gis	gks
gbh	gch	gdh	geh	ghh	gsh	ghh	gih	gkh
gbi	gci	gdi	gci	gfi	gsi	ghi	gii	gki
gbk	gck	gdk	gck	gfk	gsk	ghk	gik	gkk

hbb	hcb	hdb	hebb	hfb	hgb	hhb	h.ib	hkb
hbc	hcc	hdc	hec	hfc	hgc	hhc	hic	hkc
hbd	hcd	hdd	hed	hfd	hgd	hhd	hid	hkd
hbe	hce	hde	hee	hfe	hge	hhe	hie	hke
hbf	hcf	hdf	hef	hff	hgf	hhf	hif	hkf
hbg	hcg	hdg	heg	hfg	hgg	hhg	hig	hkg
hbh	hch	hdh	heh	hfh	hgh	bhh	bih	hkh
hbi	hci	hdi	heii	hfi	hgi	hhi	hiii	hki
hbk	hck	hdk	hck	hfk	bgk	hkk	 hikk	hkk

HEN. CORN. AGRIP. COM.

ibb	icb	idb	ieb	ifb	igb	ihb	iib	irk
ibc	icc	idc	icc	ifc	igc	ihc	iic	ike
ibd	icd	idd	ied	ifd	igd	ihd	iid	ikd
ibe	ice	ide	ice	ife	ige	ihe	iie	ike
ibf	icf	idf	icf	iff	igf	ihf	iif	ikf
ibg	icg	idg	ieg	ifg	igg	ihg	iig	ikg
ibh	ich	idh	ieh	ifh	igh	ihh	iih	ikh
ibi	ici	idi	ici	ifi	igi	ihh	iii	iki
ibk	ick	idk	ick	ifk	igk	ihk	iii	ikk

L V L L. k b b k c b k d b k e b k f b k g b k h b k i b k k b
 k b c k c c k d c k e c k f c k g c k h c k i c k k c
 B R E V E M k b d k c d k d d k e d k f d k g d k h d k i d k k d
 k b e k c e k d e k e e k f e k g e k h e k i e k k e
 k b f k c f k d f k e f k f f k g f k h f k i f k k f
 A R T E M k b g k c g k d g k e g k f g k g g k h g k i g k k g
 k b h k c h k d h k e h k f h k g h k h h k i h k k h
 k b i k c i k d i k e i k f i k g i k h i k i i k k i
 I N k b k k c k k d k k e k k f k k g k k h k k i k k k k

Vfus. **P**er hanc reuolutionem quartæ figuræ, intellectus facit sciẽ-
tiam in hunc modum, sumẽdo videlicet extrema quę vult
probare, ut concludat de illis per nouem media figuræ A.

Exemplum & totidem figurę T. ut si quęratur vtrum Papa habeat plenitu-
Agrippa. A- dinem potestatis, extrema sunt in figura A. sub literis c e: pro-
biud tamen batur affirmatiua, nouem mediis figurę A. in hunc modum, per
babes apud c b e, omnis potestas optima, cuius non est melior, est plena po-
Brunum de- restas, Papæ potestas est huiusmodi, ergo: per c c e, omnis supre-
lampade &c. ma potestas est plena potestas, &c. per c d e, omnis indissolubilis
sect. 4. ca. 1. & immutabilis potestas est plena potestas, &c. per c e e, illa po-
memb. 3. restas quæ potest præcipere omni potestati & nulla sibi, est ple-
na potestas, &c. per c f e, illa potestas quæ est super omnem sciẽ-
tiam, prudentiam, rationem, est plena potestas, &c. per c g e om-
nis potestas cuius ratio est sua voluntas, est plena potestas: per
c h e illa potestas quæ dignior est omnibus potestatibus est ple-
na potestas: per c i e, illa potestas quæ est vera imago diuinæ
potestatis est plena potestas: per c k e, illa potestas quæ est qui-
es, finis & perfectio omnis potestatis, ultra quam non est pro-
gressio est plena potestas. Probatur eadem conclusio per no-
uem media figuræ F. sic scilicet, per c b e, illa potestas cuius est
distribuere & distinguere omnes alias potestates est plena pote-
stas, Papæ potestas est huiusmodi, ergo: per c c e omnis illa po-
testas quæ colligit, continet, vnit in se omnes potestates est ple-
na potestas, per c d e, illa potestas cui nihil potest resistere nec
contradicere est plena potestas: per c e e, illa potestas cuius au-
toritas antecedit omnes potestates estque principium & causa
aliarum potestatum est plena potestas: per c f e, illa potestas quę
est medium coniungens, mensurans, compræhendens, compo-
nens & vniens omnes alias potestates est plena potestas: per c g
e. illa potestas quæ est consummatio & terminus omnium po-
testatum est plena potestas: per c h e, illa potestas quę est maior
omni potestati & nulla sibi, est plena potestas: per c i e, illa pote-
stas quę est immediatè proxima & æqualis potestati diuinæ, est
plena potestas: per C K E, illa potestas cui omnis potestas infe-
rior & minor est ac obedit est plena potestas. Cum his nouem
medijs fiunt, deinceps nouem columnę tabulę, sicut patebit in-
ferius. Et ita probata hac conclusione, eliciuntur alia similiter
probandæ: ut si per cameram c e t e, arguimus, vbicunq; est pri-
ma potestas in aliquo genere, ibi est plenitudo potestatis in illo
genere. In Papa est prima potestas in corpore Christi mystico,
ergo in Papa est plenitudo potestatis in corpore Christi mysti-
co. Deinceps inferimus per quartam speciem regulæ c argumẽ-
tando, Papa habet plenitudinem potestatis in corpore Christi
mystico, animę existentes in purgatorio sunt membra de cor-
pore Christi mystico, ergo Papa habet plenitudinem potestatis

In animas existentes in purgatorio, hinc deinceps nascitur probanda conclusio quæstionis, vtrum Papa possit liberare animam quæ punitur in purgatorio, cuius affirmationem probamus nouem medijs, ut supra exemplificauimus, & erunt termini in figura A. sub e k, & quæstio secundum formam terminorum est, vtrum potestas Papæ possit glorificare animam quæ punitur in purgatorio, probamus affirmatiuam partem, per e b k, omnis potestas quæ potest emendare & bonificare animas existentes in purgatorio, potest illas liberare à poena & glorificare: potestas Papæ potest huiusmodi, ergo: per e c k, omnis potestas cuius plenitudo se diffundit extensiuè & intensiuè per totum corpus Christi mysticum potest ut supra: per e d k, omnis potestas quæ se extendit non solum ad tempus sed etiam in æuum, hoc est non solum operatur supra illa quæ in tempore sed etiam in illa quæ sunt in æuo, potest: per e e k, omnis potestas quæ immediatè habet auctoritatem in coelis, habet illam multo magis in purgatorio, & potest: per e f k, omnis potestas quæ potest supplere & dimittere errores & negligentias animarum in fide & moribus quondam commissas, potest per g e k, omnis potestas quæ potest satisfacere desiderio animarum ad salutem, potest: per e h k, omnis potestas quæ habet liberam & plenam dispensationem super virtutes, gratias, dona & merita fidelium & sanctorum, potest: per e i k, omnis potestas quæ potest iustificare, potest: per e k k, omnis potestas ordinaria ad beatitudinem & gloriam fidelium, potest: Simili ratione poteris probare hanc conclusionem, per nouem media sumpta ex figura T. & per nouem columnas tabulæ, sed hæc pauca pro exemplificatione sufficient. Constitutis itaque huiusmodi argumentis, euacuamus vnamquamque propositionem argumenti, tribus quæstionibus, cum suis regulis & speciebus, similiter ipsam cōclusionem, cum nouem quæstionibus, & earum regulis ac speciebus. Deinde multiplicamus hanc figuram de vna camera in aliam, de vna columnula reuolutionis in aliam propter conformitatem quam habet duabus literis, vel in vna, ut camera b c d, cum camera c d e, & cum camera d e f, sic de similibus, procedendo per hanc multiplicationem, donec omnes columnulas ac cameras reuolutionis, ad subjectam materiam applicauerimus, quas deinceps multiplicamus per tabulam magnam, de qua nunc dicemus.

Ex præcedenti tabula secundum trium circulorum reuolutionem collecta, sicut ostendimus, colliguntur octoginta quatuor camerae, in quibus tota continetur, & quælibet ex his octoginta quatuor cameris, facit vnam columnam, viginti camera- rum particulariū, secundū distinctionem duarū figurarum quæ distinctio notatur per literā T. ita, quod omnes literæ positæ ante

Si credere fas est.

Deductio huius conclus. per media ex fig. T. de summa pta

Tabula magna est generalis.

T. lit. vsus in hac tab.

T. sunt de prima figura, & omnes sequentes ipsam T. sunt de se-
cunda figura. Sed iam octoginta quatuor illas cameras, quę sunt
capita totidem columnarum, colligemus, deinde quomodo co-
lumnę constituendę sunt, monstrabimus, & sic patebit tabulę
magna Raymundi, quę est octoginta quatuor columnarum.

Bcd	b f k	c f k	d h i
b c e	b g h	c g h	E f g
b c f	b g i	c g i	e f h
b c g	b g k	c g k	e f i
b c h	b h i	c h i	e f k
b c i	b h k	c h k	e g h
b c k	b i k	c i k	e g i
b d e	C d e	D e f	e g k
b d f	c d f	d e g	e h i
b d g	c d g	d e h	e h k
b d h	c d h	d e i	e i k
b d i	c d i	d e k	F g h
b d k	c d k	d f g	f g i
b e f	c e f	d f h	f g k
b e g	c e g	d f i	f h i
b e h	c e h	d f k	f h k
b e i	c e i	d g h	f i k
b e k	c e k	d g i	G h i
b f g	c f g	d g k	g h k
b f h	c f h	d h i	g i k
b f i	c f i	d h k	H i k

*Camerarum
precedentis
tab. multipli-
catio.
Exemplum.*

Multiplicatur autem qualibet harum camerarum in viginti
cameras, ut prędiximus, & nunc exemplificabimus, in camera
b c d, ut secundum eundem modum scias omnes reliquas mul-
tiplicare, & in columnas reducere.

b c d t	c d t b	b t b c	c t c d
b c t d	c t b d	b t b d	b d t c
b d t c	d t b c	b c t c	c t b d
b t c d	b c t b	c d t c	d t b d
t b c d	b d t b	c t b c	d t c d

Nunc quomodo per hanc tabulam probationes & improba-
tiones formari habent, vnico Raymundi exemplo ostendemus,
ut in camera b c d, per totam columnam ostendendo mundum
non esse æternum, dicimus per b c d t, si mundus est æternus, sua
bonitas est ratio ut ab æterno producat bonum æternum, & ma-
gnitudo illam bonitatem ab æterno & in æternum infinitaret,
sicut

1. Exemplum

sicut æternitas illam ab æterno æternaliter durare faceret, ex quibus sequeretur nullum malum esse in mundo, quod est contra experientiam, unde regula b, per definitiones principiorum ponit negativam esse tenendam.

Item per b c t d, si mundus est æternus, est bona & magna contrarietas æterna, inter substantiale & substantiale, &c. quod est impossibile, quia contrarii fines non possunt esse boni cum magnitudine æterna, nam alias bonitas esset ratio producens bonum & malum infinite, cum æterna contrarietate, & æternitas faceret durare illam contrarietatem bonam magnam & malam quod est impossibile, & prima species regulæ D. ponit primitivas contrarietates bonas magnas & æternas, quod est impossibile. *2. Exemplū.*

Per b d t c, si mundus est æternus, æternitas Dei & mundi bene quidem concordant, quod est impossibile, cum æternitas mundi in se continet æternam malitiam per corruptionem & peccatum, & prima species regulæ C. ponit, si mundus est æternus, quod sua æternitas est ens ultra quod non est aliud præiacens per durationem, quod est contra æternitatem Dei. *3. Exemplū.*

Per b t c d, Si mundus est æternus, sua bonitas est æterna & innata in scala de substantiali & cætera. ipsa scala existente habituata de æterna concordia & contrarietate, quod est impossibile, adhuc prima species c d ponit primitivam correptionem, ratione primitivæ contrarietatis existentis inter bonitatem & malitiam: concordantia autem primitiva, ponit compositum, & sic secunda species c d, ponit quod mundus est compositus & contextus ex contrarijs, vno posito in alio. *4. Exemplū.*

Per t b c d, Si mundus est æternus, suæ differentia concordantia & contrarietates sunt æternæ, nam privatis naturali differentia, concordantia & contrarietate mundus non haberet ex quo esset, & ita mundus esset compositus ex partibus privatis, & primitivis, ordinatis ad aliquem finem æternum, per differentiam concordantiam & contrarietatem, & sic diuina æternitas est causa mundi & non causa, & mundus est compositus, & non compositus, quod est contradictio. *5. Exemplū.*

Per c d t b Si mundus est æternus, tunc magna est differentia suæ æternitatis, per scalam de substantiali & substantiale & cætera: est illa ratio quæ ponit æternitatem distinctam, inter substantiale & substantiale, quod est impossibile, quia illa substantialia sunt corruptibilia, quod est contra earum definitiones. *6. Exemplū.*

Per c t b d. Si mundus est æternus, tunc magna contrarietas differentia suæ, per regulas c d est scala existens inter substantiale & substantiale, habituata simpliciter de contrarietate composita, per secundam speciem regulæ c d, sub qua differentia essentialis mundi, est subdita, & contrarietas est actio in differen-

tia, per tertiam speciem regulę c d, & per quartam speciem regulę c, contrarietas habet actus æternos simpliciter quod est impossibile, per scalam inter substantiale & substantiale.

8. *Exemplū.*

Per d t b c. Si mundus est æternus sua æternitas est de primitiuis infinitis, & finitis differentiis & concordantiis, in scala de substantiali & substantiali & cetera sustentatis, & æternitas quo ad suum genus, est infinita duratio differentię & concordantię, quę in scala sunt, quo ad genus eorum, in extensitate quantitatis, atque in habitu & in situ incompositus ex partibus infinitis & finitis, quantitate habente durationem æternam, per omnes partes innatas, quę finite sunt, quod est impossibile.

9. *Exemplū.*

Per b c t b. Si mundus est æternus, sunt duę æternitates differentes, scilicet Dei & mundi, & sic differentia quę est inter sensuale & sensuale, & inter intellectuale & intellectuale, & c. ponit tres æternitates differentes, & bonitas ponit illas bonas, & magnitudo infinitas, & hoc est impossibile, quia differentia ponit ipsas malas secundum quid, & sic deficit magnitudo bonitatis, & simili ratione deficiet infinitas magnitudinis.

10. *Exemplū.*

Per b d t b. Si mundus est æternus, differentia per scalam suam ponit tres æternitates bonas & æternas, in quibus bonitas est ratio producens bonum confusum, & æternum, quod est impossibile, nam differentia in creatis, non est æterna.

11. *Exemplū.*

Per b t b c. Si mundus est æternus, bonitas est differentia inter sensuale & intellectuale, & c. non possunt habere concordantiam in vno æterno, & mundus erit subiectum confusum, similiter bonitas moralis, non habebit concordiam ab æterno, quod patet per euidentem corruptionem, priuationem & culpam.

12. *Exemplū.*

Per b t b d. Si mundus est æternus, sua contrarietas est innata & æterna & sustentata à bonitate & malitia, contra differentiam, per æternam & vniuersalem scalam existentem inter substantiale & substantiale, quam scalam contrarietas nequaquam sustinere potest, & regula c predictis testatur, quia si mundus est æternus, contrarietas æterna est impediens omne bonum diuersum per substantiale & substantiale.

13. *Exemplū.*

Per b c t c. Si mundus est æternus, concordia innata quę est de esse medij inter substantiale & substantiale & cetera, est æterna, & sic sunt tres concordię, & tres æternitates substantialiter generales, à magnitudine bonitatis & æternitatis cum duratione æternę magnitudinis bonitatis, quod est impossibile, quia sunt tres contrarietates subalternatę & oppositę cum magnitudine malitię & æternitatis.

14. *Exemplū.*

Per c d t c. Si mundus est æternus, tunc magna concordia suę æternitatis, est ens habens in se innata æternantem, æternatum æternare, & quod de ipsis omni contrarietate remota, quibus testantur

restantur prima & secunda regula c, & secunda regula d, & quod habeat per magnitudinē sic extensitatē sicut per æternitatē durationē, q̄ est impossibile, per scalā de substāiali & substanciali.

Per c t b c. Si mundus est æternus, magnitudo suæ differentiæ & concordantiæ per regulas c d sunt primitiua essentiæ & æternæ, ab omni contrarietate separata, & mundus est compositus ex ipsis absque contrarietate, quod est falsum, cum mundus sit subditus corruptioni, ratione contrarietatis, habentis in mundo magnam & æternam actionem.

15. *Exemplū.*

Per c t c d. Si mundus est æternus magna distantia inter suam magnam concordantiam & contrarietatem, est illa forma, quæ causat contradictionem, quod patet per scalam æternam existentem inter substantiale & substantiale, & cæt. & quia confluxit se in æternitate, quod est simplex principium, in quo sunt composita per secundam regulam c d, & vnum principium est subditum alteri, per tertiam regulam d, & secunda regula c ponit magnam distantiam & æternam, & concordantia ac contrarietas sunt compositæ in subiecto, & sic æternitas mundi ponit contradictiones, quæ stare non possunt.

16. *Exemplū.*

Per b d t d. Si mundus est æternus, sua æternitas innata est bona & æterna, quod est falsum, nam contrarietas æterna, est contra bonitatem æternam, cum malitia, & e contra, vnde sequitur quod æternitas mundi est subiectum ex contrariis innatis compositum, & hoc patet per primam & secundam speciem regulæ d, quod substantia sit composita ex primis contrariis æternis, & per speciem regulæ c mundus habet æternaliter innata, contrariantem, contrariare & contrariatum.

17. *Exemplū.*

Per c d t d. Si mundus est æternus, tunc magna contrarietas inter magnitudinem & æternitatem, est illa infinita resistentia inter diuinam magnitudinem & æternitatem, & sic per primam speciem regulæ d diuina æternitas causat infinitā durationem sibi similem, & magnitudo mundi causat magnitudinem finitam sibi similem, & sic per tertiam speciem regulæ d, magnitudo Dei est impedita in suo effectu, agendo, æternitas verò nequaquam, quod est impossibile.

18. *Exemplū.*

Per d t b d. Si mundus est æternus, suæ differentiæ & contrarietates innatæ, quæ sunt sibi coessentialis & propriæ passionis, in scala sustentata, sunt de primitiuis & æternis differentiis & contrarietatibus, per primam regulam d quæ componuntur per secundam regulam c d ipsis habentibus durationem & subiugationem per quartam regulam c & tertiam d vna ratione, sicut principio existente in alio subiecto æterno, sicut punctus, naturalis in alio puncto, ex quibus linea est coniuncta & composita, quod falsum est & impossibile.

19. *Exemplū.*

20. Exempl.

Per d t c d. Si mundus est æternus, suæ naturales coessentialis concordantia & contrarietates, per primam speciem regulæ d sunt de seipsis, & scala de substantiali & substantiali est composita ex contrariis, quia habet in se concordantem, concordatum, concordare, contrariantem, contrariatum, contrariare, eternantem, eternatum, æternare, quod quidem est ponere oppositum in obiecto, & mundus est in partibus incorruptibilibus & corruptibilibus, & habet infinitas in numero reuolutiones, multiplicando infinitum numerum, & æternum, quod est impossibile.

II. PARS PRINCIPALIS.

Argument.
Diuisio.

Hæc est secunda pars horum commentariorum, qua tractat de inuentione complexorum, & diuiditur in quinque partes: quarum prima est de formatione propositionum, secunda de formatione definitionum, tertia de formatione argumentorum, & inuentione mediæ, quarta de locorum sumptione, quinta de solutionibus questionum & argumentorum dissolutionibus.

Propositionis
conficienda-
rum ratio.

Propositiones fiunt per mixtionem terminorum, quando terminum incomplezum complexum facimus, addendo sibi aliquid, per quod determinetur, vel contrahatur, quocunque modo fiat, per quamcunque orationis partem, siue per nomen, siue per verbum, vel aduerbium, & eiusmodi.

Illud autem obseruandum est, ut in conficiendis propositionibus, non semper uniformem rationem adhibeamus, sed variare oportet, tum propter decorem, tum etiam propter usum, quæ varietas sumitur ex diuersis generibus prædicationum, ut scilicet aliquando attribuamus prædicatum subjecto affirmatiuè, aliquando negatiuè, nonnunquam exclusiuè, interdum indefinitè, directè, vel indirectè, quæ omnia ad exornandum sermonem fiunt.

Prædicatio-
num varia
distinctiones.

Itaque ut hæc magis extendere valeamus, prius de varia prædicatione pauca dicamus, siue ea sit ex natura prædicati, siue ex natura subjecti, vel signi, seu modi proueniat.

1. Distinctio.

Est itaque prædicatio ex natura prædicati, aut uniuoca, quæ est unius de pluribus eodem nomine & ratione, ut hominis de Socrate & Platone. Aut communis, ut nominis tantum, sicut canis, de sidere coelesti, pisce marino, & cane latrabili. Aut denominatiua, quæ fit à casu accidentaliter, sicut à iustitia dicitur iustus, à bonitate bonus.

1. Uniuoca.

2. Communis

3. Denominatiua.

1. Distinctio.

Iterum secundum attributionem prædicationum, alia naturalis

aturalis seu necessaria, cum prædicatum est de essentia subiecti, vel proprium eius, siue genus, vel species, & huiusmodi. Alia est contingens, secundum rem & rationem, in qua prædicatum potest adesse vel abesse subiecto. Alia remota, in qua prædicatum nullo modo potest conuenire subiecto. Prædicatio autem necessaria, alia simpliciter, alia ex Hypothesi. Contingens autem est, ut sæpe, vel raro, vel ad vtrunq;

Iterum secundum rationem prædicationum, alia directa, quæ est superioris de inferiori. Alia indirecta, quæ fit econuerso. Alia æqualis, quæ est conuertibilium inter se, ut diffinitionis de definitio, aut eiusdem de seipso, nomine vel re. Et est alia mediata, ut animalis de Platone, alia absoluta, in qua non est aliquis terminus, qui comparationem faciat, ut homo est animal, homo est iustus. Alia comparatiua, seu respectiua, aliquo termino respectiuo addito, ut homo Christianus, Deus est principium homini, Deus est melior angelo, Deus est optimus entium: & in his sæpe reperitur duplex comparatio, vna affirmatiua, sicut in ista: Deus melior est quam alia entia: & alia negatiua, quia nullum entium, melius Deo, quamuis in aliquo alio subiecto dari possit æquale.

3 *Distinctio.*

Iterum secundum qualitatem prædicationum, alia affirmatiua, alia negatiua, alia, vera alia falsa, siue secundum qualitatem prædicationis, vel secundum conuenientiam orationis cum re, vel secundum quantitatem quando est vel vniuersalis, vel particularis, vel indefinita, termino communi in subiecto posito, siue aliquo termino vel signo vniuersali vel particulari, & hæc aliquando æquipollet particulari, ratione signi, aliquando vniuersali, ex parte rei, aliquando singulari, quando fit per terminum discretum, ut Plato currit.

4 *Distinctio.*5 *Distinctio.*

Iterum secundum modum prædicationum, alia de inesse, quæ continet simplicem inhærentiam prædicati ad subiectum, ut homo est animal, homo est albus. Alia est de modo, quam rem largius tamen quam dialectici appellamus, & hic vel est modus subiecti, vel prædicati, vel propositionis. Modus subiecti & prædicati, est omnis determinatio nominalis, vel adverbialis, vel aliter subiecto aut prædicato adueniens, ut homo bonus, homo iustus, similiter in prædicato, ut operatur bene vel iuste, & secundum hanc modalitatem facile mutantur termini, tam subiecta, quam prædicata, illos ex incomplexis faciendo varie complexos, & in hanc varietatem, veniunt propositiones reduplicatiuæ, exceptiuæ, separatiuæ, comparatiuæ, modo vario exponibiles, & quicquid ex his conficitur. Modus autem propositionis est, qui de tota propositione dicitur, ut hominem iustum esse est possibile. Huius autem modi tot genera sunt,

6 *Distinctio.**De inesse.**Modalis.**Subdiuisio.**Quoad terminos.**Quoad ipsam propositionem.*

quod sunt ea quæ de aliquo toto dicto dici possunt, ut verum, falsum, possibile, bonum, fictum, creditum, auditum, & multa alia similia. Iterum secundum figuram distinguitur prædicatione quoniam alia est categorica, simplicem prædicationem continens, ut Deus est bonus. Alia hypothetica, quæ duas categoricas iungit, cum ratione tamen suppositionis, ut si Deus est bonus, Deus est iustus: & hæc quidem veræ hypotheticæ sunt, si fiunt per signum conditionale, ut si: siue locale, ut ubi: siue temporale, ut quando: aut modale, ut quomodo, sicut aut per aliquod relatiuum cadens in determinationem subiecti vel prædicati, ut Deus est bonus qui creauit omnia bona. Quæ autem simul coniunctæ sunt, coniunctiua vel disiunctiua coniunctione, nullam suppositionem continent.

7. *Distinctio categorica. Hypothetica.*

Apparens.

Doctrina huius necessitas & usus.

Hæc itaque sunt prædicationum genera, quæ assignauimus, quoniam alia & alia prædicatione, aliam & aliam rationem requirit in probando & reprobando, concedendo, refutando, argumentando, soluendo, demonstrando, inferendo. Aliter namque in vniuersalibus, aliter in particularibus, aliter in essentialibus, aliter in accidentalibus est procedendum. Alia enim & alia ad aliarum veritatem requiruntur, & alia & alia possunt simul esse veræ vel falsæ, & e contra, quædam non: & sunt alia inter se contrariæ, alia contradictoriæ, alia subcontrariæ, alia subalternæ: & hæc de prædicationibus nunc dicta sufficiant, ad propositiones modo redeamus.

Generalitas prædicationum huius artis tractandique varietas.

Quæ in hac arte ponuntur genera prædicatorum, ea generalitatem magnam habent, & alicui subiecto proposito, in laudem vel vituperationem, aut quauis aliam rationem adhibeantur, simplici prædicatione, aut per inhærentiam, vel operationem transeuntem, aut alio modo, siue ipsi rei, siue actionibus eius, siue principiis, & huiusmodi: varia explicatione, ut Deus est bonus, Deus est bonitas, Deus facit bonum, Deus bonitate perfecit omnia; quæ postea per respectum & questionum genera percurramus, ut sic multiplicentur propositiones, prædicata, & prædicationes, ut cum plura prædicata, vni iungantur subiecto, vel si plura subiecta cum vno prædicato varientur, quæ deinde variis respectibus ac regulis multiplicamus, inquirimus, & demonstramus aliqua inesse vel non inesse, prout conueniunt vel disconueniunt, propter cohærentiam, multiplicando media, & sumendo locos ex his, vel simpliciter, vel per conuersam illationem, aut alio modo, vno probante vel improbante alio quemadmodum inferius docebimus. Similiter & in respectu generibus, quæ & ipsa prædicata sunt, quanquam non absoluta, & in extraneis terminis, eadem propositionum multiplicatio fit, & eo maior, quo propter varietatem suam in comparationibus

tionibus, maiorem sumunt multiplicationem Per opposita etiam eisdem modis propositiones multiplicabimus, ut vnū oppositorum per aliud cognoscatur, ab eo aliud remoueatur.

Primo autem sumuntur ex terminis huius artis propositiones generales, & quæ generalissimæ dicuntur, quæ nullas habent generaliores, quæ semper & vbique veræ sunt, quæ demonstratione seu alia probatione non indigent, sed primo & per se notæ sunt, & sumuntur hæ generales quatuor modis, vel prædicatione eiusdem de seipso, simpliciter denominatiue vel demonstratiue, vt si dicatur, bonum est bonum, vel bonum est bonitate bonum. Aut per diffinitionem, vt bonum est sui communicatiuum. Aut per commixtionem simplicem, vt magnum bonum producet magnos effectus bonos. Aut per mixtionem comparatiuam, augendo figuram T. vt principium bonitatis est in summo bono, & per eosdem modos termini extranei secundum hanc artem, cum his aut aliis iungi possunt, ad faciendum propositiones.

Sub his autem propositionibus generalibus, descensus fit ad speciales, sumendo aliquid sub subiecto, vel prædicato, vel modo, vel addito aliquo, huic vel illi, vel pluribus simul, per se, vel per accidens, vel simplici consequentia, vel per simile, vel per oppositum, vel conuersione, aut huiusmodi, descendendo à generalibus ad minus generalia, & ab his ad vltiora, vsq; ad specialissima deueniatur, vt in hoc exemplo; omne bonum est diffusiuum sui, Deus est bonus, ergo diffusiuus sui, scilicet generando, creando, saluando, gratias largiendo, præmia comunicando. Iterum vel sic, bonum est diffusiuum sui, ergo æternitas omne tempus complectitur, quod vera comprehensione in se claudit, nam sicut se habet bonitas ad bonum, ita se habet æternitas ad durationem. Per oppositum vero sic, bonum est sui diffusiuum: ergo malum sui constructiuum, & destructiuum, vel sic, bonum est diffusiuum sui, hoc est destructiuum sui: ergo malum: & sicut hæc in simplicibus fiunt, ita in mixtis & comparatis similiter fieri habent.

A particularibus ad vniuersalia fit consensus vel plane vel demonstratiue. Plane fit secundum aliquem modum conuersum ex prioribus, quæ de descensu traditi sunt, vt si dicatur Deus se communicat creaturis, hæc particularis est: ergo bonus; hæc generalis; omne enim bonum est sui communicatiuum, hæc generalissima & vniuersalis. Demonstratiue autem sic, largo modo sumendo hoc verbum, vt si non necessario, tamen probabiliter aliquid demonstretur: & hoc fit quando aliqua propositione particularis, inuento medio, demonstratur per maximam vniuersalem, & ista pars tot habet modos, quot varietates sunt

inueni

inueniendi medii, & potest etiam fieri demonstratio per propter quid, siue quia, vel equiparantiam, vt quod intellectus, memoria & voluntas sunt in anima æquales per essentiam, demonstratur; quia prima causa per æqualitatem suorum attributorum bonitatis, magnitudinis, &c. est intelligibilis, recolibilis, & amabilis æqualiter. In simplici autem amplificatione, & multiplicatione, multæ propositiones, & generales, & speciales, ad vnam intentionem colliguntur, vel ad diuersas, ex terminis huius artis, aut extraneis, aut mixtis inter se. vt multa de vna eademq; re, aut ad vnam rem seu finem dicantur, per modum duplicis aut multiplicis figuræ: & sic vna propositione expedita, accipiat alia vel per se, vel cum eo quod propositum est, & vnaquæq; ducatur ascendendo, & descendendo, secundum formam figurarum, verborum etiam adhibita varietate, & qui vt velit hypotheticis, hoc facere potest, vt si potestas Dei non est infinita, eius duratio non est æterna, & huiusmodi: sed has omnes tandem ad suas simplices reducere oportebit.

1. De definitione.

Nunc consequenter quomodo definitiones sumendæ sunt declarabimus.

1. modus.

Sumitur autem definitio multis modis. Aut ex genere & differentia, vt si homo definiatur per animal & rationale.

2. modus.

1. inest vni soli & semper, vt si homo definiatur per animal & risibile;
2. siue sit aliquod accidens proprium, aut commune, secundum aliquod accidentium genus: vt si homo definiatur per animal & bipes. Vnde sciendum est, quando differentiarum rerum sunt nobis ignoræ; oportet eas sæpe circumscribere per proprias passiones, vt imaginatio est id cui proprie competit imaginificare, hoc est, imaginatum componere. Circa quod notandum est, quod in hac & consimili definitione, ipsum are, vt imaginificare, quod est actus, non ponitur pro se sed pro differentia intrinseca, quia aliter definitio non esset quidditatiua, cum daretur per extrinsecum definiti. Et secundum hanc rationem scias, quod ista definitio, homo est ens cui proprie competit hominificare, est magis ostensiuæ quam hæc, homo est animal rationale mortale, nam hominificare soli homini competit rationalitas & mortalitas multis, & hoc modo proprietates, sumitur per concordantiam, ab vnitatem formæ: quando autem sumitur per differentiam, hoc fit secundum pluralitatem potentiarum, vt velle, intelligere, memorari, & cætera.

3. modus

Aut per hæc quæ dicta sunt omnia, vel aliqua simul iuncta, vt dicitur, homo est animal rationale risibile bipes.

4. modus.

Aut sumitur ex partibus, velut ex materia & forma, vel aliis in quocunq; genere totius, collectiui, integralis, vel alterius vt si domus definiatur, res composita ex lignis & lapidibus.

*Differētissimæ
cogitatis quomodo
nam pacto
sint definitiones
conficiendæ.*

Aut sumitur diffinitio à causa, secundum quodlibet genus *5. modus.*
causæ.

Aut per effectum & operationes, tam actuales quam aptitudinales, secundum formam, aut potentiales secundum materiam. *6. modus.*

Aut ex his simul collectis, ut si domus dicatur, res composita ab architecto, ex lignis & lapidibus, apta ad habitandum, regens nos ab imbris, & huiusmodi. *7. modus.*

Aut per potentiam vel obiectum, ut color per visum, & visus colorem. *8. modus.*

Aut per potentiam & actum, & econverso, ut bonitas est ens cui proprie competit bonificare, & econtra. bonificare est actus bonitatis. Et hæc diffinitio est clarior quam illa quæ datur per genus & differentiam, quia per ipsam habetur cognitio subiecti & actus speciei, per aliam nequaquam nisi partium tantum. *6. modus.*
Præstantia
hæc modus.

Aut per esse & essentiam, & econtrario ut bonitas est ens cuius esse bonum est & econtrario, bonum est ens cuius essentia est bonitas. *10. modus.*

Aut ex fine rei, ut bonitas quod cuncta bonificat. *11. modus.*

Aut per respectum & relationem, ut pater filium, & econtrario filius per patrem. *12. modus.*

Aut per distantiam extremorum, ut si temperatum diffinitur, quod non est calidum neque frigidum. *13. modus.*

Aut per abnegationem oppositi, ut si dicatur virtus est vitium fugere. *14. modus.*

Quomodo autem sumantur diffinitiones per regulas figuræ *15. modus.*
Quobus his exemplis facile constabit, ut si queratur quid sit natura, quid homo, respondetur per primam regulam C. natura est essentia in suo naturali concreto sustentata, & mota, per actum naturalem, in quo actu est in quiete: homo autem animal est rationale: per secundam regulam C. natura est essentia habens connaturalia correlativa, naturatum, naturabile, naturare, sine quibus esse non potest, & homo est, habens sua correlativa propria hominificativa hominificabile hominificare: per tertiam sic, natura est, quæ in subiecto suo est activa & passibilis conaturare, & homo est animal in mechanicis agens, sicut in scriptura scribens, & eiusmodi: per quartam regulam C. natura est, quæ in subiecto in quo est habet actionem, & passionem, & actum, & hoc per agentem naturalem, & per naturalem formam, materiam & finem, & cum naturalibus instrumentis, & homo est ens, habens maiorem possessionem in brutis & plantis. Simili modo per primam regulam D. natura est essentia primitiva omnium naturalium & homo est ens primitivum in nobilitate secundum sensualitatem: per secundam regulam

regulam D. natura est quæ constat de suis correlatiuis ascen-
dendo ad essentiam, & suum concretum est de ipsis descenden-
do & contrahendo, & homo est ens constitutum ex anima &
corpore: per tertiam regulam D. dicitur natura ea potentia de
qua subiectum in quo est naturaliter agit, & homo est ens cui
subdita sunt bruta & plantæ & huiusmodi. Per primam regu-
lam E. natura est ens continens in se sua correlatiua ex quibus
est, & homo est substantia per suam humanitatem: per secun-
dam regulam E. natura est per quam alia entia habent existen-
tiam & agentiam naturaliter, & homo est ens creatum ad ser-
uiendum Deo cum vegetatiuis & sensitiuis. Per regulam F. na-
tura est essentia habens continuam quantitatem & indiuisibi-
lem, & sua concreta sunt ei quantitates discretæ, & homo est
ens quantum & continuum per suum elementarium, vegeta-
rium, sensitiuum, imaginatiuum & ratiuum ex quibus est
& istæ quinque potentia sunt ei partes discretæ, eo quia sunt dif-
ferentes. Per regulam G. natura est quæ habet proprias actio-
nes & passiones, sicut ignis per calefacere, appropriatas vero, si-
cut aqua calefacta habet calefactiuum, calefactibile, & calefa-
cere, sic homo est ens cui proprie competit humanificare, & est
ens risibile, scribens, &c. Per regulam H. natura est ens in tem-
pore continue & successiue, per quantitates continuas & discre-
tas, & homo est ens in tempore intelligens, legens, & cætera.
Per regulam I. natura est ens in loco, sicut contentum in con-
tinente, agens in agibili, & in subiecto in quo est sustentata &
mota, & homo est ens in vinea fodiens, in ecclesia Deum orans.
Per primam regulam K. natura est habens modum noscendi,
generandi & corrumpendi, &c. & homo est habens modum
mechanizandi & generandi alium hominem. Per secundam
regulam K. natura est agens cum suis instrumentis, sicut sub-
stantia cum suis accidentibus, & mechanicus cum instrumen-
tis suis, & homo est substantia generans alium hominem cum
muliere, & cum martello fabricans clauum. Et hæc de defini-
tionibus sufficiant, quod superest, ex mixtionibus principio-
rum per te ipsum inuestigabis.

2. De argu-
mentorū com-
formatione.

1. Syllog.

2. Enthym.

3. Inductio.

4. Exemplū.

Tertio nunc, quomodo argumenta, quibus aliquid probare
vel improbare possumus, formanda sunt, & vnde medium su-
mere oportebit videamus

Forma argumenti multiplex est. Aut enim syllogismus, qui
vario modo conficitur, vt apud dialecticos notum est. Aut en-
thymema, hoc est consequentia simplex. Aut inductio, quæ fit
à sufficienti enumeratione. Aut exemplum, vt à simili, sed o-
mnes hi modi tandem ad syllogismum reducuntur.

Perfectio o-

Perfecta autem argumentatio, est ea quæ apud oratores in
quinque

quinque partes distributa est, scilicet propositionem, qua proponitur summam quid probare vel improbare intendimus. Rationem, qua demonstramus propositionem propositam veram esse vel falsam: rationis confirmationem vel dissolutionem ex pluribus particularibus argumentis ac locis collectam. Demum exornationem, quæ suis locis constat rei honestandæ & locupletandæ causa. Porro conclusionem, qua breuissime argumentationis partes finaliter cōplectimur, vt in epistola ad Hebræos, Paulus capite 6 proponit, quod Christus præcursor pro nobis introiit interiora velaminis, secundum ordinem Melchisedech, Pontifex factus in æternum. Rationem propositionis ostendit, ex conditionibus ipsius Melchisedech, & eius similitudine: confirmat rationem, ex obuiatione, ex benedictione, ex decimatione, ex nominis interpretatione, ex genealogia, ex infinitate, item à contrario sic, quod non secundum Aaronem, quod ex alia tribu, quod ex iureiurando, quod in æternum. Exornationes harum omnium tandem per totum capitulum profequitur 7. Concludit in capitulo 8. finaliter complectendo sic, talē igitur habemus Pontificem, qui consedit in dextra throni magnitudinis in cœlis, & cætera quæ sequuntur ibidem. Atq; hæc argumentationis exercitatio, ad plurima confert, tam ad probandum, quam improbandum, tum ad exponendum ac sermocinandum, etiam ad conficiendas epistolas & consilia in senatu, vel alibi danda, & ad quælibet alia eloquia multum est utilis. Atq; etiam huius vis ex syllogismo dependet.

Quia autem tota vis argumenti dependet à medio, ideo de medio inueniendo doceamus.

Medium est hoc loco, quo aliquid esse vel non esse monstratur, propter conuenientiam, vel disconuenientiam, quam habet cum utroq; aut altero & id quidem varium esse oportet, secundum varietatem terminorum & propositionum, quoniam interdum accipitur extraneum à subiecto, aut prædicato, aliquando antecedens aut consequens, & aliter quidem in propositione affirmatiua, quam negatiua, aliter in particulari quam vniuersali. & iterū varie sumitur in syllogismo demonstratiuo, qui ex primis, veris & immediatis procedit, & aliter in dialectico, qui ex probabilibus & aliter in sophistico qui ex apparentibus, & aliter in aliis propter diuersas syllogismorum potestates, prout inferimus vel oppositum opposita ratione, aut simile, & multis aliis modis prout explicatur in dialecticis. Sed in hac arte facilis est mediorum inuentio, quæ fieri habet per multiplicem figuram secundum circulorum multiplicationem, ita quod superior & inferior circuli, extremorū vim obtineant, medius vero circulus semper mediū præstet, siue simplices sint, siue multiplices, secundū quod termini illi, qui pro extremis vel

ratorum.

1. *Propositio*

2. *Ratio.*

3. *Confirmatio.*

110. *Dissolutio.*

110.

4. *Exornatio*

5. *Conclusio.*

Exemplum.

Utilitas & usus huius nominis.

De medio.

Medii descriptio.

Exemplum.

medio sumuntur incomplexi manent, vel redduntur complexi, & hac ratione constituendo varios syllogismos, ex affirmatiuis vel negatiuis propositionibus, vt in hoc exemplo ad probandum istam, Deus est æternus, subiectum est ex circulo S. in camera B. prædicatum est, in circulo A. in camera D. sumatur itaq; medium in circulo A. in camera C. Argumentum est, cuius magnitudo est infinita, eius duratio est æterna, sed Deus est infinitus, ergo æternus: vel arguendo negatiue sic nullum immensum constringitur terminis durationis, Deus est immensus, ergo extra terminos durationis & æternus. Quod si negatur minor, ponantur eius termini in extremis circulis, sic S. B. A. C. & sumatur medium ex figura T. in cameris E. G. Arguitur sic, quicquid est sine principio & fine, est infinitum, Deus est sine principio & fine, ergo infinitus, & si id ex pluribus & remotioribus inferre volumus, argumentamur sic: Quicquid est sine principio, necesse est id omnibus esse principium, deinde miscendo A. M. sic, atq; id solum vnum esse necesse est, deinde A. B. sic, & id principium sui maxime diffusiuum est, oportet, ergo diffusiuum per omnia, per omnem essentiam magnitudinis, durationis, potestatis, & cæterorum, postremo inferendo, ergo infinitum, æternum, omnipotens, &c. quemadmodum hæc varie commiscentur.

*In oratoriis
& particularibus.*

Exemplum.

In syllogismis autem oratoriis, & particularibus, sæpe maiores & inferiores deriuationes fiunt, quas maxime inducimus ex figura T. per similia, differentia, opposita, principia, fines, & cætera. Vt in suadendo, cum quærimus, qualis debeat esse imperator? responsio quæritur ex prædicatis attributis subiecto, deinde argumentamur demonstrando huic vel illi ea inesse, vel omnia, vel plura, vel magis huic quam illi inesse, & sic de similibus.

Si vero medium taliter vt diximus inuentum, non videbitur satisfacere, nec sufficienter probare conclusionem, tunc volvendus erit circulus medii, in proximam literam, & sic deinceps per omnes alias literas, donec unum, vel plura media inueniamus, conclusionem ipsam probantia, & horum mediorum copia facile emerget prout in figuris S. & A. & T. copia terminorum elicitur, & etiam ex figura Q. non per modum questionis sed propositionis, tum etiam per multiplicationem circulo- rum medii, eiusdem vel diuersorum circulo- rum, mixtim sumendo medium, vario modo complexum.

4. De locis.

Quoniam locus est tanquam sedes argumenti ac ornamentum sermonis, ipsi argumento vim tribuens, aliquid probandi vel improbandi, sermonem amplificans atq; mouens animas auditorum, ideo nunc quarto de locis nobis dicendum occurrit.

Loca sumuntur ab his de quibus dicitur vel disputatur, & horum quædam sumuntur ab his quæ insunt rebus de quibus agitur, & dicuntur intrinseca, quæ in hac arte sumuntur per secundum triangulum figuræ T. cum omnibus suis speciebus, quæ in diuisione & multiplicatione illius ostenduntur. Sunt alia loca quæ ab extra assumuntur, quæ ideo extrinseca dicuntur, & in hac arte sumuntur ex primo & ultimo triangulis figuræ T. tum etiam ex figura A. cum earum speciebus, diuisionibus, & subdiviisionibus, de quibus superius dictum est: & hæc loca dicuntur essentialia, quia plurimum probandi vel improbandi causa assumuntur. Sunt & ad alia loca accidentalialia, quæ rei vel orationis amplificandæ exornandæque causa ponuntur, quæ maximè conueniunt exordiis, & conclusionibus, cum admirationibus, exclamationibus, quæstionibus, & huiusmodi, de quibus paulo inferius dicemus, & hi sumuntur in hac arte ut potissimum ex figura A. & suis speciebus.

Quæ verò ex locis essentialibus plurimum in usu sunt modo narrabimus, sunt itaque ex locis intrinsecis isti qui sequuntur.

Locus à diffinitione, cuius maxima est, cui diffinitio conuenit, ei & diffinitum, & e contrario. Est autem diffinitio, oratio indicans quid res sit, & fit propriè hoc modo, cum sumpseris ea quæ sunt rei quam diffinire velis cum alijs communia & vsque eo prosequaris dum ita proprium efficiatur, ut nullam in aliam rem transferri possit, & id vocant dialectici ex genere & differētia, rei propriam complexionem.

1. A diffinitione.

Ab hac argumentamur in hunc modum, ut furtum diffinitur contrectatio rei alienæ inuito Domino. Quisquis ergo abiurauit proprium, vtendo rebus ecclesiæ, vel monasterij, sine consensu prælati facit furtum.

Locus à diuisione & partitione, cuius maxima est, vbi partes desunt, ibi totum non esse.

2. A diuisione & partitione.

Hoc autem interest, inter diuisionem & partitionem, quia diuisio formas complectitur sub genere positas, ut qui neque iustus est, neque fortis, neque prudens, neque temperans, iccirco ne virtuosus quidem est. Partitio autem, rem propositam quasi in membra discerpit, ut quod neque fundum, neque tectum, neque parietes habet, iccirco domus non est.

Ex interpretatione nominis, ut cui interpretatio non conuenit neque nomen conuenit.

3. A notatione nominis.

Hinc arguimus ex alicuius nominis vi ac potestate, ut si regulares esse dicuntur, qui regulam ab ecclesia approbatam solenniter vouerunt, iam vtique is definit talis esse, qui proprietarius, aut inobediens, aut fornicator est.

A coniugatis, ut coniugatorum eandem esse naturam.

4. A coniugatis.

Sunt autem coniugata, quæ orta ab vno verbo variè mutantur, ut illud: potens potenter tormenta patietur: & illud, malos male perdet, vel sic: si risus est gaudium, ergo ridere est gaudere.

5. *A genere.*

A genere, ut quod generi non conuenit, ià omnibus sub eo constitutis denegari.

Est autem genus, quod de pluribus specie differentibus, in eo quod quid sit, prædicatur. Non autem necesse est id à capite usque accersire, sed etiam citra, dummodo supra sit, quod sumitur, magis quàm id, ad quod sumitur, ut in prima ad Corinth. sexto. An nescitis, quia iniqui regnum Dei non possidebunt, nolite errare, neque fornicatores, neque adulteri, neque ebriosi, regnum Dei possidebunt.

6. *A specie.*

A specie sic, quod singulis conuenit, id etiam speciei, & in speciebus spectari generum proprietatem.

Species est, quæ de pluribus solo numero differentibus dicitur, in eo quod quid sit, & sit argumentum ut Iacob. quinto, Helias homo erat similis nobis, passibilis, & oratione orauit ut non plueret super terram, & non pluit annos tres & menses sex: & rursum orauit, & cœlum dedit pluuiam, & terra dedit fructum suum, orate igitur pro inuicem, ut saluemini, multum enim ualeat deprecatio iusti assidua. Potest etiam à specie regressio fieri ad genus, ut ad Galatas quinto: Testificor autem omni circumcidenti se, quoniam debitor est uniuersæ legis faciendæ.

7. *A similitudine.*

A similitudine, quia de similibus idem est iudicium:

Similitudo est eadem rerum differentium qualitas, ut Iacobi quinto: Ecce agricola expectat preciosum fructum terræ, patienter ferens donec accipiat temporaneum & serotinum: patientes igitur estote & vos, & confirmate corda uestra, quoniam aduentus Domini appropinquabit.

8. *A differentibus.*

A differentibus, ut differentium rerum diuersum iudicium.

Differentia sunt, quorum rationes non sunt eadem, ut Ioannis decimo quinto: Iam non dicam uos seruos, quia seruus nescit quid faciat Dominus, uos autem dixi amicos, quia omnia quæcunque audiui à patre meo, nota feci uobis.

9. *A contrarijs.*

A contrarijs, ut contraria sibi conuenire non posse.

Sumuntur autem contraria quatuor modis, aut ut aduersa, sicut album & nigrum: aut priuatiuè, ut iustitia, iniustitia: aut relatiuè, ut Dominus, seruus: aut negatiuè, ut videre non videre, secundum hunc locum argumentamur, ut ad Galatas quinto: Caro enim concupiscit aduersus spiritum, spiritus autem aduersus carnem, hæc enim sibi inuicem aduersantur: manifesta autem opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, &c. fructus autem spiritus est charitas, modestia, cōtinētia, castitas, &c.

A coniunctis, ut ex adiunctis adiuncta perpendi.

Coniuncta

Coniuncta sunt, quæ finitum locum obtinent, & hic locus magis ad coniecturam pertinet quàm probationem, ut cum inuestigatur quid sit, an euenerit, aut futurum sit, siue fieri possit: item quid ante rem, ut si apparatus, colloquia, locus, constitutum conuiuium, ut Hester septimo. En lignum quod parauerat Mardocheo. Item quid cum re, ut si strepitus, crepitus, vmbrae, & eiusmodi, ut primo Regum decimonono. Visusque est Saul configere Dauid lancea in pariete, & declinauit Dauid à facie Saulis, lancea autem castro vulnere perlata est in parietem. Item quid post rem, ut si pallor, rubor, pavor, titubatio, & si qua alia signa perturbationis, & conscientia, quæ suspicionem mouere possunt, ut gladius cruentus, ignis extinctus, & eiusmodi ut tertio Regum tertio: Dixit autem mulier cuius filius erat viuus, ad regem: commota sunt quippe viscera eius super filio suo: obsecro Domine, date illi infantem viuum, & non moriatur: e contrario illa dicebat: nec mihi nec tibi, sed diuidatur.

Ab antecedentibus & consequentibus, ut posito antecedenti comitari quod subsequitur: & perempto consequente, perimi quod antecedit. Iste locus differt à superiori: nam coniuncta non semper eueniunt; antecedentia & consequentia eueniunt semper, dicuntur enim hic consequentia quæ re necessariò sequuntur, similiter antecedentia cohererent rei necessario. Neque tamè queritur hic, quid tempore prius sit vel posterius, ut Genesis trigesimo octauo: Fornicata est Thamar nurus tua, & videtur vterque intumescere: antecedens est, grauidam esse: consequens, concubuisse.

11. *Ab antecedentibus & consequentibus.*

A repugnantibus, ut repugnantia sibi conuenire non posse. Repugnantia sunt contrariorum consequentia, ideoque sibi coherere non possunt, ut vigilare, dormire, contraria sunt: stertere dormitioni cohereret: ergo stertere & vigilare, repugnant.

12. *A repugnantibus.*

A causa efficiente, ut ibi causam est, ibi effectum non deesse. Causa efficiens est, quæ rem præcedens efficit, non tempore, sed proprietate naturæ, ut sol diem. Vnde Iosue decimo: Stetit itaque sol in medio cæli, & non festinauit occumbere spatio vnius diei, igitur non fuit ante & postea tam longa dies.

13. *A causa efficiente.*

Ab effectu, ut vbi effectus est, ibi causa deesse non posse. Effectus est quod efficit causa, ut Matthæi septimo: A fructibus eorum cognoscetis eos.

14. *Ab effectu.*

A maiori sic: quod in re maiori valet, valet in minore: & si maius ad est, etiam id quod minus aderit.

15. *A maiori.*

Maioris comparatio fit, quoties id quod minus est, comparatur maiori, ut Ioannis decimo quinto: Non est seruus supra Dominum: si me persecuti sunt, & vos persequentur.

A minori, ut quod in re minore valet, valet in maiori: & si minus abest, etiam maius abesse.

16. *A minori.*

Comparatio minoris est, quando res maior confertur minori, ut ad Hebræos nono. Si enim sanguis hircorum & taurorum, & cinis vitulæ aspersus inquinatos sanctificat ad emundationem carnis: quanto magis sanguis Christi, qui per spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortis, ad seruiendum Deo viuenti.

A paribus, ut rerum parium idem esse iudicium.

Paria dicuntur, quæ eiusdem conditionis sunt: hinc prima ad Corinthios decimonono. Nunquid non habemus potestatem sororem mulierculam circumducendi, sicut & cæteri Apostoli & fratres Domini, & Cephas, aut solus ego, & Barnabas, non habemus potestatem hæc operandi.

Quæ verò extrinsecus loca assumuntur hæc tanquam testimonia quædam sunt ad faciendum fidem, quæ sunt, ut Oracula, Autoritates, Confessata, Vulgi opiniones, Sectæ, Pacta, Sententiæ, iudicium, Consuetudo, Vfus, Leges: Oracula sunt, à quodam diuino numine prodita vaticinia: Autoritas est, probabile dictum sapientis, vel alicuius famati viri atque præstantis in arte sua. Confessata sunt, quæ ab aliquo extorquentur veritatis indagandæ causa, ut Matthæi octauo. Et ecce clamauerunt demoniaci dicentes, quid nobis & tibi Iesu fili Dei, venisti huc ante tempus torquere nos. Vulgi opinio, est certa fama quæ omnibus videtur, vnde illud Marci vndecimo: Timemus populum, omnes enim habebant Ioannem quasi verè propheta esset. Secta est, certæ disciplinæ alteri aduersæ imitatio. Pacta sunt, conuentiones aliquarum partium in idem tendentium. Iudicium est, futurorum æqua cogitatio, ut Matthæi decimosexto: Facto vespere dicitis serenum erit, rubicundum est enim cælum: & mane, hodie tempestas, rutilat enim triste cælum. Hinc Prouerbiorum duodecimo, Cogitationes iustorum iudicia. Sententia est, iudicis voluntas verbo aut scriptis promulgata. Cōsuetudo est, diuturnitas morum consensu populi approbata. Vfus est, contritatio rei: Lex est, sanctio præcipiens iusta, & prohibens aduersa.

Præterea quæ personis ac rebus attributa sunt, faciendæ fidei locos præstabunt. Attributa autem personæ, his versibus patent

Attributa personarum. Nomen, natura, cum forma, studioque,

Personæ victus, habitus, casus, & affectus.

Attributa negotiorum. Quæ verò negotijs seu rebus attributa sunt, hoc metro patent.

Quidnam, cur, quibus auxilijs, vbi, quomodo, quando.

Reliqui.

Et eiusmodi plura loca sumuntur in arte, ex regulis & speciebus figuræ Q.

Motus animorum con-

standorum. Sunt adhuc alia loca accidentalialia, quibus animus auditoris mouetur, ad seueritatem vel remissionem, ad odium vel beneuolen-

volentiam, ad tristitiam vel lætitiã, quæ communiter sumuntur in hunc modum.

Ab autoritate, exponendo, quantæ curæ ea res fuerit Deo, angelis, prophetis, ecclesiæ, maioribus, regibus, nationibus, senatui, legibus, ciuibus, uiris sapientibus & eiusmodi.

A relatione, eorum ad quos res pertineat, utrum ad superiores, vel inferiores, an ad partes.

A felicitate, scilicet inuitandi, vel vitandi, vel difficultate eorumdem.

A dissimilitudine, huius ad alia.

A consilio, quia deliberare, vel dedita opera factum, narrando causas.

Ab exaggerando facinore, ut si sit nobile, regium, præclarum, mite, humanum: vel contra, crudele, tyrannicum, tetrum, nepharium, impium.

A non vulgari, quia singulare, ac rarum.

A comparatione, quia vnum altero præius, vel melius, loco, tempore, modo.

A consequentia bonorum seu malorum, & eorum enumeratione.

A demonstratione alicuius quod palam est, ut miraculi seu attributi.

A conuersione rei ad nos, vel nobis coniunctos, si simili conijceremur. Commiserationem etiam mouemus consimilibus locis, ut:

A vi fortunæ perpeffæ, vel patiendæ, etiam à quibus minime decuit, auditori exemplo futuræ.

A tolerantia, alicuius magni ac excelsi ac fortis animi, patientisque malorum.

A deploratione, singulorum incommodorum breuiter enumerationum.

A conuertentia, similis casus ad auditores, eorumque con-

Ab humanitate, erga alios communicatione. (iunctos.

A commendatione, cum precibus & obsecrationibus.

Ab utilitate, referendo varia exinde, commoda, ad rem publicam, ad gloriam & exemplum auditorum, posteritatisque memoriam.

A confessione, cum lachrymis, gestibusque lamentabilibus, quasi deficientis præ dolore, ut in orationibus funebribus & consimilibus sæpe conuenit.

Ex his itaque locis sumuntur probationes & improbationes: probationes, in constructionem affirmatiuè vel negatiuè: improbationes, in confutationem alterutrius. Sed in probationibus considerandum est, an necessariò inferant vel probabili-

Cautio.

Exemplum.

ter, vniuersaliter vel particulariter, an constructiuè, quæ omnia facillimè inueniuntur ex figura A & T, & illarum multiplicatione per figuram Q: ut ad probandum istam: Ieiunium esse bonum, assumimus ex figura A. in camera E. quia facit obseruatorem suum potentem aduersus vitia & dæmones, iuxta illud: *Hec genus demoniorum non eiicitur nisi in ieiunio & oratione.* Similiter per A F. quia facit obseruatorem suum sapientem, iuxta illud quod legitur de pueris Danielis, &c.

Improbationes autem sumuntur per modum oppositum, vel per destructionem loci siue rationis, ut dicetur inferius Præterea considerandum, quia probationum & improbationum quædam directæ, quæ arguunt à superioribus & prioribus: quædam indirectæ, quæ à posterioribus: quædam extraneæ, quæ per extraneum aliquod.

Locis accidentales

Quando autem oppositas nobis rationes diluere non possumus, tunc sumptis locis accidentalibus, illas variis modis allutiamus, ut sequitur, videlicet: (credat.

1. Aggressionem, cuiusque grauioris rei, ut cætera auditor vana
2. Intermissione, ostendendo nos transire rem breuitatis causa: & si tempus daretur plenius satisfacturos.
3. Promissione solutionis, si postea multa dicamus, quorum multitudine auditorem obtundendo, in tantum obruimus, ut promissæ solutionis immemor fiat.
4. Attenuatione, ostendendo, amplificando fuisse impossibile id, quod oppositum est possibile, aut aliter dictum, factum, & eiusmodi.
5. Admonitione, qua aduersarium si in eo argumento perseueret, ostendimus in varia pericula & inconuenientia casurum.
6. Questionem, duorum vel plurium, ex quibus aduersarius male alterum electurus sit, vel cui respondere non possit.
7. Retorsiuè, argumentorum in aduersarios.
8. Illusione, si argumenta in risum resoluuntur.
9. Contemptione, illorum tanquam humilia, extra propositum, viris doctis indigna, & prætereunda.
10. Suspicionem postremum, nam quæ improbare non possumus, figuratis suspicionibus aspergemus.

§. De solutione.

Quinto nunc & vltimo, de solutione dicendum erit, quæ duplex est, vna respondens ad dubitabiles quæstiones, alia improbens ac dissoluens argumenta.

Solutiones per quas ad dubias quæstiones respondemus, ex regulis & speciebus quæstionum sumere oportet, quemadmodum superius ostensum est, vbi de figura Q. locuti sumus, vbi docuimus qualiter ad vnamquamque quæstionem respondendum

dam sit. Sed hoc licet facile sit cognoscere, non tamen facile reperitur quid respondeatur.

Ad inueniendum itaque quid ad quoduis quæsitum respondendum sit, hoc per sex modos fieri potest, qui sunt figura A. figura T. figura duplex, figura multiplex subiecta, & regulæ, vel iuxta Raymundum applicando quæstionem per quatuordecim modos, ad artem, qui tamen sub his sex iam dictis continentur, & sunt illi, prima figura, secunda figura, tertia figura, quarta figura, tabula, euacuatio tertiæ figuræ, multiplicatio quartæ figuræ, mixtio principiorum & regularum, diffinitiones principiorum, species triangulorum, regulæ quæstionum, species regularum, nouem subiecta, termini extranei, quos Raymundus concipit per centum formas, & in istis quatuordecim, tota applicatio artis perficitur. Solutione autem quæstionis accepta, probatio eius, ab eisdem generibus, ex quibus solutio sumitur, requirenda est, varia illatione, mixtione, ascensu, descensu de principio ad principium, de subiecto ad subiectum, de regula ad regulam, de figura ad figuram: & quoniam ex his probationibus & consequentibus, nouæ quæstiones nascuntur, oportebit illarum solutiones per suas regulas eodem modo reperire.

*Probatio
quæstionis.*

Solutionem verò eiusmodi, quædam directæ, quando responsio ipsa immediatè ex terminis huius artis colligitur. Aliæ indirectæ, quando id quod pro responsione inuentum est, non in arte explicatum est, sed secundum artis terminos reperitur & excogitatur. Exemplum primi modi est, ut si quærratur, quid est angelus, respondetur secundum regulam quiditatis per figuram A, sic, angelus est, qui sua potentia agit, & sapientia cognoscit, nullo sensu imperante, vel obiecto mouente. Sed per secundum modum inuenimus responsionem, continentem regulam quiditatis non expresse, ex his quæ in arte ponuntur, sed secundum ea compertam, ut ex figura T. per angulos B & C. per angulum C. inuenitur aliquod loco generis, in quo angelus cum alia re concordat, ut si dicatur, angelus est spiritus. Deinde per B. inuenitur differentia, per diuisionem illius quod loco generis inuentum est, vel per separationem subiecti propositi, ab aliquo alio, quod sub eodem genere continetur, & emerget diffinitio talis, angelus est spiritus corpori non coniunctus. Similiter si quærratur vtrum angelus possit creare, secundum primum modum responsio sumitur per A, & per secundum modum sumitur ex T. E. K. videlicet, secundum potestatem, principium, & minoritatem, ostendendo negationem quæstionis, quia ipsummet quod ex nihilo factum est, non potest nisi ex præiacente materia aliquid facere.

*Exemplum
primi.*

*Exemplum
indirectæ.*

Quid est Deus? responderetur per mixtionem principiorum

A. ex diffinitione B. applicata ad C D. secundum primam speciem Q C. sic: Deus est illa bonitas, quæ infinite & æternaliter, est ratio boni, quod agat bonum, infinitum, & æternum.

Quid est angelus? respondetur per tertiam speciem Q C. & per principia T C H. angelus illa creatura, quæ est magis similis Deo. vel respondetur per regulam Q D. angelus est spiritus constans ex intellectu, memoria & voluntate, nullum habens appetitum ad corporis coniunctionem, & hæc vltima clausula sumitur per A G ad differentiam animæ rationalis.

Quid est anima? respondetur per T G est illa essentia quæ perficit corpus cum quo est coniuncta.

Quid est coelum? respondetur per T B H, est illa substantia corporalis quæ maior est omnibus aliis.

Quid est substantia? respondetur per diffinitionem A E, est ens per se naturaliter existens & agens.

Quid est corpus? respondetur per tertiam speciem Q C, est substantia, in loco occupans locum.

Quid est accidens? respondetur per tertiam speciem Q D, est instrumentum substantiale, quod per se existere non potest.

Quid est peccatum? respondetur per T D G K, est accidens in subiecto, quod nullam similitudinem habet cum Deo.

Vtrum peccator absolutus à sacerdote cum iniuncta pœnitentia, existens in bona voluntate satisfaciendi, si postea mutet hanc voluntatem, negligens & omittens pœnitentiam, sit absolutus. Respondetur negativè per A D T F Q E, quia fracto medio, frangitur duratio formæ & finis, & principium non se potest habere ad finem, per lineam continuam, & destruitur influenza & refluencia absolutionis.

Vtrum facta pœnitentia à sacerdote iniuncta, peccator sit absolutus à pœna & culpa. Respondetur per T B I hoc modo, sumendo differentiam inter sensuale & intellectuale, si culpa est magna in anima, & pœnitentia levis in corpore, ratione dissimilitudinis, peccator non est absolutus à pœna, nec à culpa, sed si contritio & dolor in anima æquipollet culpæ, quamvis levis sit pœnitentia in corpore, ratione virtutis sacramenti, liberatus est peccator à pœna & culpa: itidem si culpa sit levis in anima, & pœnitentia æquipollet in corpore, liberatus est.

Argumentorum autem dissolutio tribus modis perficitur: Aut enim solvimus fallacias verborum, vel sententiarum, ostendendo falsitatem argumēti, propter defectum quem habet in forma, vel in materia, vel in distinctione, constructione, cooperatione, coniunctione, & reliquis eiusmodi.

2. Modus. Aut dissolvimus argumentum, ostendendo diversitatem subiectorum, principiorum, mediorum, causarum, aut illis, vel

Argumentorum solutio.

1. Modus.

2. Modus.

illis, aliter, vel aliter inesse, & aliter ad hæc vel illa referri quod genus dissolutionis, apud Iuriconsultos maxime in usu est.

Aut dissoluimus argumentum, improbando ipsum, ostendendo ex aliis principiis, vel rebus necessariis, falsum esse hoc *3. Modis.* quod concludit vel dicit, vel hoc aut illud inconueniens sequi, dissoluendo & improbando rationem argumenti, & destruendo, ac improbando locum, ut quia falsus, vel male dictus. Aut negando autorem, vel autoritatem, vel quia auctori non est fides adhibenda, vel quia alia, vel maiori autoritate repellitur. Aut afferendo aliam rationem potiore, vel contrariam. Aut ostendendo aliquod inconueniens, quod sequatur, ex eo, quod in argumento positum est. Aut excipiendo à generali aliquod speciale, ratione exceptionis adiecta, ostendendo differentiam vel similitudinem, vel causationem, vel effectum, vel respectum, vel separationem, aliquorum inter se, ex subiecto vel prædicato, vel modo coherentia, ex quorum distinctione, & contraria applicatione, omnis improbatio & dissolutio componitur.

III. PARS PRINCIPALIS.

Hac est tertia pars principalis horum commentariorum, qua est de uniuersali dispositione, & applicatione artis, docens quomodo de subiecto aliquo vel qualicunque re de qua sermonem facere volumus per artem ipsam, copiosè differendum sit. Et hæc pars diuiditur in quatuor partes quarum prima est de ingressione: secunda de diductione, tertia de conclusione: quarta horum omnium tradit exempla, de quibus singulis nunc dicemus.

INGRESSIO constat Exordio, Narratione, Diuisione, *1. Ingressio.*
Hæc autem quoniam non satis doctè ex hac arte petitur, ideo qui velit, ad præcepta rhetorica se conferat.

Exordium ipsum, quod principium est sermonis, conciliat *2. Exordium* auditores, animumq; ipsorum idoneum reddit ad audiendam, faciens eos attentos, dociles, & beneuolos, quanquam ad hæc ipsa etiam in toto sermone oporteat conari.

Attentos reddimus auditores, si pollicemur nos de rebus *Attentio.* magnis, nouis, inuitatis, dicturos, etiam verbis excitantibus horando auditores ut attente audiant.

Beneuolentiam capiamus à nostris, ab auditorum, ab aduersariorum persona, & à re ipsa, cum nostra sine arrogancia, etiam *Beneuolentia.* ra uere circa adulationem prudenter laudamus, item cum iure

micorum odium, inimicitiam, contemptum, & inuidiam mouemus atq; cum rem ita proponimus vt ab eo quod odiunt, ad id quod diligunt auditorum animi traducantur.

Docilitas.

Dociles vero reddimus auditores, quatenus summam rei de qua agimus, breuiter complectimur, quæ pars in sermonibus, thema, vel thesis, hoc est propositum, vel positum vocatur: verum hæc omnia, vel agimus manifeste, vel per insinuationem, dissimulando, occulta interiectione verborum, ad mouendum beneuolentiam auditorum.

Exordij vi-
res & vi-
res. Sumendum vero est omne exordium, ex intimis ipsius rei de qua agitur, vt proprie cohæreat cum narratione rei, & ex ipsa natura videatur, non vulgare, non cõmune, non nimis prolixam, nec superfluis, vel nimium apparatus verbis compositum nec affectatum, ne fidem derogat dicenti.

Accommo-
datio eiusdõ
ad auditorũ
affectiones. Præterea vt omnia recte peragas, considerare oportet, mores auditorum, & coram quibus, quid, qualiter, qua audientium opinione, quo loco aut tempore, & secundum illorum rationes sermonem moderare, ac temperare.

2. Narratio-
nis. Narratio ipsa, siue negotij, siue rei, siue lectionis, vel qualiscunq; fuerit, breuis sit & clara atq; credibilis.

Breuis erit si nullo cursu, nullis ambagibus, sed solum necessariis verbis rem explicemus, cauendo omnem reduplicationem, & repetitionem.

Clara erit, si qualitates rei, propriis ac vsitatis verbis, debita & accommodata pronnciatione, vt auditores facile accipiant & intelligant, significemus.

Credibilis erit, si verisimilis, si eius circũstantiæ sicut natura rei vel negotij, & auditorum opinio postulat, debite obseruetur.

3. Diuisio.

Diuisio est rerum de quibus dicturi sumus breuis enumeratio, vt certas res animo teneant auditores, quibus dictis, sciant sermonem esse completum, & hæc debet esse absoluta, pauca subdistribuenda, ordinata.

Absoluta, vt nihil in ea desit, aut superfit, nullum assumendo, verbum, nisi necessarium.

Pauca, vt sola sine speciebus ita genera proponat, vt nec species tanquam dissimiles generi permisceat, nec superuacua assumens, vel in minutissima diuidens, vel plura quam satis est membra faciens, in eandem obscuritatem incidat, contra quam diuisio inuenta est.

3. Subdiuisio.

Subdistribuenda est, à generibus simpliciter expositis ad species, cum id res ipsa postulat, singulariter exequendas.

Ordinata, vt ita vnaquæq; res prosequatur, quemadmodum per diuisionem exposita est: vel quod vltimo distribuatur quæ auditor maxime optate videtur.

Qui autem secundum hanc artem, breuiori vel leuiori dispositione uti velit, is accepta materia de qua dicendum erit primum illam auditoribus proponat, & aliquo modorum deductionis prosequatur, aut certe cum re ipsa, intentio seu finalis causa dicatur, aut impulsua adiciatur, vel si diuisione quadam res proponenda sit, & simul, qua ratione, quo ordine, dicendum sit proponatur, ut attenti & dociles fiant auditores, captando beneuolentiã, ex personis & rebus, per loca superius tradita.

*Dispositio
hac ex arte
petita.*

Deductio artis est, qua ostenditur proposita re, aut propositione, aut quaestione, vel oratione, quomodo sermones argumenta, probationes accipere & deducere debemus, ex quo elicimus duplicem deductionis cursum, scilicet sermocinatum, & argumentatum.

Deductio.

Itaque in deducendo aliquo subiecto, siue sit dictum, siue oratio, siue propositio, siue quaestio (dico enim hic subiectum non solum quod in propositione subiectum est, sed omne id circa quod versatur animus, quodque est obiectum intellectus, vel cogitationis, quocumque eiusmodi posito) diuersimode deduci potest.

Vno modo plano processu, ex ipsa arte, ordine principiorum seruato, coniungendo, vel separando, subiecta, predicata, modos, determinationes, tam subiectorum, quam praedicatorum, & hoc vario modo, vel multiplicando vnum terminum ad alium, respectu actionis, passionis, imitationis, alicuius principij, secundum figuram A. vel T. faciendo commixtionem, cum pluribus & singulis terminis, varie commiscendo, vel per oppositum inuestigando, vel deducendo & variando secundum regulam aliquam aut quaestionem, commiscendo eis principia, secundum duplicem & multiplicem figuram, plane vel illatiue, vel secundum aliud quoduis inferendi genus, constructiue vel destructiue.

*1. Processus
planus.*

Illud etiam notandum est, nunquam tractari, aliquid, in quo non sit aliqua regula implicita, secundum quam ducatur id quod dicendum est.

Observatio.

Cum itaque res aliqua pro subiecto suscepta, est per artem deducenda, siue dictio incomplexa, vel intentio aliqua, vel sententia à præclaro aliquo autore posita, vel aliter suscepta, siue sit aliud quoduis thema de quo sermonem facere intendimus. Possumus subiectum hoc deducere per praedicata absoluta & respectiua, faciendo illorum inter se, tum ad subiectum ipsum variam attributionem, aliquo verborum diuersorum mediante ut per est, inest, fit, facit, habet, dicitur, possibile est, necessarium est, & eiusmodi, qualia superius inter terminos extraneos ostendimus, actiue vel passiue sumptis, multiplici ratione, vel

*Deductio per
praedicata.*

in

In seipso, vel ad seipsum, vel à seipso, vel per seipsum, propter seipsum, vel secundum seipsum, vel in quantum est hoc, vel in hoc, vel cum hoc, vel ab hoc, & secundum huiusmodi mutationes, prout possunt accidere, aut ex vna parte, aut ex diuersis, per eadem verba, vel alia, ad idem, vel ad aliud, vel ab alio, deducendo affirmatiue, vel negatiue nominaliter, vel verbaliter, discurrendo per principia, & regulas, & subiecta secundum variationē de vno ad aliud, de generalibus ad minus generalia, & per contraria, ascendendo, & descendendo, vt maior fiat multiplicatio, & varietas, mutatis nominibus, verbis, & propositionibus per quæ discursus eiusmodi applicari potest: & sicut procedimus in his secundum modum planum & simplicem, sic etiam procedere possumus secundum modum mixtum & multiplicem, multiplicando figuras, varia commixtione terminorum.

Deductio per regulas.

Si vero per quæstiones & regulas rē ipsam deducere volumus, siue implicite, siue explicite, hoc secundum aliquam quæstionem & regulam fieri potest, vt si de nomine non constet, primo quid nominis inuestigetur, deinde cum nomen explicatum est, vel per se constat, per quæstionem vtrum, rem ipsam inuestigamus, discurrendo tunc per omnia quæ in figura A. & T. ponuntur, per conueniens aut inconueniens, probatione affirmationem vel negationem eius quod propositum est sumendo locos plurimos, ex figura T. quibus probamus rem esse vel non esse.

Regularum singularis in sufficientia.

Illud autem considerare oportet, nullam regulam secundū se probare totam suam quæstionem, sine alterius commixtione: exempli gratia, si quæstio sit, vtrum iusticia est, si responsio sumitur per T. D. quia misericordia est, quæ est contraria iusticiæ, iam emerget regula qualitatis, in qua similitudo contrarietasq; consistit, soli enim qualitati aliquid est contrarium. Quod si responsio sit per T. E. quia Deus est, qui est causa & principium iusticiæ, emergit regula deriuationis de quo, & erit quæstio, de quo est iusticia, & secundum eundem modum, ex diuersis responsionibus & probationibus, aliæ vltcrius colliguntur: expeditis autem his, quæ ad vtrum dici oporteat, proximum erit inuestigare per quæstionem quid, secundum omnes species suas, & sic deinceps per reliquas omnes quæstiones, in vnaquaq; quæstione, illum modum seruando, qui de vtrum exemplificatus est, & fiat transitus de omnibus & per omnia quæ sunt in figura A. & T. adhibendo etiam subiecta, vel propter simile aut diuersum, vel propter subiecti operationem, vel principia, sic enim subiecta ipsa in probationem veniunt, vt de iusticia dicatur, ostendamus iusticiam esse in Deo, in angelo, in homine, iusticiam facere hoc vel illud, apud Deum, hominem, angelum,

Deductio per subiecta.
Exemplum.

angelum, & eiusmodi, commiscendo & multiplicando per singulas figuras, & in singulis subiectis, secundum illorum conditiones, veritates, falsitates, possibilitates, impossibilitates, aut de esse rei, vel de quidditate, vel qualitate, & similibus, per mixtionem multiplicis figuræ.

Hoc etiam addendum est præter istos terminos, in quibus artis huius discursus consistit, posse vndeunq; alios accipi, etiam alienissimos, vel quarumlibet multos, per quos eodem modo discurremus ad, ad rationem quæstionum, & cum aliquid simpliciter dictum est, postea dicatur respectiue, vel adiectiue, vel per oppositum, affirmatiue, vel negatiue, & sicut procedimus secundum modum simplicem, sic etiam procedemus per multiplicem, commiscendo, & iniungendo vnum alteri, ad probandum, & multiplicandum, in quibus probationibus, tanquam similibus, prioribus, consequentibus, principiis, causis, effectibus, mediis, distinctionibus, eorum quæ dicuntur, cum dissolutionibus argumentorum, & in singulis, sua multiplicatione, vt monstratum est adhibita.

Deductio per extranea.

Præterea, si quid alicubi, ab aliquo autore dictum, lectum, vel auditum memoriæ occurrit, simul recitetur, vel quantum ad res, vel quantum ad verba, ita enim late diffundetur sermo, in verba, & allegationes, similium, oppositorum, historiarum, sententiarum, sermonum, disceptationum, quæ omnia ita tractentur, vt non videatur à proposito recessum, & hoc maxime conuenit, & necessarium est, apud iurisperitos.

*Testimonium
et dicta ab
oratore.*

Est alius deductionis modus, qui diuisiuus dicitur, siue sit propositionis, siue rei, siue vtriusq; , per omnes figuras, præcipue per figuram Q. implicite, vel explicite, illa suo modo deducens.

2. Processus.

Itaq; si complexum est, vt propositio, vel sententia aliqua, primo partes eiusdem, quæ per diuisionem distinctæ sunt breuiter diffiniantur, & earum quidditas explicetur & singulæ earum tractentur, per quæstiones, & principia, & per subiecta, vt in priori deductionis genere ostensum est.

Conuenit etiam in hoc genere diuisiuo, quod quidem in sacris literis explicandis sæpe vsuuenit, vt distinctio fiat per translationes & allegorias, ad eliciendos diuersos sensus ex ipso sermone, & tunc in vnoquoq; sensu deducere rem, secundum processum supra notatum, & hoc particulatim, per singula membra, tum etiam commixtim, in tota propositione: Exemplum eius vt si pro Hierusalem accipimus ciuitatem, ipsam vel animam, vel ecclesiam militantem, vel triumphantem: similiter in sacris literis, per aquas accipimus populum, vel gentes, vel peccata, vel animam, vel cælum aqueum, vel elementum, &

sic de

sic de similibus, prout apud theologos iuxta quatuor exponendi genera hoc in usu est.

3. *Processus
seu modus p
extranea.*

Accedit adhuc alius quidem deducendi modus, ut puta quando una propositio, vel res, deducitur per aliam, ut si iustitia sit pro subiecto, & deducatur per hunc versiculum: *Arma virumque cano.* Dicamus iustitia armari hominem contra vitia, & tentationes, & per iustitiam reddi virilem animum, ne sensuum illecebris muliebribusque affectibus succumbat, & hominem propter iustitiam acquirere sibi perpetuam laudem & gloriam, & ab omnibus laudari & decantari ad posteros, in bonorum exemplum. Simili ratione, sit sapientia pro subiecto, & deducatur per illum versiculum: *O regina novam cui condere Iuppiter urbem.* Dicamus itaque, sapientiam reginam & novam, non senescentem, & illam condere urbem, videlicet ecclesiam, ad que nobis occurrunt tunc dicta Salomonis, vocantem eam mulierem adolescentiæ nostræ, & ipsam ædificasse sibi domum, septem excidisse columnas, & in hunc modum plura.

Ordinis commutatio

Correctio seu cautio.

Ex his quæ iam dicta sunt, satis patet ordo deductionis: sed hoc observandum est; ut ordinem commutemus commiscendo figuras, & hinc inde ex una figura transfiliendo in aliã, prout ornatus vel necessitas postulabit, unam regulam ex alia trahendo, multas introducendo, iterum recipiendo; sic tamen ut primum simplicia tractentur, antequam ad composita deueniatur: deinde vero permixtım, modo de tota re simul differatur, modo de singulis partibus, cum multitudine locorum essentialium & accidentalium probationum, improbationum, demonstrationum, solutionum & eiusmodi, quæ supra dicta sunt, adducendo substantialia prædicata & principialia, esse, essentiæ, actus, formæ, potentia, &c. quæ in figura A. & T. includuntur.

Apud oratores, deductio orationis in confirmationem distributa est, in quibus tota dicendi spes ratioque persuadenda consistit.

1. *Cõfirmatio*

Confirmatio est, propositæ narrationis approbatio secundum distributorum membrorum expositionem, secundum modum argumentandi ex locis & mediis superius traditum.

2. *Cõfutatio.*

Confutatio ex eisdem sumitur ex quibus confirmatio, nam contrariorum eadem est disciplina, & hæc fit sicut docuimus superius de argumentorum dissolutionibus.

3. *Causarum genera*

Sciendum insuper, quoniam in omni materia vel ethica, vel politica, vel theologica, tria occurrunt causarum genera.

1. Demonstratiuum, quod tribuitur in alicuius laudem aut vituperationem.
2. Deliberatiuum, ad suadendum vel dissuadendum.
3. Iudiciale, quod positum in controuersia habet accusationem aut petitionem cum defensione.

Præterea hæc genera sæpe mixtim agenda occurrunt, sæpe *Mixta,*
 etiam, & si non cum multis fiat consultatio, vel apud tribunal,
 tamen ab vna persona omnia hæc genera veniunt agenda, vt in
 prædicatione verbi diuini, concionator ipse sit actor, populus
 tanquam reus, conscientia iudex, aut vnus ipse suppleat omni-
 um suffragiorum vora.

Conclusio est vltima pars totius orationis, & sermonis ter-
 minus, auditoris memoriam reficiens, & animum eius com-
 mouens, & potest fieri tribus modis. *3. Conclusio.*

Vel potissimo aliquo argumento, in quo totum robur ser-
 monis consistat, atq; ita concludatur. *1.*

Vel fiat per enumerationem, ordine colligendo & commo-
 nendo, quibus de rebus verba fecerimus: & hæc debet esse bre-
 uis, vt rememoretur, non reintegretur, nec ab exordio vel le-
 ctione, sed secundum diuisionem, eius sumatur initium. *2.*

Vel amplificatione vtendum est, mouendo animos repentes
 & sedando commotos, quod fit per loca communia superius
 narrata: præterea secundum diuersos modos differendi, diuer-
 sos fines inferendo, vt puta in theologia, ad finem æternitatis
 & omnipotentia: in iure quod æquum, bonum & vtile: in ora-
 toria, quod deceat delectet: in mathematicis quod maxime
 perspectibile est: in sermonibus deuotionalibus, ad suspiria, la-
 chrymas: vel voluptatem, aut charitatem Dei, angelorum, san-
 ctorū & ecclesiæ, aut amorem proximi aut parentum, fratrum,
 coniugum, liberorum, familiarum, prælatorum, officiorum di-
 uinorum: aut honestatem, vt virtutum, maxime earum, quæ
 ad communitatem hominum, & liberalitatem, ac mandatorū
 alleuiationem, & conscientiarum serenationem valent: aut
 ad decorem, transferendo sensibilia ad intelligibilia & diuina,
 ad mentem & vitam angelicam, & similia, cohortando audito-
 res ad ea retinenda & in eos à quibus hæc violata sunt incitan-
 do odium & inuidiam, demum commouendo miserationem:
 hæc omnia multiplicando, explanando, probando, amplifican-
 do, per omnes artis partes, secundum duplicem & multiplicem
 figuram, atque ita concludendo sermonem, quemadmodum
 nunc per exempla ostendetur.

Reliquum igitur nunc est, vt exemplis quibusdam ostenda-
 mus ipsius dispositionis ac applicationis modum secundum
 præcepta ea, quæ in præcedentibus tradita sunt. Primum itaq;

exemplum sit, quale Andreas Canterius tradidit secun-
 dum planam ac simplicem deductionem. Sit itaq;

Ieiunium pro subiecto, atq; hoc deducamus

primo per figuram A.

D E

DE IEIUNIO SERMO.

DE Ieiunio habiturus sermonem, ab hoc euangelico verbo exordiar. Venient dies cum auferetur sponsus à filiis nuptiarum & tunc ieiunabunt. Quo verbo intelligimus palam, apostolis, qui tunc præsentes demonstrabantur, & per eos, toti ecclesiæ Christianæ, constitutum imperatumq; esse à domino nostro IESU CHRISTO ipsum ieiunium: sic enim & alio loco legimus: Quod vobis dico, omnibus dico: vigilate. Quis igitur hoc euangelico atq; dominico præcepto monitus, non studeat ieiunare? ut ad æternam quæ ieiunantibus promittitur saturitatem perueniat, dicente domino: Beati qui nunc esuritis, &c. cum perspexerit eam virtutum copiam, quæ in ieiunio collata est, & quæ in ieiunio perficiuntur, & quàm rectè ordinatam ac conditionatam est. Est enim ieiunium abstinencia cibi & potus, quidem abstinencia ea abstrahit, quæ carnis sunt ut conseruet ea quæ spiritus sunt, ut faciat obseruatorem suum seipso sublimiorem, ac ex corporali reddat spiritualem. Ideo inquit Apostolus: Debitores sumus non carni, non ut secundum carnem viuamus, sed spiritui: si ergo spiritu viuemus, spiritu & ambulemus: qui enim secundum carnem vixerit, morietur.

Hinc est quod ieiunium vnit hominem cum DEO nam & DEUS spiritus est & qui adheret DEO vnus spiritus efficitur cū DEO. Ieiunium autem quo quispiam DEO vnitur, vnum esse oportet non diuisum, sed omnibus ex suis partibus compositum cuius integritatem nulla diuisio quassauerit, ut scilicet sicut corpus ieiunat ab escis, ita anima à peccatis: sic totus homo ab omnibus concupiscentiis suis inordinatis ieiunet, capillus à superfluo cultu, ieiunet oculus ab inani visu, & aures à prauorum verborum auditu, à voluptuosis olfactibus nares, & lingua non ab escis solum & saporum delectamentis, sed & ab omni sermone inani & verbo otioso ieiunet. Excedat à corde omne impiū fomentum, inuidia, & auaritia, & omnis mala libido, hoc enim cordis est ieiunium: non tangat manus illicita, non proficiscantur pedes in scandalum, sic enim & manus & pedes ieiunabunt, hæc enim omnia collectione & integritate sua ieiunij constituent vnitatem atq; perfectionem.

Quæ itaq; ad ieiunij requiruntur perfectionem, si vnum eorum defecerit, non dicitur rectè esse ieiunatum, quod paucis verbis Iesaias significat inquiens: Non est hoc ieiunium contorquere quasi in circulo caput, sed solue colligationes impietatis, restitue iniusta, misericordiam fac in pauperes, &c. Solum enim quod perfectum est, hoc DEO gratum est, quoniam ipse perfectus, vnde illud Matthæi 2. Perfecti estote, &c. & Leuitici

uitici decimonono Sancti estote, quoniam ergo sanctus sum, & alibi: Non offerretis mihi morbidum, nec mutilatum, &c.

Omnibus itaque amplectendum est ieiunium, tanquam celeste ac spirituale bonum. Sed non dicitur ieiunium bonum, nisi bene fiat. Quid enim bonitas nisi communicatio: bene itaque ieiunat, quiescas quas sibi met abstrahit, pauperibus largitur, non qui velut exactor, tunc quando ieiunat, pauperes affligit, debitoribus suis tum maxime est infestus, quod apud Isaiam legimus, in die ieiunij apparet voluntas in molestandis debitoribus vestris, tum adijcit, hoc est ieiunium quod elegi, frange esurienti panem tuum, vagos & inopes recipe in domum tuam, & cetera. Quæ bonitas nisi ieiunio accesserit, non erit ieiunium bonum, si autem ieiunium non sit bonum, non erit Deo gratum qui nihil præcipit nec acceptum habet nisi bonum, quoniam ab eo omne bonum manat, & ex eo genere gratias sibi refundi iubet.

Magnum est ieiunium abstinere ab iniquitatibus, quia magna est iniquitatum multitudo, magna etiam aduersus hominem ipsarum pugna atque militia, ut eo maior sit in ieiunio laus, constrepentibus vndique tot hostibus, his quidem palam, illis per insidias, ut apud prophetam legimus: Domine quid multiplicati sunt inimici mei & alibi: Circundederunt me sicut apes: & ex hoc ieiunium illud maius est, quoniam ad animam pertinet: aliud verò ad corpus, & ad escas, anima autem plus est quam corpus, & peccatum plus quam esca, imò multo pretiosior est anima corpore.

In ieiunio etiam oportet esse perseverantiam iuxta sacrum illud prouerbum. Qui perseverarit vsque in finem, hic saluus erit: & qui legitime certauerit, hic coronabitur. Hinc Moyses accepturus præcepta, quadraginta dierum ieiunium continuauit, non manducans panem, neque vinum bibens. Multa alia afferre possemus perseverantiæ ieiunij exempla, quæ missa facio. Hæc igitur perseverantia si desit à ieiunio, ut in alijs virtutibus laudem euacuat, minuitque meritum, & perdit præmium.

Facit autem ieiunium possessorem suum potentem ad dominandum imperandum que suis concupiscentijs illicitis: sic & e contrario dimissio ieiunij impotentem hominem facit, hinc Saluator ait: Hoc genus dæmoniorum non eicitur nisi in ieiunio & oratione. & Apostolus præcepit: Abstinete à vino in quo est luxuria. & Ieremias: Venter mero æstuans, spumat in libidinem. Hoc in Loth ostensum est, qui propter ebrietatem commisit incestum. hoc in Holoferne, qui exarsit in amorem Iudithæ caputque & vitam amisit.

Tribuit ieiunium sapientiam: & diuinam, & humanam, augere disponit ad illam: vnde illud Prouerbum: Pinguis venter,

Kkk

macer intellectus: Hoc patet primo de Moyse, qui ieiunando diuinam scientiam & artes complexus est: Ieiunando Helias curru igneo euectus est: item Daniel & cæteri tres pueri ieiunantes scientiam adepti sunt: & apostoli ieiunantes receperunt spiritum sanctum: Ioannes ieiunando in insula Parthmos, reuelationes accepit secretissimas.

Ieiunium oportebit esse voluntarium: ipsa enim cibi abstinentia, nisi animæ electione fiat, nullam in se habet virtutem: hinc legitur: dominum Iesum spiritu sancto intrasse desertum.

Ieiunium virtuosum est, si ab homine virili fortiter sustineatur. hinc ad Hebræos 11. legimus, quomodo sancti in cauernis terræ, nuditatem, miseriam, & ieiunium, viriliter sustinuerunt.

In veritate autem ieiunare oportet, non simulatione, vnde Dominus in Euangelio: Nolite fieri cum ieiunatis sicut hypocritæ tristes, & cætera. & ergo ieiunij præmium non habebunt & cætera. vnde vobis scribis & pharisæis.

Gloriam nullam præstat ieiunium, nisi honestæ rei causa suscipiatur, ut si pro criminum ignominia, non enim est pro superstitione ieiunandum, nec pro inani gloria, vnde illud tu autem cum ieiunas, unge caput tuum, & faciem tuam laua.

PER FIGURAM T. DE INCEPS hoc modo ieiunium deducatur.

IEIUNIVM differt inter se, nam aliud spirituale, aliud corporale, quæ ytraque in veritate & perfectione ieiunij requiruntur, ut vnum alterius vtatur suffragio, nam corporale sine spiritali vacuum est, & spirituale sine corporali sepe difficilius obseruatur. Facit etiam ieiunium homines differre à bestiis, quæ suo appetitu ducuntur, ut neq; in cibo, neque in potu sibi temperamentum ponant, neque ab alia vlla voluptate cum delectabilia præsentia obiecta habent. Neque potest homo rectè homo dici, si tunc solum ieiunet, cum istis caret, & non potius in ipsa abundantia modum sibi ponat, ut de Dauid opulento rege, legimus, qui inter epulas regias sibi positas, cinerem, tanquam panem manducabat, & potum cum fletu miscebat.

Sicut homo per ieiunium discernitur à bestiis, ita coniungitur angelis, & aliquid maius in se habens quàm angeli, quoniam cibi potusque abstinentia angelis per naturam inest, quod nullo corpore induti, nullo fomento corporali vtuntur: homo autem qui incorruptibili corpore spirituales vitam meditationemque suscipit, potest angelis vel similis esse vel maior, angelicam in eo imitatus puritatem actione virtuosa.

Sicut angelis bonis ieiunium concordare facit ieiuantem
ita

ita malos dæmones expugnat & fugat, quos crapula libidoque improbi ianitores in atrium morale hominis admiserunt. Vnde Saluator ait: Hoc genus dæmoniorum non eijcitur nisi in ieiunio & oratione. Sic de Iuda legimus, quod post buccellam intrauit in eum satanas, videlicet quasi crapulæ sequax.

Ieiunio autem multiplex constituere possumus principium: nam in lege iustitiæ, ante peccatum institutum est, ut esset prohibitione lex, & ex obseruantia meritum: præcepit enim dominus, ne de ligno scientiæ boni, & mali comederent. Institutum est post peccatū in pœnā, dicente domino: in sudore vultus tui vesceris pane tuo, quo sæpe fraudaberis, &c. similiter quadagesimale ieiunium inueniemus in Moyse, in Helia, in Esdra, in Iudaica obseruantia, item in Christo, in apostolis, in pontificibus, & sanctis patribus institutum.

Ieiunium est medium coniungens in homine ea quæ inter se frequenti pugna certant, animam scilicet & corpus, ut inquit Apostolus: Caro concupiscit aduersus spiritum, & cætera: quare nisi ieiunio compescatur, sub spiritus imperio difficile continebitur, quod Sapiens in Parabolis innuit dicens: Qui delicate nutrit seruum suum, inueniet eum contumacem.

Finis ieiunij est, ut corporis affectus supprimi possint, ut animus non impeditus delectatione crapulæ, liberior sit ad suum officium exercendum.

Similiter hic aliqua inueniendo de vltimo triangulo.

Per figuram Q.

Per figuram autem Q. deducimus ieiunium, quærendo de eo, per diuersas quæstiones & diuersimode: ut, vtrum ieiunium est bonum, vtrum bonum sit ieiunare, quid est ieiunium, quid est in ieiunio, & in quibus est, quid operatur ieiunium in homine, quis tenetur ieiunare, quis non, de quo est ieiunandum, quare institutum ieiunium, quale debet esse ieiunium, quantum debet esse, quando est ieiunandum, vbi ieiunandum, vbi fuit institutum ieiunium, à quo fuit institutum, quomodo ieiunandum, cui ieiunandum, quotuplex est ieiunium, quoties est ieiunandum, & sic de similibus, accipiēdo solutiones quæstionū eiusmodi secundū regulas suas, miscēdo figurā A & T ut supra docuim⁹.

Alterum nunc exemplum esto, quod ponit ipse Raymundus 2. *Exemplū.* in sua Rhetorica.

Socrates ille philosophorum princeps facile & pater omnium, adolescentem quendam ingenua & liberali forma præditum intuens, cum is quidem tacitus diutule astaret: quin inquit loquere: age ut te videam ô adolescens: scilicet super animo & oratione magis quam specie exteriori iudicandum ratus. Atque equidem nunc quoque haud aliter censeo excellentiam

tuam, doctor egregie, seu potius omnes vos qui ad estis: vnus enim pro omnibus locutus est: velle animi ingenioliq̄ue mei ex oratione periculum facere: Et equidem tametsi nunc vereor ut expectationi vestræ parum satisfaciam, tamen quia non est quo possim hoc onus dicendi honestè auersari, in eum enim vltro dicendi campum ut Gorgiano more quacunque de re velletis dicturum sponderim, nec mihi nunc pedem retro licet referre, quippe galeatum sero duelli pœnitet. Esto igitur quod mihi excellentia tua proposuit, dictionis huius thema, ex media philosophorum ac dialecticorum schola depromptum. Accidentia conferunt magnam partem in eo quod quid est. Et quoniam non breuitate dialectica, quin oratorio symmate propositionem hæc tractare contendimus, primum omnium dispiciamus, sintne accidentia, & quid sint: deinde quid sibi velit hoc, quod quid est: ac postremo, quomodo magnam partem accidentia in eo quod quid est, conferant. Esse accidentia quodam modo sed non similiter tradunt philosophi, id quod accidentis peruulgata dictio declarat, quippe accidens est quod potest adesse & abesse præter subiecti corruptionem. Nimirum igitur esse accidentium à subiecto depēdet, ita sane ut absque subiecto omnino quidem non sint, cuius ratio est, quia sunt in alio, & non quidem ut pars. Impossibile est tamen ipsa esse absque eo in quo sunt: commensurantur igitur subiecto, & subiecti numerositate numerantur. Sic nempe hæc albedo, & hæc triangularitas sunt, quatenus hoc aut hoc (cui insunt) subiectum permanet, simulque cum eo (ut ita dixerim) adulescunt & senescunt, & intereunt, & locum mutant, & circumscribuntur, & peregrinantur, & sedent, & commutantur. Atque ad hunc quoque modum sæpenumero inuicem cedunt, scilicet calore pulso frigus admittitur, & calamitosam paternitatem orbitas excipit, & dulce olim coniugium tristi viduitate mutatur. Iam verò ex his quæ de accidente dicta sunt, id quod quid est, quid aut cuiusmodi sit patere arbitror: non semel enim subiecti mentionem fecimus, cui quantum, & ut ita loquar, entitatis ratio propriè conuenit, ut quod suæ entitatis robore accidentia sustinet & fulcit atque sustentat: quippe à substando haud dubium substantiæ nomen deductum est: & primæ quidem substantia quæ principaliter & maximè substare dicitur. Hoc itaque quod substare ex his quæ ei accidunt persæpe cognoscitur: siquidem substantia intelligibilis est, accidentia ferè sensibilia, quæ sensibus interioribus exterioribusque percipiuntur. Vt autem sensus * nostri sunt intellectus, sic ea quoque quæ sensibus percipiuntur, ministerio quodam ad eius cognitionem quod intelligibile est quasi manducunt. Enimvero ut multiplex est accidentium varietas, sic multiplex quoque ad cognitionem

* *ministri.*

tionem eius quod quid est insinuatio. Hanc autem accidentium varietatem, nouem philosophi distinxere capitibus, quæ principia seu prædicamenta appellant, mirumque illud est in tanta ipsorum varietate, summam ad hoc esse concordiam. & asperimas rursus inimicitias: nam ut verbi gratia dicamus, calor & frigus conueniunt quidem maxime: nam sub eodem sunt genere qualitatis: & maxime quoque discrepant, nam mutuo se expellunt, neque inuicem se compatiuntur, capitaliusque omnino est inter accidentia principalia seu extrema dissidium: nam media quauquam utrunque non participant, tamen atrociter inuicem non confligunt. Omnino vero ut in præliando, quod efficacius est alterum vincit atque expugnat, inque eius locum succedit: at ubi æquo Marte pugnatur, longius est certamen. Sic sane in iis quæ ex contrariis composita sunt, assidua est belligeratio & lis illa Platonica, donec mixtum soluatur, & compositio ea labefactetur. Sunt autem hæc quæ diximus hætenus vulgo quoque philosophantium notoria, & quæ scholarum omnium (si quidem sentiant) parietes & tabulata percallent. At (si quidem libet altius audire & dignitatibus vestris accommodatius) alia ratione hanc ipsam proportionem pertractemus. Accidentia nunc itaque libet appellare, omnia quæ extra Deum sunt, & quæ Deus non sunt: solum autem Deum id quod quid est. Atque ne id nouè aut affectatè nimium dicere videamur, Dei ad Moysen loquentis vnum afferatur verbum: Interrogauit Moyses Dominum: qui nam esset & quod haberet nomen? Ille autem, ego inquit, sum qui sum, sic loquere filiis Israel, qui est misit me, propterea quod quid est, bonum hoc esse necesse est, solus autem Deus bonus, solus igitur Deus est, qui ergo non sunt Deus, haud inepte hac consideratione accidentia dicemus. Sed bonitas creata est illius increatæ bonitatis velut vmbra quædam. Nempe illa immensa est atque æterna, hæc autem finibus certis conscripta, & temporis angustiis inclusa. Potest illa diuina quidem bonitas atque mundana subsistere, mundana autem absque diuina nequaquam. Atque hæc testatur Simonides ille noster, cum ait: Aperiente te manum tuam omnia implebuntur bonitate. Iam vero cognitio & industria quæ omnibus quidem rebus aliqua quodammodo inest, his siquidem clarius, illis autem obscurius. Similiterque ardor & studium sui aut rerum similium, & si conuenientium omnia hæc sunt ex cognitione amoreque diuino expressa, sed adeo sanè longe, ut respectu lucis illius quæ Solem vincit, & amoris flagrantis tenebræ cimeriæ & gelu glaciale possunt appellari. Quid dicam de virtute, quæcunque rebus inest, nisi diuina sit virtute fulcita, nonne omnis fragilis est & caduca? Fallaces verò rerum conditiones & instabiles (ut

i ta loquar) status , quis non videt , nisi qui sciens ac volens quo-
 cunque se vertat corporis animique oculos claudit? O vanas ho-
 minum species, ô desideria cæca , qui inter tantam tamque insi-
 gnem rerum omnium fragilitatem, gloriæ studēt, qui in his quæ
 dixi accidentibus firmamenti aliquid collocant, & non potius in
 eo qui est. Astruit ille ædes marmore pario , & summo auro la-
 cunaria obducit: exacuat alius montes, & abdita inde eruit me-
 tella: alius agris atque hortis colendis studet , & frequentius a-
 lius cogit armenta, multo verò magis plerisque hominibus sub
 potestate suam redigendis incūbunt, & nec suo nec alieno dum
 id efficiant sanguini parcunt : quod si quis est animo paulo ere-
 ctiore sidera contemplatur, aut intelligentias quas appellant in-
 uestigat. Sed nō est studiorum fructus si quis in eo subsistit, quin
 maius fuerit operæ pretium, in eius qui est cognitionem perge-
 re, ex accidentium horum contemplatione, magnā quippe par-
 tem conferunt in eo, quod quid est, hoc est ad eius qui quod est,
 cognitionem. Insensibilia enim Dei (ut ait Paulus ad Rom.) à
 creatura mundi per ea quæ facta sunt , intellecta conspiciuntur,
 scil. domorum atque turrium præsidia quib⁹ ciuitates priuatim
 publice que firmantur, Deum rerum omnium ostendunt præsi-
 dem esse, monstrātque tutorem : quippe siquid in his præsidij est
 que manus fabrefecit humana: quanto magis in eo qui ipsas ho-
 minum fabricatus est manus. Rectè igitur propheta ille psalmo
 graphus : *Nisi inquit Dominus edificauerit domum, in vanum la-
 borauerunt, &c.* Quod si ab iis qui artificio constant, ad naturam
 magis libet accedere, per omnes gradus offendemus, aliqua eo-
 rum quæ nos in eius qui est, cognitionem adducant, scilicet (ut
 verbi gratia aliqua attingamus) in exhaustæ fontium scaturigi-
 nes indeficientem nos credere monent Dei bonitatem, qua assi-
 dua largitione nihil minuitur aut euacuatur, ceu fontes perpe-
 tua aquarum emanatione non deficiunt vnquam, neque siccan-
 tur. Terræ verò ipsius latitudo , seu amplissima dixerim potius
 cœli capacitas, immensam Dei imaginē testantur. Iam verò per-
 petua hæc elementorum iuuenta, minimè senescentem Dei in-
 dicant æternitatem. Quid innumeræ arborum & plantarum vi-
 res, vim ne Dei omnipotentem approbant? Mirum hercle si me-
 dici ex harum contemplatione, in positione diuinæ admiratio-
 nis non rapiuntur. Alia verò multò luculentius, eum qui est, no-
 bis ostendunt, nempe formicæ, apes, feles, canes, mille que huius
 generis industria sibi ingenita, creatoris sapientiam, quanquam
 muta prædicare videntur. Hinc Salomon : *Nunquid non sapien-
 tia clamitat in summis excelsisque verticibus?* Rursus alia quo-
 que affectibus suis diuini animi quasdam exhibent notas, pu-
 gnant quippe pro catulis, & coniugia sua particularia defendunt,
 virtutes

virtutes autem diuinas nullū animal tam clarè exprimit quam homo, in ea enim iustitia, misericordia, prudentia, ita quidem, ut si semet homo sedulo contempletur, possit bonam magnamque partem cognitionis eius qui est, ex sui ipsius consideratione venari. Nec mirum est enim, ad imaginem & similitudinem Dei factus siue enim inferiora se, siue semetipsum homo rimetur, abunde inueniet, quibus in eius qui est, cognitionem aliquam adducatur. Quod si suscipiat, & in ea quæ supra se sunt, oculorū mētisque aciem dirigat, papæ! quanto insignius eum qui est cognoscet: Cœli enim enarrant gloriam Dei. Et certe veritatis diuinæ haud vsquam alibi tam clara sunt quam in cœlo documēta, vbi stellæ etiam quæ erronee appellantur, minime errant, sed lege certissima oriuntur & occidūt. Igitur (is qui mihi sæpe vocandus ad partes) Dauid propheta ait: *Sol cognouit occasum suam*. Denique si daretur nobis angelos penitus cognoscere, vbi omni perspicacitate Dei gloriam intueremur, sunt enim eeu specula certissima nulli obnoxia corruptioni, quæ diuinitas assidua sui contemplatione nitidissimè expoliuit. Sed iam quidem diutius ac propositum fuit, in accidētium serie immoratus sum, & multò tamen minus quàm res ipsa postulat, nullus enim dicendi finis esset, si quis velit quæ in rebus sunt diuinitatis imagines singulas prosequi. Et omnino autore Dionysio de reb⁹ sacris perfectissimè loquendum est. Ergò postquàm accidentia magnam partem conferre, in eo quod quid est monstrauius, idemq; & mathematicè & theologicè fieri admonuimus, nunc quæ in eadem sententiam ex Medicis atque Iuriscōsultis dici possent, cōsultrò omittimus, tum quod ex his, quæ dicta sunt, pleraque horum trahantur, tum ne ad clepsydram (quod aiunt) declamās, nouum ab integro sermonem ordiamur.

Vno autem longiori exemplo hanc artem planiorem faciemus, Sic itaque hoc prothema. *Spiritus Domini repleuit orbem terrarum*. Pro deductione huius aliorūq; similitū se quēs processus aduertat, incipiēdo p̄ regulā entitatis, ac quæst. vtrū, ostēdēdo primo spiritū ipsū esse, hoc modo ut sequitur exordiēdo.

Summus omnium opifex Deus, æternitatis Domin⁹, fons & origo iustitiæ, qui omnia fecit & creauit, non in tempore, neque ex tempore, sed ex opere suo, simul & iam temporis dedit initium, quod quidem opus, extra suam naturam & substantiā non est, quoniā nō est mūd⁹ Deus, neq; aliquid Dei. Deus. n. ante mūd⁹ hui⁹ opificiū, credi aut intelligi nō potest aut otios⁹ fuisse, aut sol⁹, quasi p̄ hoc æternitatis tēp⁹, à tot æternis seculis, ab ipsa æternitate, cōmētat⁹ sit quid se facere oporteret. Est ergo in Deo actio quædā intrinseca, naturæ & substantiæ consors, quem rectè spiritū Domini nominam⁹. Neq; n. sine spiritu Deum esse fieri

potest, si Deus ipse est & si aliqua suarum dignitatum in ipso vere esse dici possit, esse enim diuinum cum sit natura bonum, & ipsamet bonitas, incommunicabile esse non potest, est enim bonitas, ratione cuius bonum est bonum, & bonum agit bonum, quod nisi in communicatione esse non potest: itaque quomodo ab æterno Deum bonum esse dicemus, qui nullum bonum agat nullum spiret bonum spiritum, sicut ipse est bonus, nam & Deus spiritus est, & ex seipso spiritum spirat, non separatum, quia ex sua substantia est, quæ indiuisibilis est, sed sibi coniunctum, atque eiusdem secum immensitatis & æternitatis: nam si infinitus est Deus, infinitum aliquod esse producit, hoc autem non est mundus qui certos suos habet terminos, certa sua latitudine ac longitudine descriptus: similiter non terra, non ignis, non aliquid horum quæ conspiciuntur siderum, hæc enim omnia finita sunt, sed Deus ipse, æque infinitum, æque immensum incomprehensibilemque spiritum, ex se spirat, spiratione veniente ex illa immensitate, & tamen ab illa immensitate non egrediente, quoniam & ille immensitatis capax. Etiam cum æternus sit Deus & otiosum vel solum esse non posse bonitas facit æqualem sibi ac coæternum producere immensitas ipsa æternitasque concedunt, ab æterno autem mundus non fuit, spiritum ergo habet Deus, qui ut est immensitate coæqualis, ita duratione coæternus.

Sed posset quis opponere istis, si Deus est immensus & infinitus, ergo nihil producit à se ab æterno realiter distinctum, sed ab æterno solus Deus. Item cum nullum æternum sit principiatum, spiritus verò principiatum, igitur non æternus. Probatum hoc, nam quicquid aliud producit, prius est eo quod producit: siue fiat necessitate, aut voluntate, vel natura, siue etiam sit extra naturam, etiam si productum sit idem cum producente in substantia, ut riuus cum fonte, tamen ille natura prior est, similiter in productione voluntatis, electio præcedit actum, ergo coæternus Deo spiritus esse non potest.

Sed eiusmodi oppositionem dissoluit ipsa differentia seu diuersitas actionum Dei aliarumque rerum agentium: nam omnes operationes diuinæ, secundum modum operationum diuinarum, simul sunt cum ipso esse diuino, quicquid enim per suam formam agit, & quod ipsum pura forma est, neque prius est & agit, neque prius agit hoc quam illud, cum simul omne suum esse complectitur, propter immensitatem, omnem durationem suam propter æternitatem, omnem etiam actum suum propter omnipotentiam: spiritus aliquis diuinus est, & diuina spiratione ac substantia coessentialis, ipse idemque & vnus cum Deo, ut non possit ab eo seiungi præterquam per eum modum qui relationis est, sic enim à Deo differt ipse Deus. Possibile itaque est cum Deo
spiritum

spiritum esse, qui sic sua sapientia, aut certe suæ sapientiæ amor, idem ipse Deus: virtus Dei manans ex potentia, veritas ex sapientia, gloria ex bonitate; vt sicut in ipso Deo sic simplicitas summa extra omnem commixtionem, & vnitas omni multiplicitati repugnās, similitudo sine similibus diuersitate, æqualitas sine æqualium disiunctione; sic etiam in ipso Deo summa distinctio est nam otiosum Deum ac nihil agentem (velut Epicurus dicebat) esse non potest, agit ergo aliquid, & actus quidem alius ab agente, quanquam non aliquid aliud secundum substantiam, sic & cogitat Deus, & cogitatio non est cogitans, & diligit Deus, & dilectio non est diligens, ergo spiritus Dei à Deo est alius quidem personaliter ab eo distinctus, spirante aliud secundum personam, spirando idem secundum essentiam. Referunt enim ad idem, spirans & spiratum, & id oppositionis genus quod secundum relationem est solum in Deo considerare licet omnia alia oppositione semota.

Ostensum est per regulam Vtrum, & figuram A. spiritum ipsum esse. Idem modo ostendere possumus per eandem regulam, & figuram S. hoc modo.

Denique diuinum spiritum esse, tota mundi series, ab ipso suo ducta principio apertissime monstrat: nam cum Deus ipse est æternus, & ipse aut solus aut otiosus esse non potest, creatum vero nullum est æternum, est ergo spiritus aliquid Dei, & ipsi Deo cœternus, non enim potest bonitas Dei esse bona, nisi spiret, neque immensa si non ex maximo & infinito illo bono, immensa atque infinita actio procedat, cœterna & cœqualis suo principio. Quid enim Deum posse dicemus, qui nihil agat: quid cognoscere, qui nihil cogitet: quid velle, qui nihil amet: hoc autem totum spiritus est, siue diligere, siue cognoscere, siue agere.

Angelus etiam à Deo creatus, cæteris creaturis superior, & spiritualis naturæ, ostendit Deum spiritum esse, & spiritum spirare, nihil enim est creatum, cuius non sit in creatore idea: angelus spiritus est, igitur in Deo exemplare suum habet, vt diuinum spiritum esse oporteat, quid enim in angelo spiritualis bonitas, nisi ex Deo bonitas in ipso spirata: quid spiritualis magnitudo in angelo, nisi magnificus spiritus magnifice spiratus à Deo, sicque in angelo duratio, si non in Deo sit æterna & perpetua spiratio.

Cælum ipsum spiritu mouetur, siue ille angelicus sit, siue ipsi cælo intellectus insitus, quam nonnulli cæli animam vocant semper hic à Deo est, & diuinum spiritum ostendit: nam quo pacto tanta cæli magnitudo perpetuis legibus consistere posset si non maximus ille Deus etiam huic machinæ præsideret, hoc

vero ita per medium spiritum fieri oportet, actus enim omnis est in fluxu, siue manenti, siue egredienti.

Videmus etiam hominem spiritu viuere, & diuersos in homine spiritus esse, alium alio maiorem, atq; vnum alteri præesse: quare ad verum supremum spiritum, qui diuinus est, peruenire oportet, vt in omnibus magnis ad aliquod maximū quod sit infinitum, & in omnibus durabilibus, ad aliquod æternum. In ipsis ergo spiritibus, etiam quos subordinatos in homine videmus, ad vnum summum & immensum spiritum, à quo fluxus omnium deriuatur, peruenire oportet.

Sic etiam in aliis viuentibus considerare licet, siue perfecta siue imperfecta sint, imaginatiua aut sensitiua: nam sine spiritu neq; viuunt neq; mouentur.

Vegetabilia etiam ipsa quod extenduntur & crescunt, & suo modo viuunt, spiritu quodam hoc aguntur, per humores descendente.

Elementa etiam ipsa, quamuis inter se separata sunt, & aliud terra sit, aliud aqua, &c. sic tamen ipsis spiritus immixtus est, vt sine illo esse non possunt.

Sequitur itaq; Deum habere spiritum sibi intimum quo se moueat sine mutatione, operetur sine passione: quo mediante etiam fieri id intrinsecū spiritus habet in Deo quo agat, faciat, regat spiritus omne opus suum, & quicquid in vniuerso suo opere administrat. Manifestum est ergo spiritum esse diuinum, vbi tot alij spiritus spirituumq; operationes comperiuntur.

Satis nunc ostensum est, spiritum ipsum esse: sed quid sit hic spiritus, modo videndum est. sed priusquam ad eius diffinitionem accedamus, diuisione vti oportebit, quoniam diuersimode hoc nomen spiritus in sacris literis positum reperitur.

Est itaq; ex spiritibus creatis, spiritus angelicus corpori non coniunctus, qui quoniam non materialis, non corporeus est, suum esse nullo vocabulo aptius explicari potest quam quod dicatur spiritus: hinc apud prophetam legimus, Qui facit angelos suos spiritus, & inter hos spiritus multæ varietates sunt, tū ordinis & officiorum, tum morum & qualitatum, quæ hoc loco prætereunda sunt.

Est alius spiritus humanus, & ille est corpori coniunctus non tamen corporeus: immortalis, incorruptibilis, immaterialis, quoniam forma est homini, cui corpus materia est: & hunc spiritum, animam appellamus, qui est principium vitæ, sensus motus, intellectus, in homine imaginem diuinam maxima sollicitudine præ se ferens, non ductus de potentia materiæ, vt ceteræ formæ, sed in ipsa incorruptibilis, inextinguibilis, separabilis, tamen, & aliquando etiam corpus suum quod deseruit reassum-

pturus

præterea. Et de hoc spiritu inquit apostolus, Si spiritu viuimus, spiritu & ambulemus, & alibi: Caro concupiscit aduersus spiritum. & Iacobus: Corpus sine spiritu mortuum est. & Genesis legitur Fecit Deus hominem de limo terræ, & inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ.

Et præterea spiritus animalis, qui omni animali post hominem inest, etiam ipsi homini, & in hoc spiritu conseruantur virtutes corporis, atq; à suis fontibus per totum corpus manant, siue sint animales, qui sensum & modum ministrant, quibus à cerebro dicitur esse principium: siue vitales sint, quibus à corde prima sedes: siue naturales, quibus nutritio, digestio & generatio deriuantur, inter quem spiritum & animam quid intersit, per Augustinum de spiritu & anima pluribus disputatur.

Est præterea spiritus ille, quem ore, naribus trahimus, quãuis eo carere non possumus, refocillatur enim cor, neq; tamen est spiritus naturalis, quamdiu conuersus non est per nutritionem, de hoc spiritu legimus apud Job: Spiritus meus attenuabitur, & Sapientiz sic, Caue tibi ab homine cum spiritus est in naribus eius.

Est præterea alius spiritus elementalis, vt est aer, maxime si moueatur, vt apud prophetã, flabit spiritus eius & fluent aquæ,

Omnes quidem hi spiritus diuini sunt, sed ille maxime spiritus domini est, qui est diuinus, & ipse Deus, & de hoc nunc sermo est, cuius descriptio nisi relatiue dari non potest, spiritus enim refertur ad spirantem, & eius quidem duplex respectus, vnus principalis, & ille intrinsecus in spirantem; alius accidental s & secundarius, qui progreditur in exterius. Spiritus igitur domini duplex est, alius intrinsecus alius extrinsecus. Intrinsecus est ille, qui ipsi diuinæ substantiæ & naturæ consors, idem ipse Deus, diuina intuitusq; inspiratione in Deo est, & in Deo spiratur, & quoniam ille spiritus est Deus, & spiritus Dei dicitur: spiratur enim à Deo & tamen à Deo non egreditur neque exit, sed in ipso manet.

Extrinsecus vero spiritus est, non diuersus quidem à priori per essentiam, sed solum secundum rationem, & de hoc spiritu præsens sermo est, quando dicitur, spiritus domini repleuit orbem terrarum & alibi de eodem dicitur: verbo domini cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis ornatus eorum, agit enim Deus per essentiam suam & agere suum est suum esse & posse, quod in nulla alia re inueniri potest, neq; enim quum loquitur Deus, ita loquitur, quod suum loqui non etiam Deus sit, quamuis hoc ipsum quod sermone efficitur ex intrinsecis operationibus, non sit Deus, ergo ille idem spiritus extrinsecus diuinus est, qui est intrinsecus, sed diuerso respectu.

Est

Est igitur spiritus Dei intrinsecus, ignis amorque ex mente verboque diuino procedens, ipsam mentem diuinam cum est spiritus domini, & spiritus sanctus: nihil enim est in Deo, quod non idem Deus sit: nullum in eo accidens, nisi prædicationis, realis autem inhaesionis nullum, quia est forma simplex & actus purus.

Sed spiritus domini secundum relationem extrinsecam est diuina operatio, immediate ex diuina essentia & virtute procedens, ad producendum aliquid ideatum: neque enim villo modo est medium inter Deum & spiritum suum essentialem, neque inter spiritum Dei & proprias operationes diuinas medium intercedit, quoniam in Deo est virtus dispositiua, operatiua & omnia illa quæ ad perfectionem operationis requiruntur. Nam quum actio fit à maiori ad passionem sibi proportionatam, & Deus ipse omnibus rebus maior est, & omnis res minor Deo, non potest aliqua res esse resistens operationi diuinæ, aut non capax operationis eius, ergo neque aliena dispositione vel administratione vitur in actibus suis.

De hoc itaque spiritu, eo modo spirato, misso, replente & operante, diuersis in locis sacrarum litterarum legimus, vt illud: Spiritus domini repleuit orbem terrarum. & alibi: Spiritus domini ferebatur super aquas, & alibi: Ingressus est Iesus spiritu sancto in desertum, & alibi: effundam de spiritu meo super omnem carnem: & de Antichristo legitur in Apocalypsi: Quoniam interficiet illum Deus spiritu oris sui: quæ omnia loca ostendunt, spiritum ita vere describi posse, vt descriptus est intrinsece & extrinsece. Vnde illud Iohannis de spiritu intrinseco. Tres sunt qui dant testimonium in cælo, pater, verbum & spiritus sanctus, & hi tres vnum sunt: de spiritu extrinseco sic: Et tres sunt qui dant testimonium in terra, spiritus, aqua & sanguis: & hi tres vnum sunt.

Sed vt apertius quid iste diuinus spiritus sit intelligamus, quia totus & plane explicari nec vere diffiniri potest, multiplici circuitione naturam ipsius ambiamus

Est itaque spiritus Dei, prima diuinæ bonitatis enarratio, communicata cum essentia diuina & operatione. Est spiritus Dei magnitudo amplitudinis diuinæ, per quem neque spirando magnificatur Deus, neque ex seipso producendo diminuitur, quoniam non est illa immensitas diminutionis capax, aut vnitas multitudinis, aut sublimitas inæqualitatis, cuius virtus in Deo sita est, quæ in spiritu ipsa inspiratione ostenditur vt idem sit spiritus cum Deo, atque eidem Deo æqualis, atque illius etiam vnitatis & æqualitatis nexus, perpetua firmitate eos coniungens. Est itaque hic spiritus diuinæ bonitatis exemplum & actus ipse quo diuina

diuina potestas ostenditur, actus videlicet extrinsecæ operationis. Ergo spiritus sanctus sicut actus est diuinæ potestatis, ita est immemoratio diuinæ sapientiæ, dilectio diuinæ voluntatis, diuinæ virtutis operatio, exemplar veritatis, quies gloriæ, pulchritudo distinctionis, concordantia vnionis sine oppositione, medium coniunctionis, inter principium paternitatis & finem filiationis, summaq; æqualitas omni maioriæ & minoriæ remota: & ita fit, cum sit maioritas Deo ad creaturam, minoritas vero creaturæ ad Deum, æqualitas quædam inueniatur non extra, sed intra Deum, & ea est Spiritus sanctus.

Est itaque Spiritus sanctus, portio quædam diuinæ substantiæ & naturæ, non partita neque diuisa à Deo, sed sola relatione distincta, procedens interius, missa & replens exterius, operata interius, operans exterius, in omne id quod operatum est: & hic spiritus replet orbem terrarum, repletionem operatiua & conseruatiua.

Satis nunc de spiriteu loquuti sumus, quamuis adhuc plura dici possent. Sed residuum nobis est, vt quomodo hic spiritus repleuerit orbem terrarum, videamus. Priusquam vero id aggrediamur, quid per orbem terrarum significetur ostendemus; Esse namque orbem terrarum, primum ostendit bonitas operantis, qui non solum aliquid facit intrinsecum, sed & extrinsecum: & quoniam id extrinsecum ideo magnum quidem fecit, sed non infinitum: ita etiam durabile, sed non æternum: ita etiam agens, influens & operatiuum, vt suæ potestatis vim ostenderet: ita cum aliquid fecit ex nihilo suæ sapientiæ considerationem, ita dilectionem suam in tantæ tam confusæ machinæ conseruatione, virtutem in agendo, veritatem in existendo, gloriam in quiescendo demonstraui. Nihil enim aliud orbis terrarum hoc loco nobis insinuat, quam aliquod materiale, confusum, vacuum formis, chaos. Nam quum manifeste videmus, esse aliquod commune materiale possibile, in hoc orbe terrarum per diuersas species communicatum, facile ex hoc intelligimus, communem quandam & confusam materiam fuisse principio, quæ postea formarum diuersitate, distincta est: Nam cælum & cætera omnia quæ sub cælo sunt, omnia habent aliquod corporale sensibile, mobile, mutabile, quibusdam tamen gradibus: hæc autem omnia secundum materiam, non secundum formam proueniunt. Apparet itaque materiam aliquam his omnibus inesse communem, quæ esset aliqua bonitate bonificanda, magnitudine magnificanda, distinctione distinguenda replenda formis, quæ omnia suapte natura esse, nec fieri possunt, sed per spiritum domini fieri necesse est: nihil enim suapte natura confusum, per se distingui potest: impugnat enim se

mutuo distinctio & confusio, nec vnum alteri principium esse possit: confusio enim materiam habet proxime, distinctio vero formam seu efficientem. posita itaq; est in orbe terrarum, scilicet opere creato & partium suarum distinctio, quæ separet compositum à simplici, materiale à puro formali, commixtum à commixto, similiter omnium illorum inter se unio, videlicet materię & formę, atq; concordantia in contrarietate. Sic etiam ipsa terra vt pura materia, principium habet ad formam ratione aptitudinis, quæ mediū est, qua peruenitur ad perfectionem & finem operis. atq; per hunc modum adhuc in confuso terrarum orbe est æqualitas confusorum & minorū maioriē & minoritate secundum distinctionem disposita, pro nobilitate formarum, quibus orbis terrarum repletur, per spiritum domini, repletionē videlicet operatiua & conseruatiua.

Ipsē enim spiritus diuinus simplex forma est, orbis vero terrarum informis materia: recte itaque considerare possumus, in spiritu, diuinam bonitatem diffusam: in orbe vero terrarum, malitiam indigentium: in spiritu, magnitudinem infinitam: in terris corruptibilitatem & mutationem: in spiritu, potestatem agendi: in terris, possibilitatem patiendi: in spiritu, potentiam reatricem: in terris, imperfectionem errantem: in spiritu libertatem: in terris, necessitatem: in spiritu virtutem: in terris, vitium: in spiritu veritatem immutabilem: in terris, figmentum corruptibile. Spiritus in se orbem terrarum & in ipso existens semper vnus atq; idem manet, operans in orbe terrarum, ab illo nunquā immutatus, sed illum immutans, faciens illum ex malo bonum, ex paruo magnum, ex mutabili durabilem, ex confuso distinctum. Hoc est suum replere, quo recte dicimus spiritus domini repleuit orbem terrarum.

Vnde euenit vt sicut diuinum quendam spiritum esse oportet, qui vt procedit intrinsecus, ita operatur extrinsecus. Sic & orbem terrarum esse dicimus, vt in illum operetur, illum repleat, vt scilicet ipsum orbem terrę qui de se bonus est, sua repletionē bonificet, immensitate sua extendat ac multiplicet, æternitate confirmet potestate cõtineat, sapientia regat, amore diligat, virtute operandi vim tribuat, veritate certa lege cōscribat, gloria in fine suo conuiescere faciat, distinctiōne quæ confusa sunt separet, concordia distincta oppositaq; connectet, principiu sit influens, medium perfluens, finis affluens & refluens: quam repletionem si ab orbe terrarum sustuleris: maioritas ipsius tendet ad minoritatem, omni æqualitate semota.

Iam vero diuinum esse spiritum, orbemque terrarum, tota mundi series ab ipso suo ducta principio apertissime monstrat, & eundem spiritum ipsum orbem terrarum replere, cōsequitur

ut ipsum bonificet: omne enim bonum natura sua diffusivum est, suum enim & esse & posse natura participat: & quo plus habet de essentia boni, eo amplius habet de potestate bonificandi. Cum itaque spiritus domini bonus sit, opus suum est bonitatem communicare. Itaque spiritus Domini bonus, ab ipso bono, itaque spiritus Domini bonus sit, opus suum est bonitatem communicare. Itaque spiritus Domini bonus, ab ipso bono participatus, atque eidem semper coniunctus principians in orbem terrarum bonitatem, potenter ac sapienter replet illum: nisi enim ita esset, tota ipsarum terrarum potentia & essentia tenderet ad corruptionem. Et quanquam spiritus iste distinctus sit à terris, tanquam infinitus à finitis, æternus à mutabilibus, perfectus ab imperfectis, mira tamen continuitate ipsi orbi terrarum intimus est, penetrans sua bonitate omnes punctos essendi, in toto illo orbe transfusus, penetrans omnia, & tamen non comprehensus.

Sed opponet forte aliquis, spiritum æternum esse, orbem verò terrarum non ex tempore, sed in tempore creatum: sic spiritus æternam bonitatem esse, temporalem verò eam quæ est orbis terrarum: item spiritum ipsum otiosum dici non posse, quoniam neque Deus ipse otiosus est cuius est ipse spiritus, terram autem repleti non potuisse, quando orbis terrarum nec dum erat. Porro etiam, quum opus illud distinctionis & separationis in orbe terrarum operatus est spiritus, neque habet quod amplius agat, nunquid ad otium rediisse dicitur spiritus, præsertim qui actus & forma est, qui est bonitas semper bonificans, magnitudo semper magnificans, potestas semper agens, sapientia semper regens, voluntas semper diligens, & tamen legimus deinde, spiritus domini replevit orbem terrarum, scilicet æternaliter.

Sed ut hanc oppositionem evitemus, distinctione opus est, considerandaque varietas respectuum, ipsius spiritus ad orbem terrarum, qui quidem respectus alius est idealis, alius operativus: & ille quidem alius creationis, alius sanctificationis, alius conseruationis, alius conformitatis, de quibus singulis tractare pro nunc nimis longum esset. Ergo dicamus, quoniam secundum idealem respectum, spiritus deinde replevit orbem terrarum æternaliter, in ipsa mente divina, in ipso unico spiritu qui à mente illa effluit: sic enim æternum est orbis terrarum exemplar, ad cuius similitudinem exterior orbis terrarum formatus est, non per similitudinem imperfectionum, sed perfectionum: non conversionis, non malitiæ, non defectus eius qui in exteriori est, exemplar aliquod in Deo est, atq; hunc ab æterno replevit spiritus Domini: sed quicquid perfectionis in eo est, quod exterius productum est, perpetua idea in Deo servatur & manet. Et hoc

est

est quod propheta commemorat dicens : Meæ sunt omnes feræ sylvarum, & pulchritudo agri mecum est. Et sic Spiritus domini repleuit orbem terrarum ab æterno, interius in ipsa mente diuina. Repleuit autem tunc exterius, cum nouum aliquod faceret, vt in creatione, in distinctione, in conseruatione, in quibus replet quotidie orbem terrarum, qui in ipso est, & ipse in illo nunquam otiosus, & cum illo intimus illi, secundum esse, agere, subsistere, &c. similia. Replet autem non occupatiue, quia non corporeus, nec impulsiuè vt aër, neque successiue per motum, neque vt Spiritus angelicus, qui licet immaterialis, & incircumscribibilis sit, diuersis tamen locis simul esse non potest: sed pro immensitate sua, & cum illa idem ipse omnia replens: & sic oportet intelligere: Spiritus domini repleuit orbem terrarum. Hinc propheta Psalmo quinquagesimo, triplici nobilissima denominatione Spiritum ipsum qualifcat & describit vocans eum rectum, sanctum & principalem: Rectum, quia nulla commixtione incuruatur à naturæ suæ dignitate: Sanctum, quia absolutus ab omni compositione: Principalem, quia omnis bonitatis, virtutis, perfectionis principium est. Sed vt ad nos ipsos sermonem nunc trahamus, quoniam orbis terrarum nobis gentes ac populum, atque ipsum hominem qui minor mundus dicitur, ac ipsam animam lapsam ac peccatis confusam significat: idcirco Spiritum implorantes diuinum, ostendendo terrarum nostrarum tenebras, infirmitates, defectus, deformitates, supplices postulemus, ab ipso Spiritu repleri gratia & misericordia, vt nostra mala bonificet, depressa exaltet, mutata stabiliat, debilia confirmet, dirigat errata, ligataque resoluat.

F I N I S.

ORNATIS.

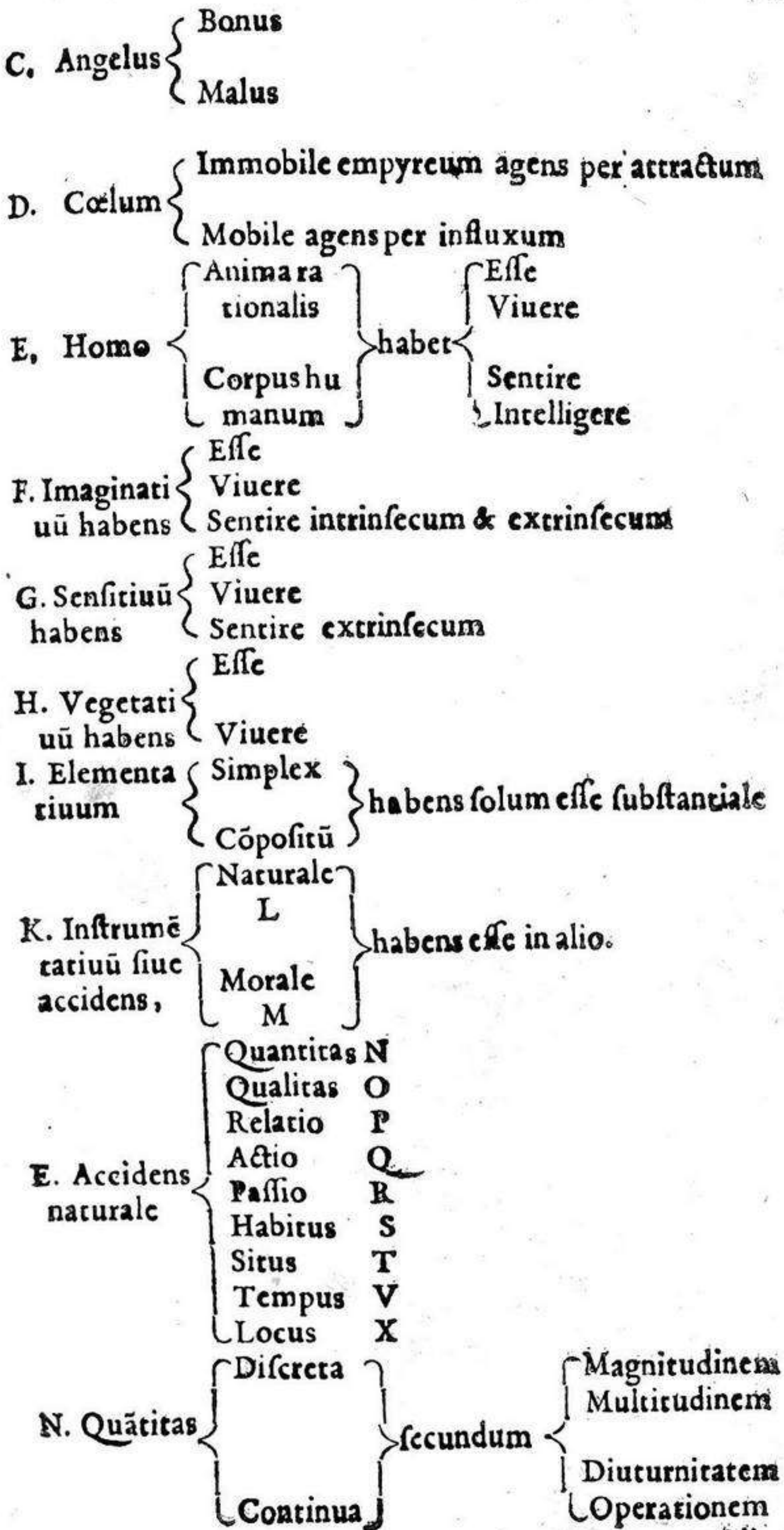
ORNATISSIMO VI-
RO, LL. DOCTORI ADOLPHO
ROBOREO AGRIPPINENSI CANONI-
co ad Gradus Mariæ Virginis, Hen-
ricus Cornelius Agrippa
S. P. D.

SCRIPSI olim commentaria in artem breuem
Raymundi Lullij, doctor eximie, hæc tandem in
tabulam quandam tanquam fasciculum, contra-
xi, quæ memoratu facilis, cuncta commentaria
subinde animo reduceret. Hanc tabulã tuæ humanitati de-
dicatam, pro xeniolo offerendam decreui, ratus exiguum
hoc munusculum, non ex suo valore, sed ex mittentis animo
fieri estimaturus. Quin et collata hac tabula, cum ipsis com-
mentariis, videbis te pari estimatione habitum, quo
is cui ipsa nostra commentariola olim dedica-
uimus, quæ unã cum hac tabula etiam
ad te mittimus.

Vale.

LM

O. Qualitas {
 Habitus & dispositio.
 Naturalis potentia vel impotentia.
 Passio vel passibilis qualitas.
 Forma & circa eam constans figura.
 Contraria & contrarietates.

P. Relatio secundum {
 Superlacionem } Ex natura verbi.
 Suppositionem }

Q. R. Actio & passio. {
 Æquiparantiam } Ex natura rei.
 Applicationem }

{
 Intrinseca. ————— } Intensa.
 Ext. inseca. ————— } Extensa.
 Remissa.

V. Tempus.
 X. Locu.
 T. Situs. { Variantur quantitate.

S. Habitus. {
 Intrinsecus.
 Extrinsecus.

M. Accidens morale {
 Virtutes.
 Vitia.

II. Prædicata absoluta {
 B Bonitas.
 C Magnitudo.
 D Duratio.
 E Potestas.
 F Sapientia.
 G Appetitus.
 H Virtus.
 I Veritas.
 K Gloria.

B. Bonitas. {
 Permanens.
 Fluens.

C. Magnitudo {
 Virtutis.
 Molis.
 Actionis.

D. Dura-

III. Respectus {
 B Differentia
 C Concordantia
 D Oppositio
 E Principium
 F Medium
 G Finis
 H Maioritas
 I Æqualitas
 K Minoritas

B. Differentia {
 Ex primis intentionibus {
 Essentialis
 Realis
 Accidentalibus
 Ex secundis intentionibus {
 Genere
 Specie
 Numero

C. Per similem modum collige concordantia.

Diuisio {
 Incomplexi {
 Nominis in {
 Significata {
 Proprie ut e
 quiuoca {
 A consilio
 A casu
 Secundum assi
 milationem
 Comparatiue secundum visum
 dicendi
 Translate {
 per {
 Analogicam
 Similitudinem
 Oppositionem
 Modum si-
 gnificandi {
 Varias suppositiones
 Varia accidentia grammatICALIA.
 Rei {
 1. Totum essentialē, integrale, accidentale in partes secundum esse & modum essendi.
 2. Genus in species.
 3. Superius in inferiora.
 4. Genus in differentias oppositas vel subiectas.
 5. Totum secundum partes in tempore, modo, quantitate.
 6. Causa in effectus & econtra.
 7. Subiectum in accidentia & econtra.
 8. Virtus in operationes.
 9. Substantia in suas potentias.
 10. Absoluta in comparata.
 11. Per variam attributionem.
 Complexi A.

B. Complexi si-
ve orationis { Subiectum & prædicatum.
Patientem & agentem.
Ultra patientem.
Modum subiecti & prædicati.
Modum actionis & passionis.
Secundum variam attributionem, expositionem
& variam applicaitonem.

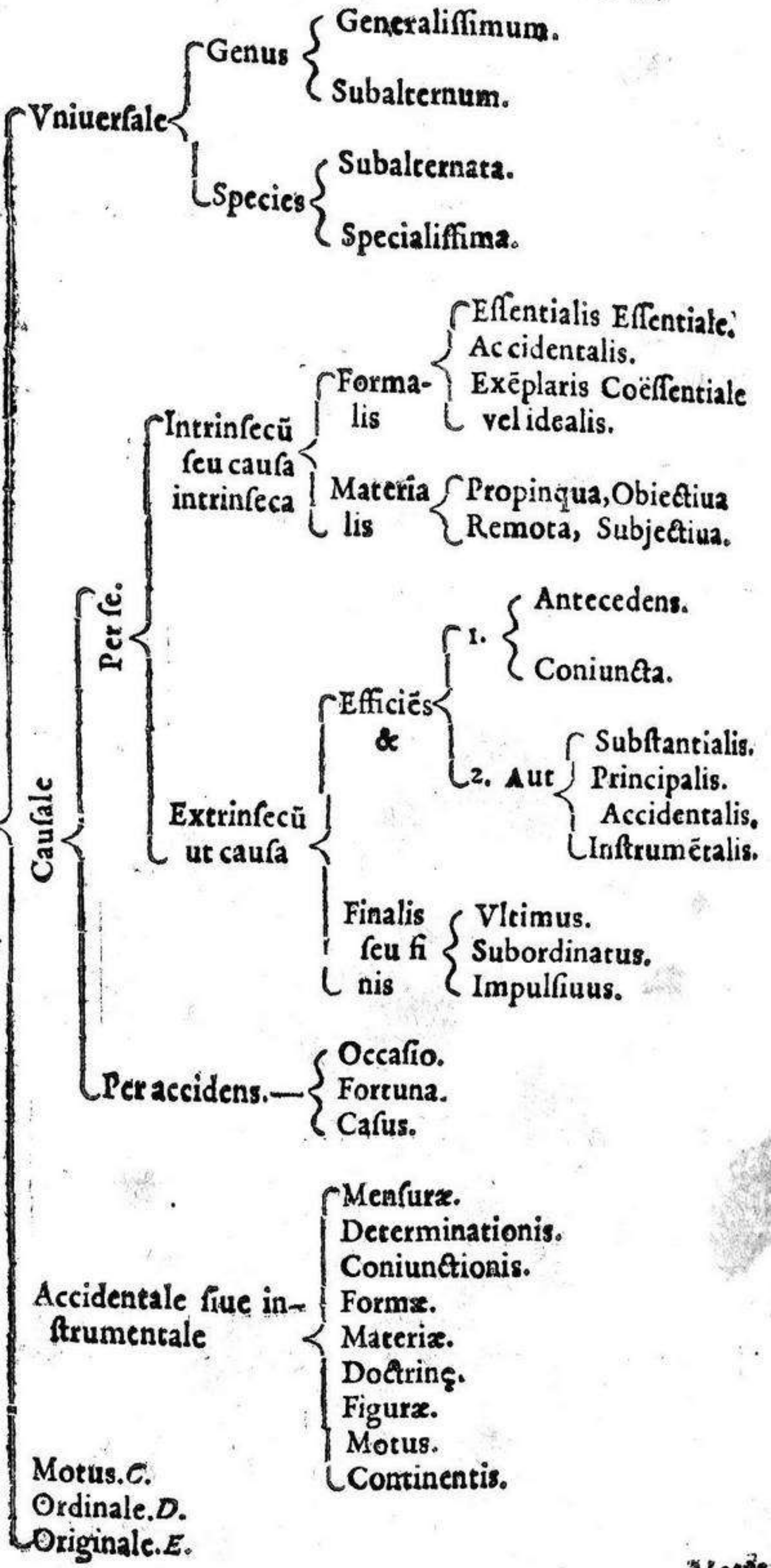
Simili modo accipe collectionem.

C. Concor-
dantia. { Unionis collectorum.
Partium in toto.
Mixtorum in mixto.
Continuorum in continuo.
Discretorum in discreto.
Materiae & formae in vno supposito.
Aliquorum in vno tertio.
In medio iungenti, participantis vel diuidentis.
In termino concurrenti.
Æqualium inter se.
Proportionum inter se:
Effectuum, in causa & è contra secundum o-
mne genus causarum.
Similitudinis & exempli.
Coniunctionis & contingentiae.
Cognitione & agnatione vel affinitate.
Vt forma cum subiecto.
Vt ars vel instrumentum cum subiecta materia
Vt alicuius essentia vel de essentia eius.

Ex his similiter quære differentias suo modo.

D. Oppositio { Contrarietas { Mediata.
Immediata.
Contradictio, secundum, idem, ad idem, simili-
ter, in eodem tempore.
Priuatiua.
Localis.
Relatiua, vt superius de accidente relationis.
Versatur præcedens triangulus inter intellectuale & sensuale.

E. Principium aliud est

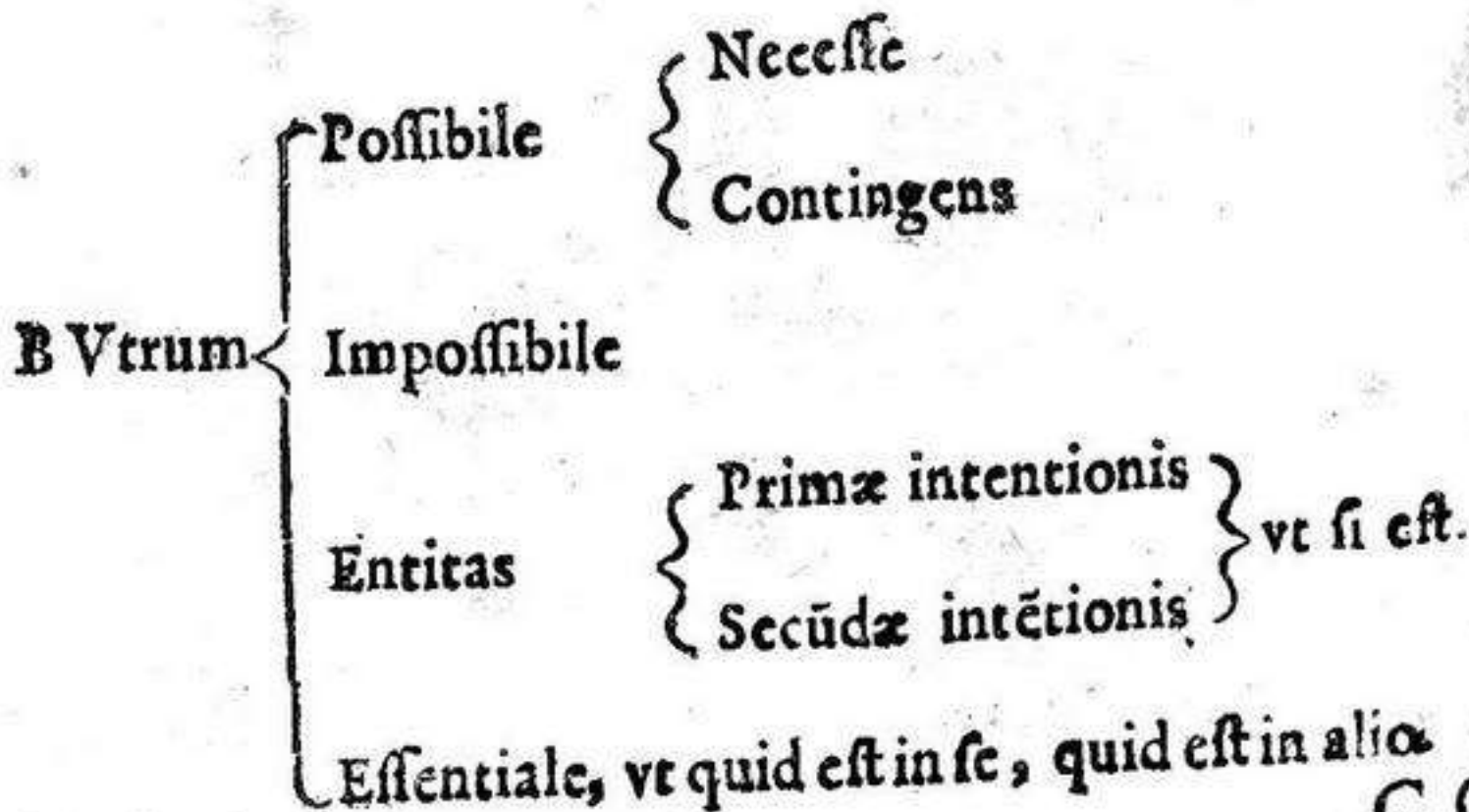
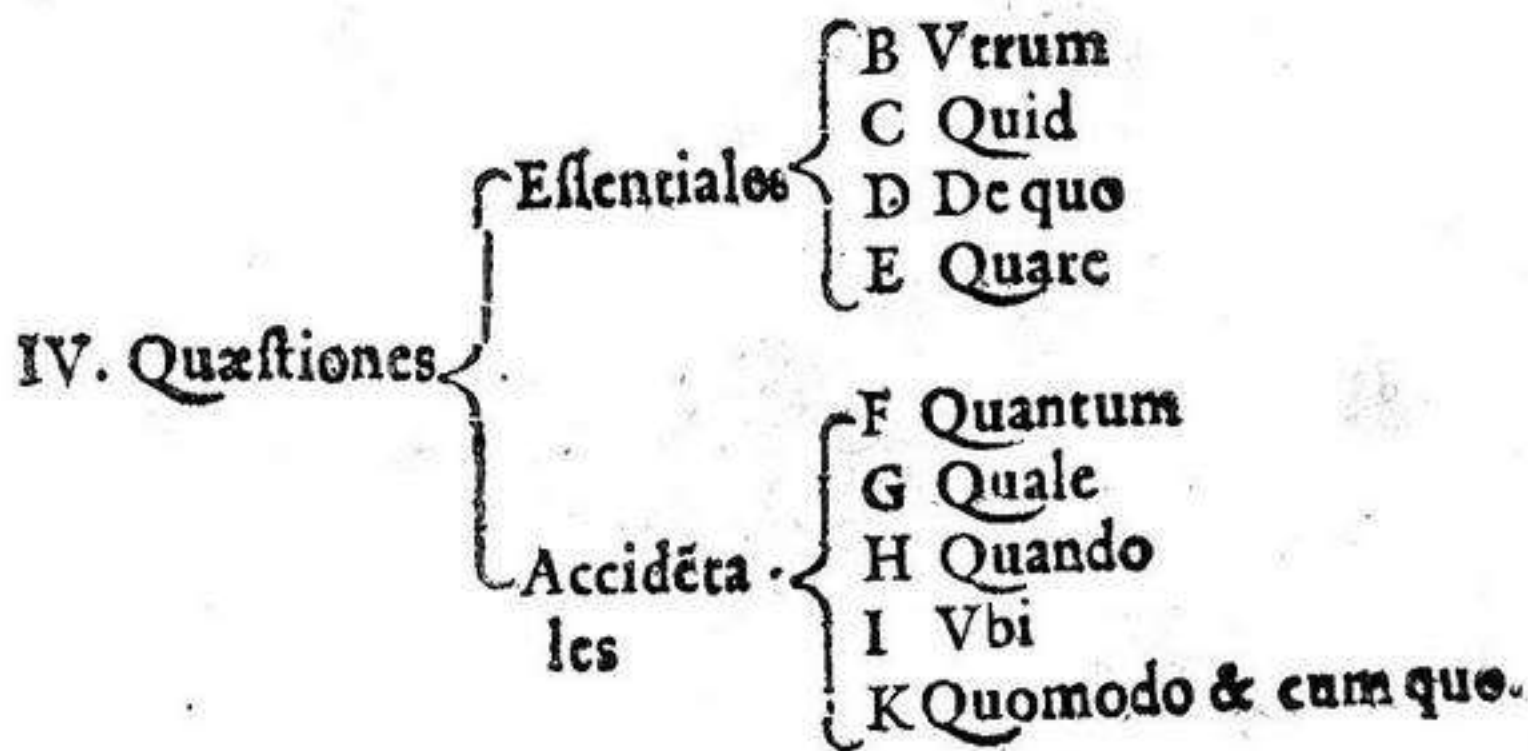
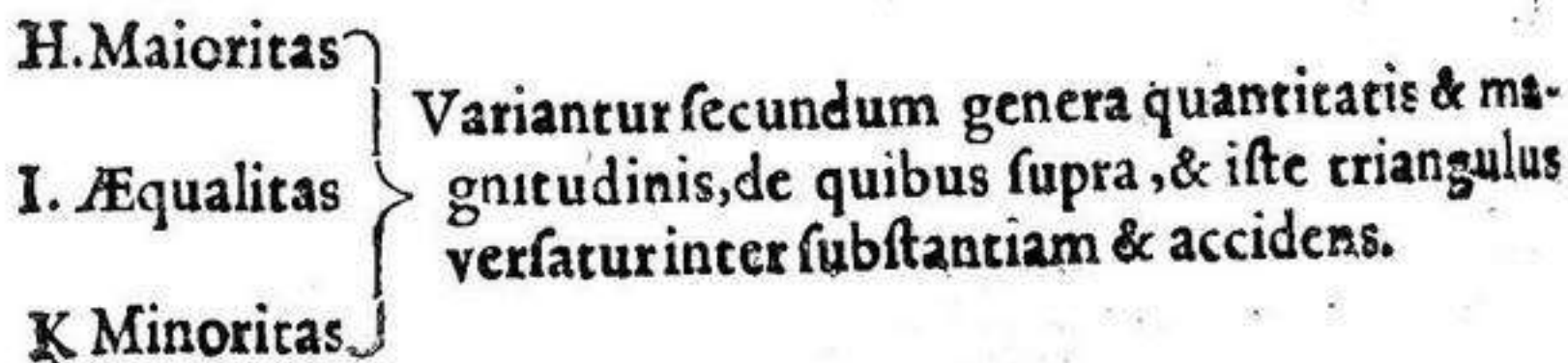
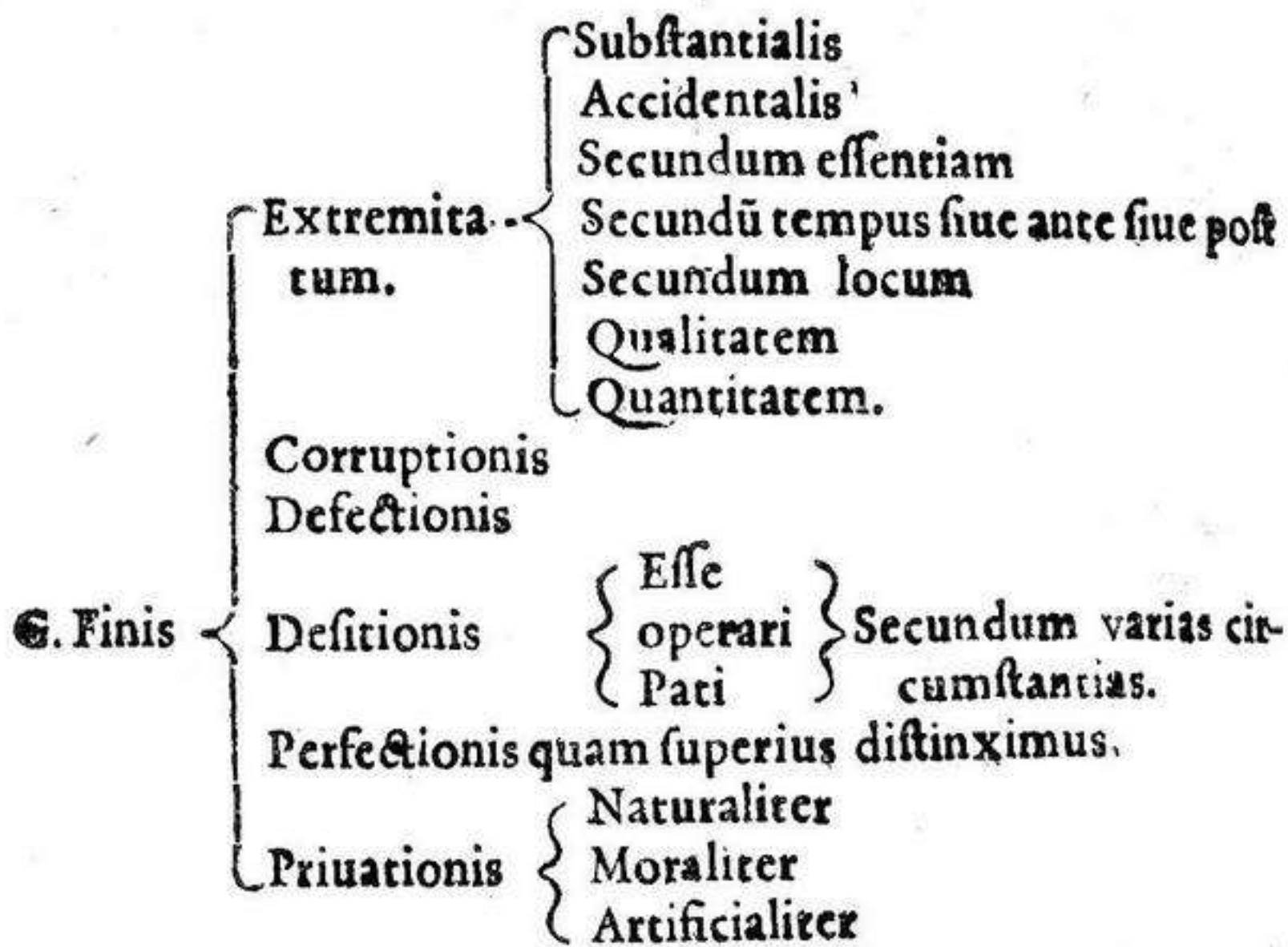
Motus

C
Motus {
 Generationis
 Corruptionis.
 Augmentationis.
 Diminutionis.
 Alterationis.
 Localis.

D
Ordinale {
 Natura.
 Tempore.
 Definitione.
 Cognatione.

E
Originale {
 Positium.
 Priuatiuum.

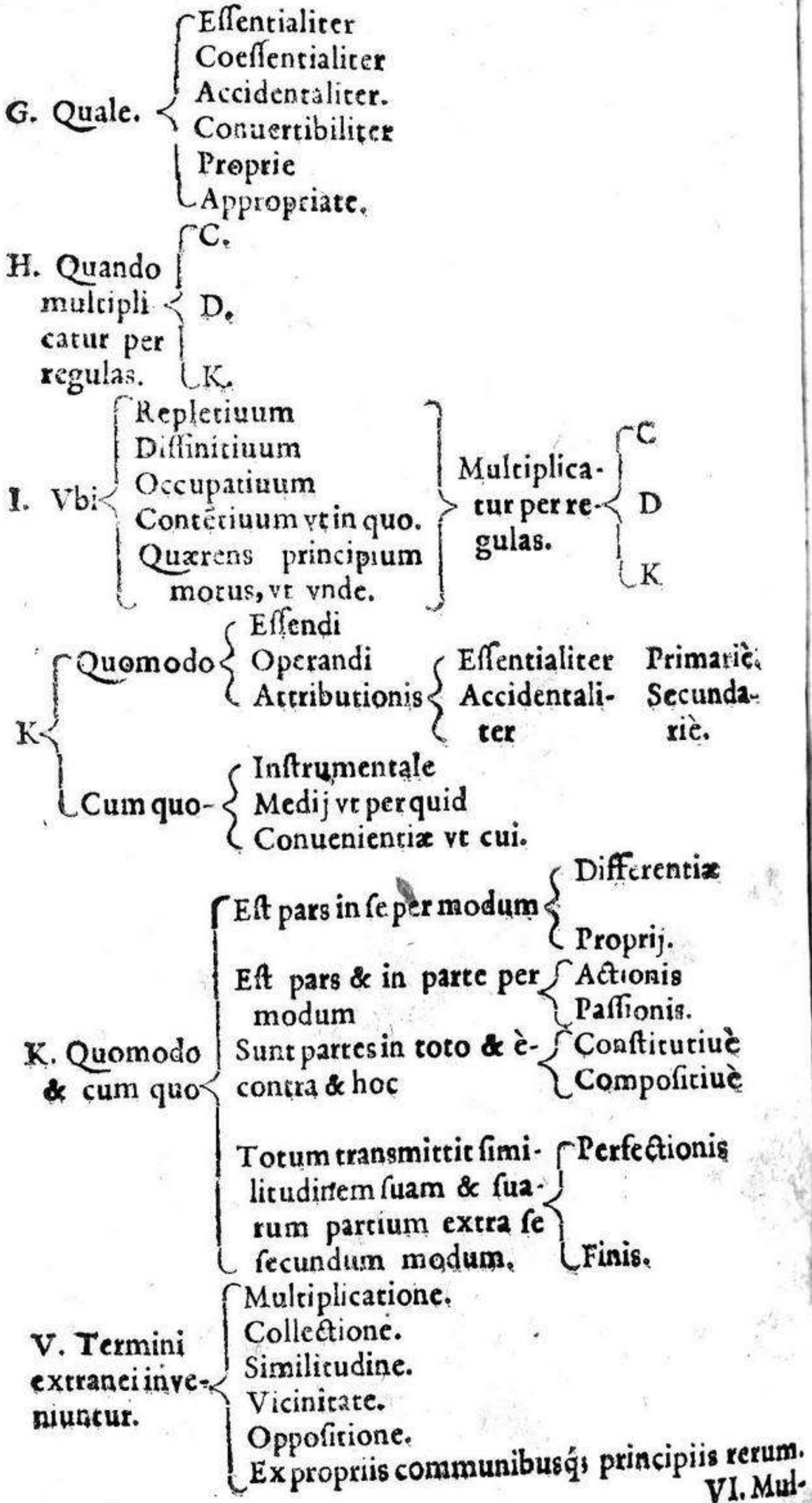
F.
Medium {
 Conjunctionis {
 Natura
 Situ
 Loco.
 Mensurationis {
 Substantiale.
 Accidentale.
 Extremitatum.
 Operationis
 Instrumentale
 Adhæſionis
 Participationis
 Comprehensionis
 Vnionis
 Negationis
 Transitionis {
 Secundum locum
 Secundum speciem
 Secundum quietem.
 Positium
 Priuatiuum
 Destructiuum
 Constructiuum

C Quid

C. Quid	<p>Quid rei Quid nominis Quid persōale vt quis per o- mnes casus. Quid contenti- vum, vt qui ha- bet in se siue Operatiuum</p>	<p>Qualitercunque explicans. Essentialiter. Accidentaliter Pars in toto & è contra. Inferius in superiori & è cont. Forma quæuis in materia. Potentia in virtute. Locatum in loco. Causa in effectu & è contra, & huiusmodi plura. Acti } Passi } uè</p>
D. De quo	<p>Primitiuum ut à quo Materiale Conuersiue Effectiue Constitutiue Compositiue Deriuatiue Possessiue vt cuius Originaliter</p>	
E. Quare	<p>Formaliter Finaliter vel propter quid Positiue Illatiue seu consequutiue</p>	
F. Quantum	<p>Magnitudinis Multitudinis vt quot Ordinis, vt quotus Multiplicitatis, vt quotuplex Distributionis, vt quotiens Rei Propositionis Accidentis cuiusq; intēsi, ex- tensi vel remissi Continuum Discretum</p>	

G. Quale

VI. Multi-
plicantur
subiecta
prædicata
& respect⁹
artis, etiam
termini ex-
tranei per

Diuisiones
Essentialia
Substantialia
Accidentalialia
Genera
Species
Differentias
Propria
Accidentia
Proprias passiones
Actus
Operationes
Passiones
Virtutes
Potentias
Partes
Principia
Causas
Effectus
Similia
Conuenientia
Opposita
Priora
Posteriora
Exempla
Respectus
Extranca
Complexione va-
ria
Varia prædicatio-
ne
Varia separatione
& coniunctione.

Consideran-
do hæc om-
nia diuer-
simode.

Secundum
se.

Respecti-
uè.

Compara-
riuè.

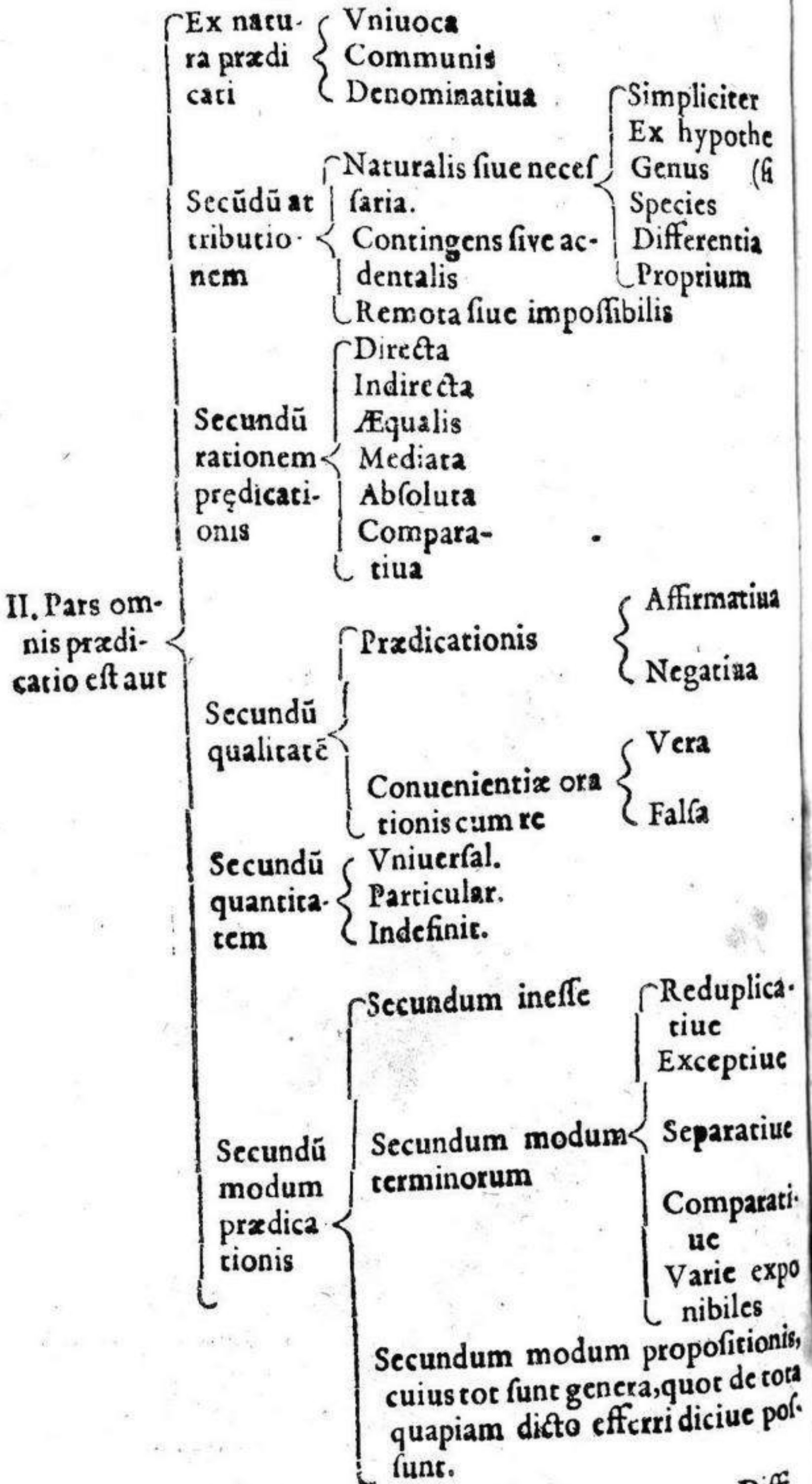
Secundum
inesse vel
non ines-
se.

Secundum
sic vel ali-
ter se ha-
bere.

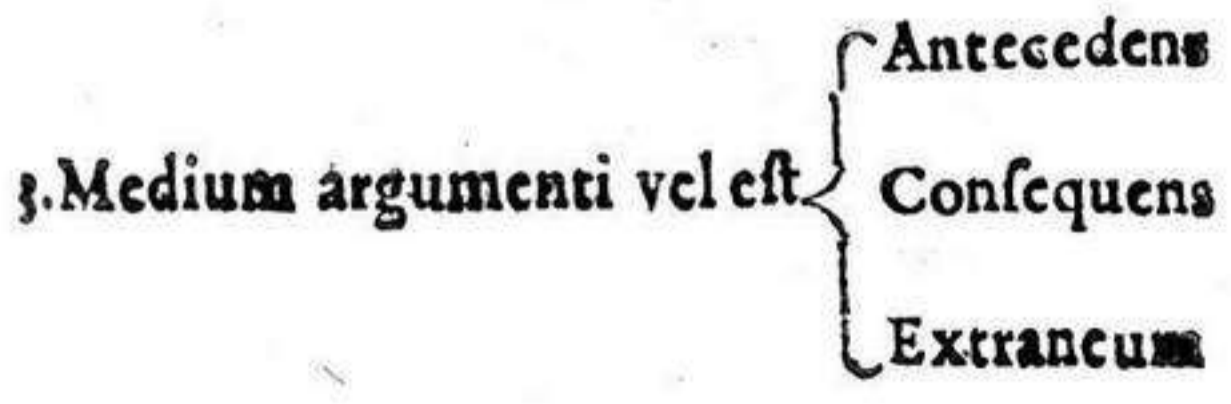
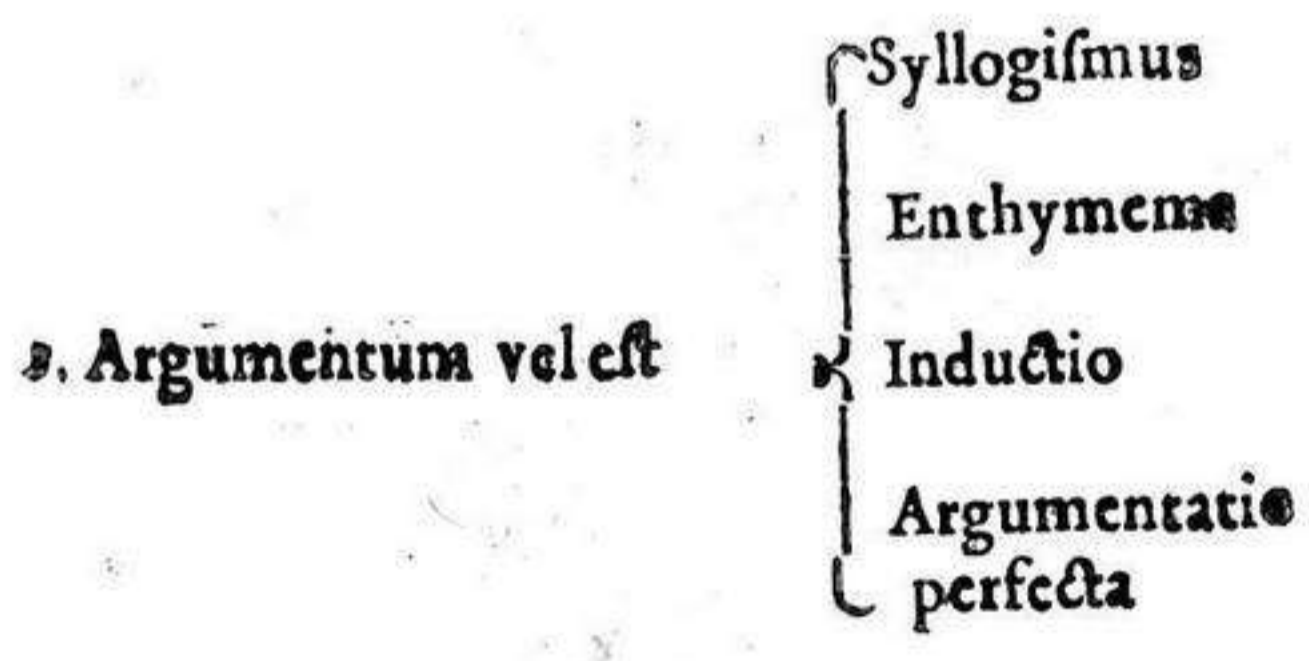
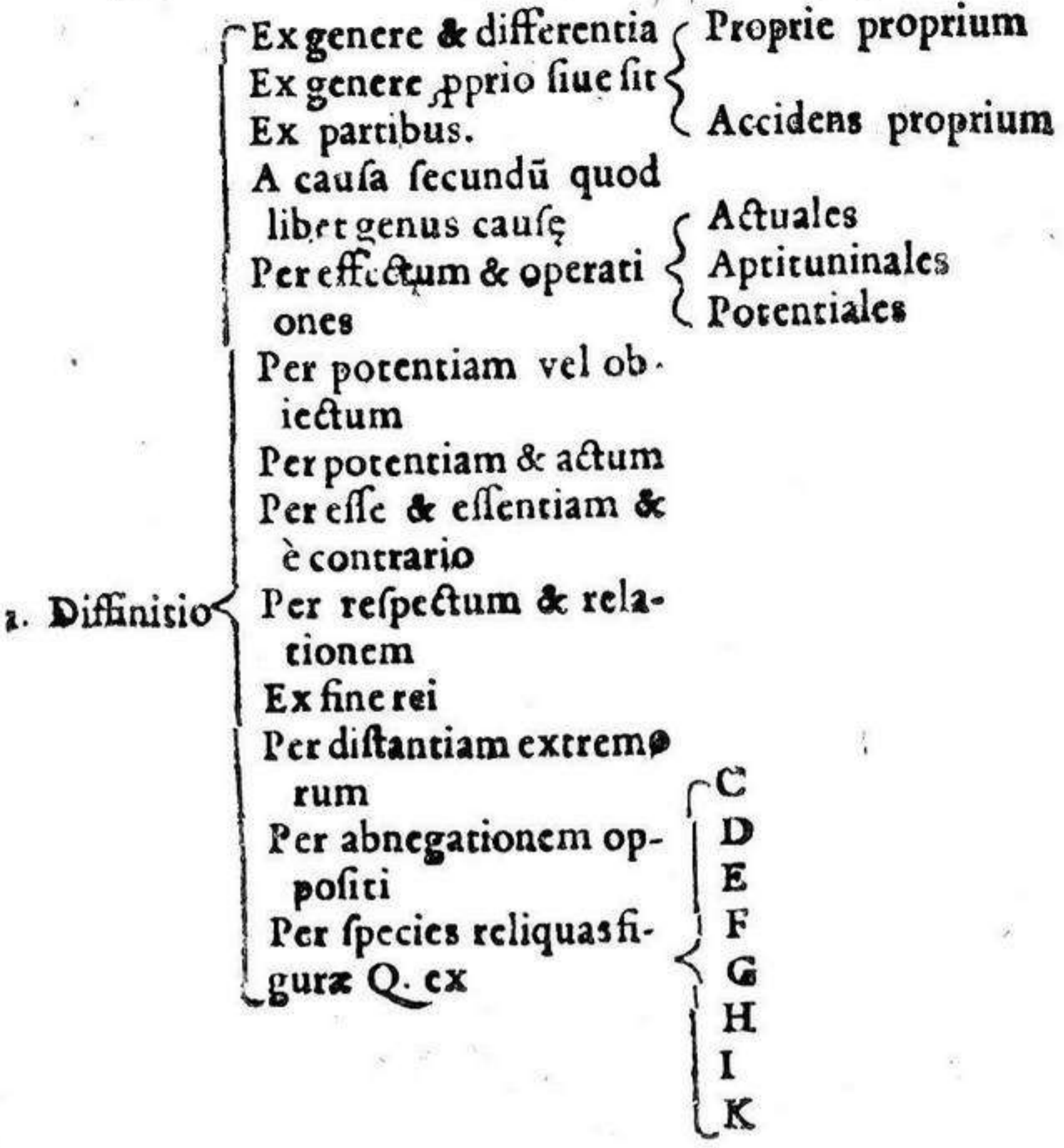
VII. Mix-
tio figura-
rum.

A parte subiecti.
A parte prædicati.
A parte modi aut cuiuscunq; horum mixtim.
Terminorum artis inter se.
Terminorum artis cum extraneis.
Terminorum extraneorum inter se.
In vna figura.
In diuersis & pluribus.

II. Pars

Diffi

4. **Loca**

		Diuisione & partitione.	
		Diffinitione & interpretatione.	
		Coniugatis	
		Genere	
		Specie	
		Similitudine	
		Differentibus	
		Contrariis	
	Intrin- seca A.	Coniunctis	{ Anterem. Cum re. Post rem.
		Repugnātibus	
		Antecedētibus	
		& consequen- tibus.	
		Causa efficien- te	
		Effectu	
		Maiori	{ Nomen Natura
		Minori	
		Paribus	
4. Loca esse- tialia ad p- bandum & improban- dum		Extrin- seca	Attributa per sonæ
	Oracula		
	Autoritates		
	Confessata		
	Vulgi opinio		
	Sectæ		
	Pacta		
	Sententiæ		
	Iudicium		{ Quidnam Cur Quibus auxiliis Vbi Quomodo Quando
	Ufus		
Leges			
Attributa ne- gotiorum			

Loci accidē-
tales

Ad exordien-
dum & mouē-
dum animos
vtiles

Autoritate
Relatione
Facilitate
Dissimilitudine
Confilio
Exaggerando
Nonvulgari
Comparatione
Consequencia
Demōstratione
Conuersione
Vi fortunæ
Tolerantia
Deploratione
Conuertentia
Humanitate
Cōmendatione
Vtilitate
Confessione
Exclamatione
Admiratione

Ad confutan-
dū seruenites

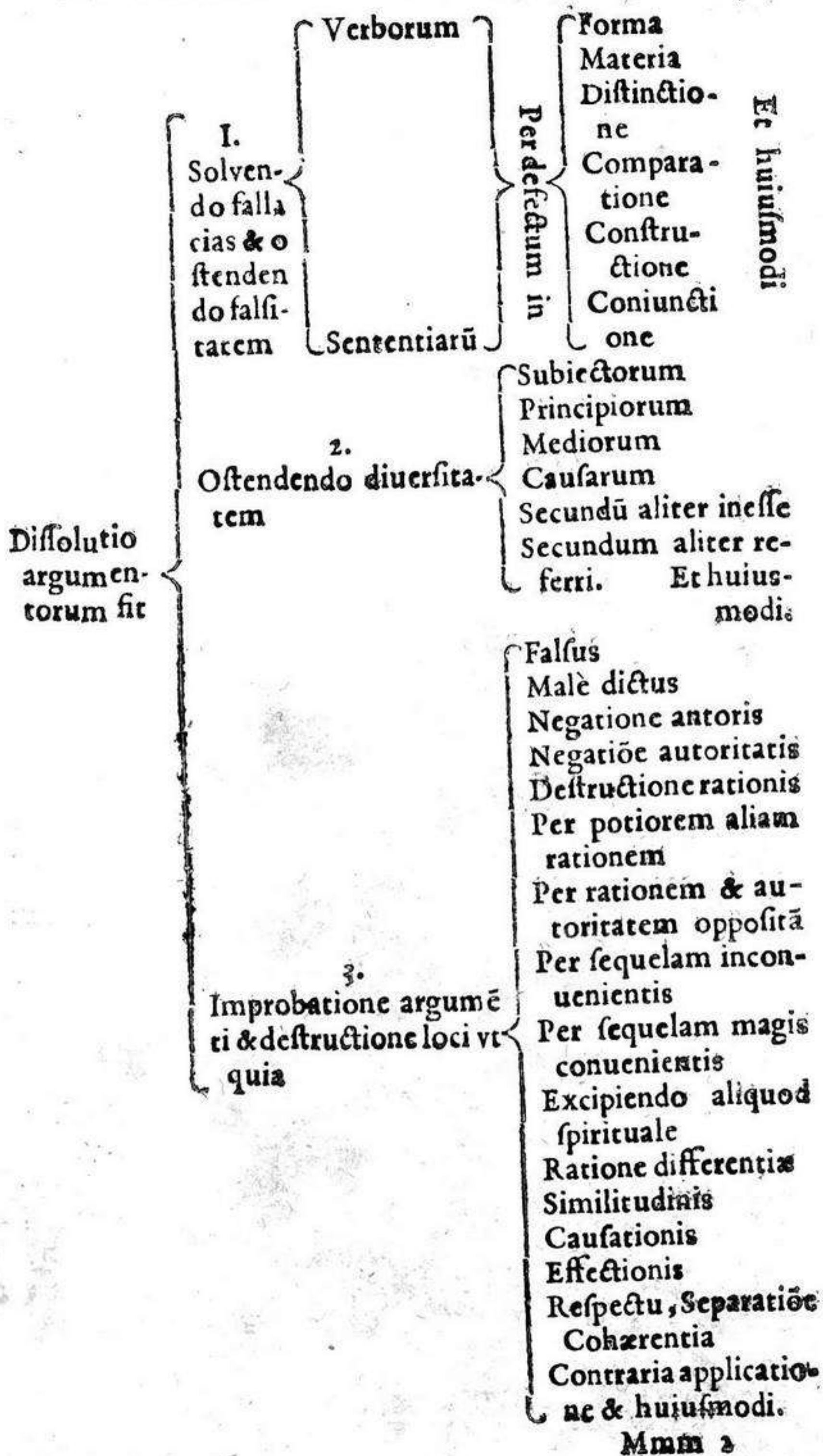
Aggressionē
Intermissione
Promissione
Attenuatione
Admonitione
Retorsione
Illusione
Contemptione
Suspicionē

Et eiusmodi

MMM

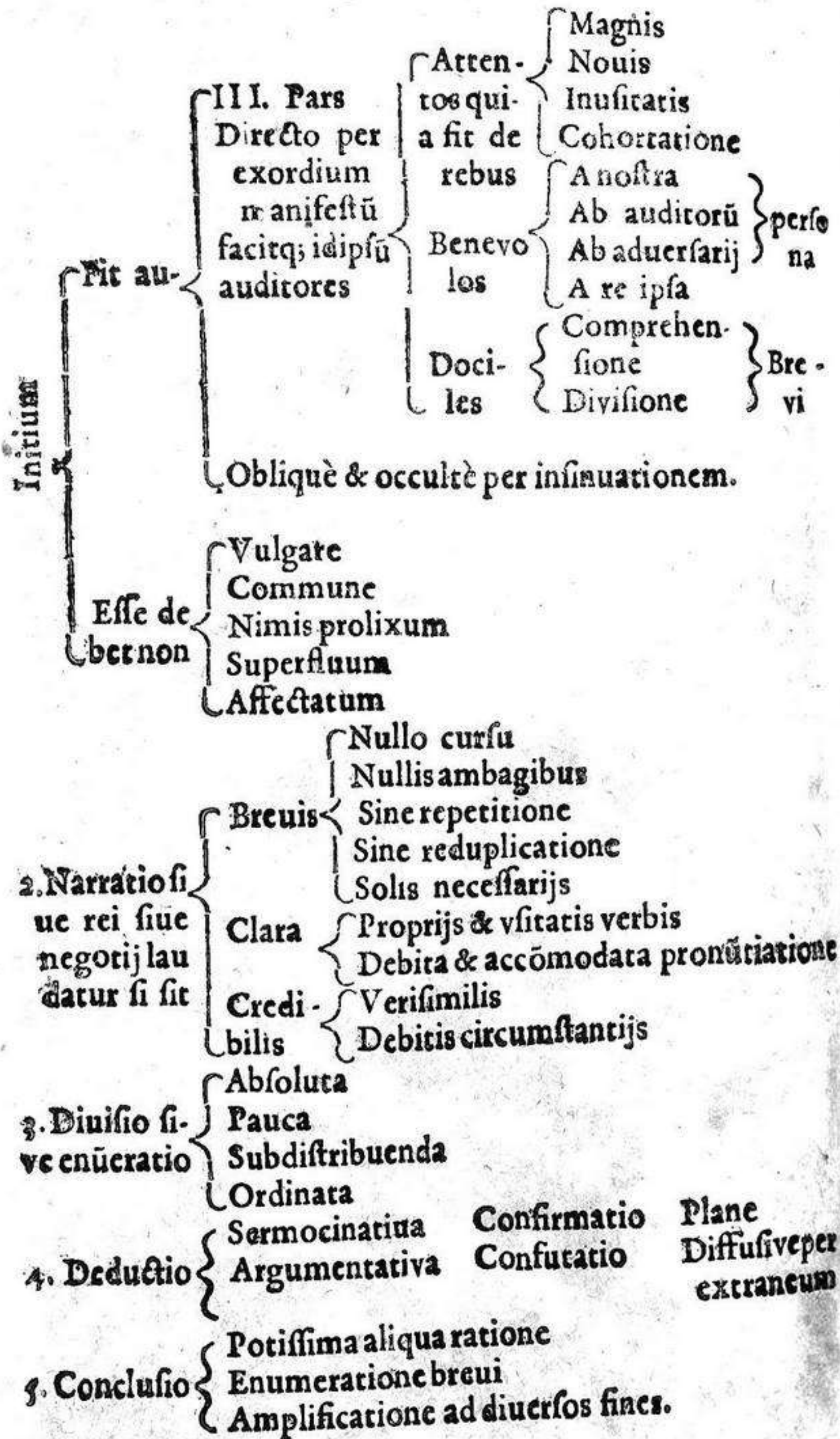
		1. Figura A.	} Directè
		2. Figura T.	
	} 6. Agrippæ	3. Figura duplex	} Indirectè
		4. Figura multiplex	
		5. Subiecta	
		6. Regulæ	
} 5. Solutio quæstionis per modos	} 14. Raymū di de cu- ius sen- tentia ap- plicatio quæstio- nis ad in- ueniendū veritatem solutionis consistit in his	1. Prima figura	} Argumentando per varia media & di- versa loca.
		2. Secunda figura	
		3. Tertia figura	
		4. Quarta figura	
		5. Tabula magna	
		6. Evacuatio 3 fig.	
		7. Multiplicatio quartæ figuræ	
		8. Mixtio princi- piorum & regu- larum	
		9. Diffinitiones principiorum	
		10. Species trian- gulorum.	
		11. Regulæ quæsti- onum	
		12. Species regu- larum	
		13. Nouem subie- cta	
		14. Termini ex- tranei	

Dissolutio

Et huiusmodi

Mmm 2

*Commentariorum Henrici Cornelii Agrippa, in artem
breuem Raymundi Lullii
Finit.*